

ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

คชายุทธ พรธรณประเทศ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2569

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

AN ANALYTICAL STUDY OF THE CULTURAL VALUES OF THE BUN BANG FAI
FESTIVAL IN PHON SUBDISTRICT, KHAM MUANG DISTRICT, KALASIN

KACHAYUT PHANTHANAPRATHET

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN BUDDHIST STUDIES FOR DEVELOPMENT
FACULTY OF RELIGION AND PHILOSOPHY
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2026

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
ชื่อนักศึกษา	ศชายุทธ พรพรรณประเทศ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษา	พระครูวุฒิธรรมสาร , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา

(พระอุดมวิจิตรเมธี, ดร.)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(พระราชสุทิวาวิจิตรเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(พระครูวุฒิธรรมสาร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกร ชูสุขเสริม)

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อวิทยานิพนธ์	ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
ชื่อนักศึกษา	ศษายุทธ พรพรรณประเทศ
ชื่อปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา
ปีพุทธศักราช	2569
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	พระครูวุฒิธรรมสาร , ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.

วิทยานิพนธ์เรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์" มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี 2) เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพธิ์ อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 15 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดการวิจัย คือ คุณค่าของประเพณี 5 ด้าน ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ในแต่ละด้านพิจารณาผ่านคุณค่า 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล

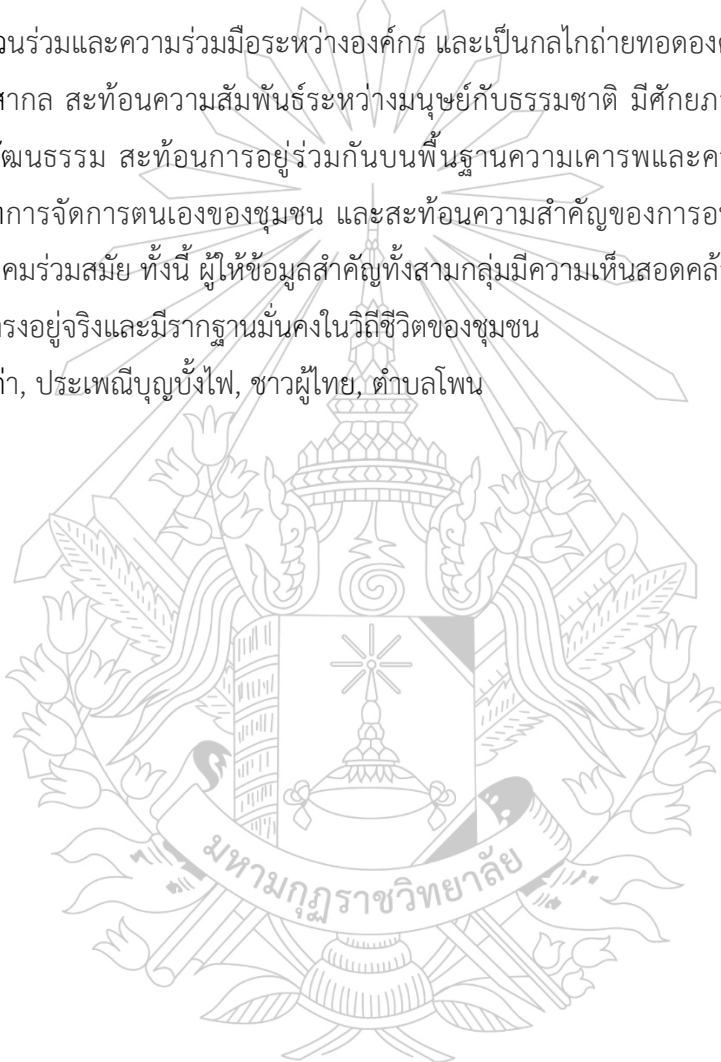
ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี ประเพณีเป็นแบบแผนความประพฤติที่กลุ่มชนในสังคมยึดถือและสืบทอดต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ส่วนคุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์และสังคมเห็นว่าพึงปรารถนาและใช้เป็นเกณฑ์กำหนดพฤติกรรมและการดำเนินชีวิต ซึ่งจำแนกได้ 3 ระดับ ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล

2) ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพธิ์ หรือที่รู้จักในนาม บุญบั้งไฟแพรวา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ซึ่งบูรณาการความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาอันเป็นหัวใจทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ประเพณีนี้มีพัฒนาการจากพิธีกรรมขอฝนตามความเชื่อเรื่องพญาแถน สู่การเป็นส่วนหนึ่งของบุญประเพณีทางพระพุทธศาสนา และยกระดับสู่การเป็นทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ผ้าไหมแพรวาเป็นสื่อแสดงอัตลักษณ์ของชุมชนในปัจจุบัน

3) คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ปรากฏครอบคลุมคุณค่า 3 ระดับ ในแต่ละระดับแสดงออกผ่านคุณค่าทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ จิตใจ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครองท้องถิ่น และการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ดังนี้ (1) คุณค่าในตนเอง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างศรัทธา ก่อให้เกิดอาชีพและรายได้แก่ช่างทำบั้งไฟ เป็นกลไกสร้างความสามัคคีในชุมชน บ่มเพาะผู้นำและฝึกการตัดสินใจร่วมกัน และเป็นแหล่งรวบรวมภูมิปัญญา ภาษา และลำนำของชาวผู้ไทย (2) คุณค่าทางสังคม สร้างประสบการณ์และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิก ส่งเสริมความร่วมมือและการกระจายรายได้ เชื่อมความสัมพันธ์ข้ามรุ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือระหว่างองค์กร และเป็นกลไกถ่ายทอดองค์ความรู้จากรุ่นสู่รุ่น (3) คุณค่าสากล สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มีศักยภาพต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สะท้อนการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานความเคารพและความหลากหลาย สะท้อนบทบาทการจัดการตนเองของชุมชน และสะท้อนความสำคัญของการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสามกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกัน สะท้อนว่าคุณค่าเหล่านี้ดำรงอยู่จริงและมีรากฐานมั่นคงในวิถีชีวิตของชุมชน

คำสำคัญ: คุณค่า, ประเพณีบุญบั้งไฟ, ชาวผู้ไทย, ตำบลโพน

ABSTRACT

Thesis Topic	An Analytical Study of the Cultural Values of the Bun Bang Fai Festival in Phon Subdistrict, Kham Muang District, Kalasin
Student's Name	Kachayut Phanthanaprathet
Degree Sought	Master of Arts
Program	Program in Buddhist Studies for Development
Anno Domini	2026
Advisor	Phrakhruwuddhidhammaṣara , Assistant Professor Dr.

This thesis has three objectives: 1) to study the concepts and theories of traditional values; 2) to study the Bun Bang Fai tradition in Phon Sub-district, Kham Muang District, Kalasin Province; and 3) to analyze the values of the Bun Bang Fai tradition in Phon Sub-district, Kham Muang District, Kalasin Province. This study employed a qualitative research methodology, comprising documentary research and field data collection through in-depth interviews. Key informants were selected using purposive sampling, totaling 15 individuals. The data were analyzed through analytical description based on the research conceptual framework, which examines the values of the tradition across five dimensions-namely, psychological/spiritual value, economic value, social value, local political and administrative value, and the value of tradition and cultural transmission-with each dimension considered through three levels of value: intrinsic value, social value, and universal value.

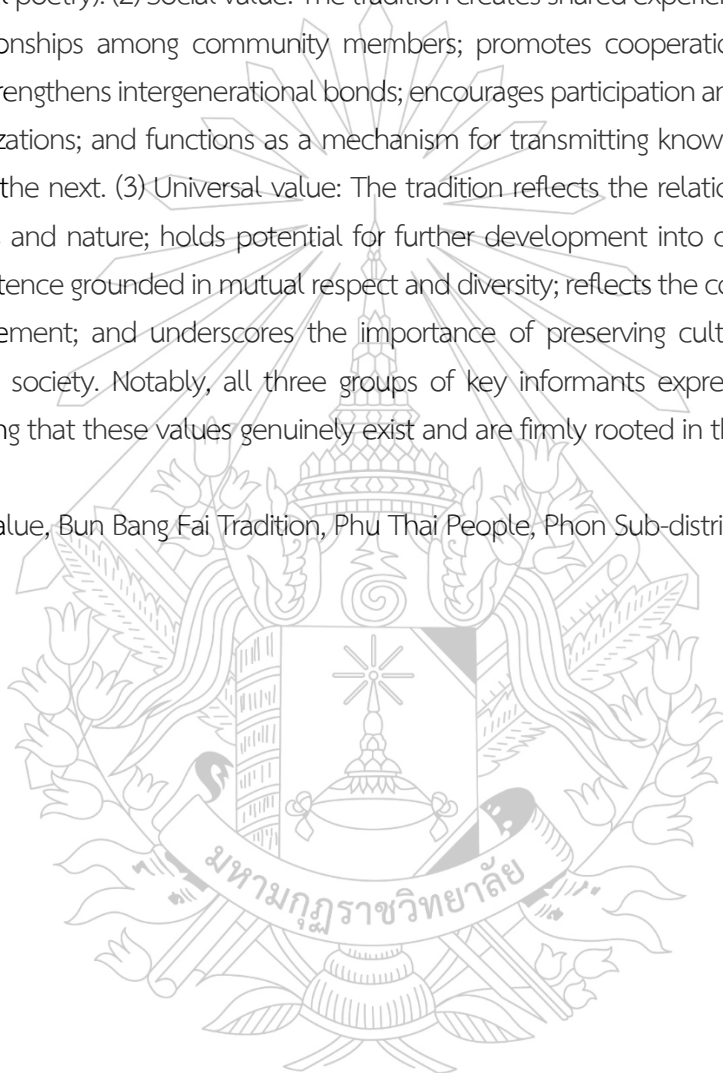
The findings revealed the following

1) Tradition is defined as a pattern of behavior that a group of people in society upholds and transmits from generation to generation, thereby becoming a cultural heritage. Value, on the other hand, refers to what human beings and society regard as desirable and use as a criterion for determining behavior and ways of life. Values can be classified into three levels: intrinsic value, social value, and universal value.

2) The Bun Bang Fai tradition of Phon Sub-district, also known as Bun Bang Fai Praewa, constitutes a distinctive cultural heritage of the Phu Thai ethnic group, integrating traditional beliefs with the indigenous wisdom of Praewa silk weaving, which serves as the economic and social heart of the community. This tradition has evolved from a rain-invoking ritual associated with the belief in Phaya Thaen (the Rain Deity) into a component of Buddhist merit-making traditions, and has since been elevated to a form of creative cultural capital, in which Praewa silk functions as a medium expressing the community's identity in the present day.

3) The values of the tradition were found to encompass three levels, each of which is expressed through five dimensions—namely, psychological/spiritual, economic, social, local political and administrative, and the transmission of tradition and culture—as follows: (1) Intrinsic value: The tradition serves as a spiritual anchor and a source of faith; generates occupations and income for rocket-makers; functions as a mechanism for fostering community solidarity; cultivates leadership and collective decision-making skills; and serves as a repository of the Phu Thai people's wisdom, language, and lam phaya (traditional oral poetry). (2) Social value: The tradition creates shared experiences and fosters positive relationships among community members; promotes cooperation and income distribution; strengthens intergenerational bonds; encourages participation and collaboration among organizations; and functions as a mechanism for transmitting knowledge from one generation to the next. (3) Universal value: The tradition reflects the relationship between human beings and nature; holds potential for further development into cultural tourism; reflects coexistence grounded in mutual respect and diversity; reflects the community's role in self-management; and underscores the importance of preserving cultural heritage in contemporary society. Notably, all three groups of key informants expressed consistent views, indicating that these values genuinely exist and are firmly rooted in the community's way of life.

Keywords: Value, Bun Bang Fai Tradition, Phu Thai People, Phon Sub-district

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความกรุณาจากบุคคลหลายฝ่ายที่ช่วยเหลือ ผู้วิจัย ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา ในระดับปริญญาโท

ขอกราบขอบพระคุณท่านอธิการบดี รองอธิการบดี คณบดีคณะศาสนาและปรัชญา และบุคลากรทุกท่านที่อำนวยความสะดวกในการศึกษาตลอดหลักสูตร ขอขอบคุณคณาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาทุกท่าน ที่กรุณาอบรมสั่งสอนให้ความรู้ ตลอดจนให้คำปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข และให้คำแนะนำ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วง ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับความรู้ที่ถูกต้องของเนื้อหาในวิทยานิพนธ์เล่มนี้

ขอขอบพระคุณ พระครูวุฒิชัยธรรมสาร, ผศ.ดร. ที่ให้ความอนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ทั้งกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำแนวทาง ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความละเอียดถี่ถ้วนและเอาใจใส่จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ทุกท่าน ที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับขั้นตอนการศึกษาตลอดหลักสูตรด้วยดีเสมอมา ตลอดจนเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาโท มารดา บิดา และญาติมิตรทุกท่าน ที่คอยเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัย

คุณงามความดีและประโยชน์อันเกิดจากวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการบูชาคุณพระรัตนตรัย พระคุณของมารดา บิดา ครูอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ อันมีคุณค่ายิ่ง และขอแผ่คุณความดีนี้ให้แก่เพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ทุกรูปทุกนาม พร้อมทั้งเจ้ากรรมนายเวรในทุกภพทุกชาติด้วยเทอญ

ศษายุทธ พรพรรณประเทศ

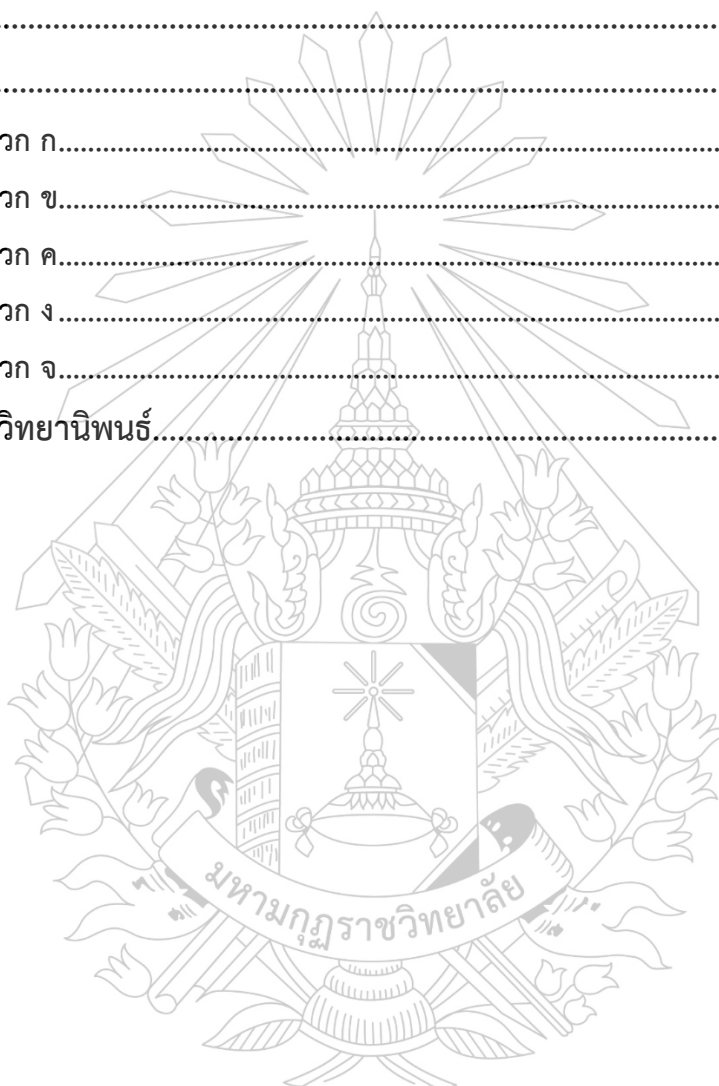
สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ.....	จ
ABSTRACT.....	ซ
กิตติกรรมประกาศ	ณ
สารบัญ.....	ญ
สารบัญตาราง	ฐ
สารบัญรูปภาพ	ท
สารบัญคำย่อ	ฒ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย	10
1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	11
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ.....	13
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี	13
2.1.1 ความหมายของประเพณี.....	13
2.1.2 ประเภทของประเพณี.....	19
2.2 แนวคิด ทฤษฎีคุณค่า.....	23
2.2.1 ความหมายของคุณค่า	23
2.2.2 ทฤษฎีคุณค่า (Value Theory)	25
2.2.3 ประเภทของคุณค่า (The kind of value).....	27
2.2.4 รูปแบบของคุณค่า.....	28

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม	30
2.3.1 ความหมายความเชื่อและพิธีกรรม	30
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม	31
2.4 สรุป	34
บทที่ 3 ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	36
3.1 บริบทของตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	36
3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต	36
3.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง	36
3.2 ประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน	37
3.2.1 วิวัฒนาการบุญบั้งไฟ	38
3.2.2 คุณประโยชน์ของประเพณีบุญบั้งไฟ	40
3.3 ขั้นตอนการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน	42
3.4 ประเพณีงานบุญบั้งไฟของตำบลโพน.....	44
3.5 สรุป	46
บทที่ 4 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	48
4.1 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ	48
4.2 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ.....	54
4.3 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม.....	61
4.4 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น	66
4.5 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม.....	69
4.6 สรุป	72
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	75
5.1 สรุปผลการวิจัย	75
5.1.1 แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี.....	75
5.1.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	75
5.1.3 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.....	76
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	77
5.2.1 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ.....	77
5.2.2 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ	78

5.2.3	คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม	79
5.2.4	คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น	80
5.2.5	คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม	80
5.3	ข้อเสนอแนะ	81
5.3.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	81
5.3.2	ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป	82
บรรณานุกรม		83
ภาคผนวก		87
ภาคผนวก ก.....		88
ภาคผนวก ข.....		90
ภาคผนวก ค.....		94
ภาคผนวก ง.....		110
ภาคผนวก จ.....		114
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....		116

สารบัญตาราง

หน้า

No table of figures entries found.

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	11
------------------------------------	----

สารบัญคำย่อ

ใส่ข้อมูลที่นี่

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเพณีบุญบั้งไฟ เป็นหนึ่งในประเพณีที่สำคัญของชาวไทยอีสานมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีที่มาจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเรื่องพญาคันคาก และ ผาแดงนางไอ่ ที่ได้กล่าวถึงความเชื่อของชาวบ้านที่มีต่อพญาแถนว่าเป็นเทพเจ้าแห่งฝน มีหน้าที่ควบคุมดูแลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล การจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้าเป็นวิธีการที่ชาวบ้านใช้แสดงความเคารพนับถือพญาแถนเพื่อขอบันดาลให้ฝนตกต้องลงมาตามฤดูกาล พญาแถน หรือ แดน คือ เทวดา เมื่อมีแถนก็จะถือว่า ฟ้า ฝน และลมเกิดขึ้นได้ด้วยอิทธิพลของแถน เชื่อกันว่าหากปีใดที่ชาวบ้านได้ร่วมกันจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟขึ้น จะส่งผลให้ไม่มีฝนตกลงมายังโลกมนุษย์ เกิดภัยพิบัติและความแห้งแล้ง ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรได้ แต่ถ้าหากปีใดที่มีการจัดประเพณีบุญบั้งไฟ จะส่งผลให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ ชาวบ้านปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ และมีน้ำเพียงพอสำหรับใช้ทำการเกษตร ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าหากสามารถทำให้แถนโปรดปรานได้ ก็จะทำให้ชาวบ้านประสบพบเจอกับความสงบสุขด้วยเช่นกัน ความเชื่อดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านนิยมจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นเป็นประจำทุกปีเพื่อแสดงความเคารพนับถือต่อพญาแถน (พิกุล มีมานะ, สัญญา เคนาภูมิ, และสนุก สิงห์มาตร, 2566) อีกทั้งสังคมอีสานเป็นสังคมเกษตรกรรม น้ำ เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญมาก การจัดประเพณีบุญบั้งไฟขึ้นมานั้นนอกจากจะทำเพื่อบูชาพญาแถนแล้ว ในอีกแง่หนึ่งก็จัดขึ้นมาเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้กับชาวบ้านก่อนที่จะเริ่มต้นฤดูกาลทำนาตามความเชื่อที่ว่า หากปีใดที่มีการบูชาพญาแถนจะทำให้การทำงานในปีนั้น ๆ ได้รับผลตอบแทนที่ดีตามไปด้วย (สุนันทา กิณวิงค์, 2554)

พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่ภูมิภาคอีสาน ความเชื่อดั้งเดิมเรื่องพญาแถนได้ผสมผสานเข้ากับหลักธรรมและพิธีกรรมทางพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน เช่น การทำบุญตักบาตร การฟังเทศน์มหาชาติ และการแห่บั้งไฟรอบพระอุโบสถ ทำให้บุญบั้งไฟกลายเป็นพิธีกรรมที่บูรณาการคติพุทธ พราหมณ์ และผีเข้าด้วยกัน และมีความหมายทางจิตวิญญาณที่ลึกซึ้งเกินกว่าการขอฝน ประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความเชื่อ หากแต่ครอบคลุมถึงวิถีชีวิตของชุมชน ทั้งด้านจิตใจที่ยึดเหนี่ยวศรัทธา ด้านสังคมที่หล่อหลอมความสามัคคีและความสัมพันธ์ระหว่างวัด บ้าน และโรงเรียน ด้านเศรษฐกิจที่กระตุ้นการหมุนเวียนรายได้ในชุมชน และด้านการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การศึกษาคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟในชุมชนอีสานได้จำแนกคุณค่าออกเป็นห้าด้านอย่างชัดเจน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้าน

สังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมืองการปกครอง และด้านการสืบทอดวัฒนธรรม ซึ่งกรอบการจำแนกนี้สอดคล้องกับทิศทางของการศึกษาประเพณีในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเชิงซ้อน

ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะโดดเด่นแตกต่างจากประเพณีบุญบั้งไฟในพื้นที่อื่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เนื่องจากเป็นชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย (ภูไท) ที่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดจากบรรพบุรุษไว้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นสัญลักษณ์ของชุมชนผู้ไทยบ้านโพน (Museum Thailand, 2567) ผ้าไหมแพรวาของบ้านโพนได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความประณีต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย อีกทั้งยังได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ของจังหวัดกาฬสินธุ์ อันเป็นการรับรองถึงคุณภาพและแหล่งกำเนิดที่มีลักษณะเฉพาะ ส่งผลให้ผ้าไหมแพรวากลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวของชุมชน ด้วยบริบททางวัฒนธรรมดังกล่าว ประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านโพนจึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องพญาแถนและการขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ทางการเกษตรเท่านั้น หากแต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการแสดงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยผ่านการแต่งกาย การฟ้อนรำ การประดับตกแต่งขบวนแห่ และการนำผ้าไหมแพรวาเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญของกิจกรรมภายในงาน จนได้รับการเรียกขานว่า “บุญบั้งไฟแพรวา” ซึ่งสะท้อนการบูรณาการระหว่างความเชื่อ ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟแพรวามีได้ทำหน้าที่เพียงรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิมของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน และเป็นช่องทางในการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมสู่สาธารณชน อันนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มิได้เป็นเพียงพิธีกรรมขอฝนตามคติความเชื่อดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่เป็นประเพณีที่บูรณาการความเชื่อ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาของชาวผู้ไทยเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน จนก่อให้เกิดคุณค่าหลายด้าน ของความเชื่อ พิธีกรรม การเปลี่ยนแปลง และการท่องเที่ยวอยู่บ้างแล้ว แต่การศึกษาในครั้งนี้นมุ่งศึกษาวิเคราะห์ คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟอย่างเป็นระบบและครบทุกด้าน โดยเจาะจงบริบทเฉพาะของชุมชนผู้ไทยบ้านโพนซึ่งผูกโยงประเพณีเข้ากับภูมิปัญญาผ้าไหมแพรวานั้น ยังมีอยู่อย่างจำกัด อันเป็นช่องว่างทางวิชาการที่สมควรได้รับการเติมเต็มด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยเริ่มจากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีคุณค่าประเพณี ศึกษาลักษณะและพัฒนาการของ

ประเพณีบุญบั้งไฟในพื้นที่ และวิเคราะห์คุณค่าของประเพณีด้านต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และวงวิชาการ ในการอนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟให้คงคุณค่าดั้งเดิมควบคู่กับการปรับตัวเข้ากับบริบทสมัยใหม่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืนสืบไป

1.2 คำถามวิจัย

- 1.2.1 แนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี เป็นอย่างไร
- 1.2.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร
- 1.2.3 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี
- 1.3.2 เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
- 1.3.3 เพื่อวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และวิเคราะห์หลักด้วยวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้วางขอบเขตการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

1.4.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

- 1.4.1.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย
- 1.4.1.2 ศึกษาค้นคว้าเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ หนังสือ ตำรา งาน วิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความวิชาการ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป รวมทั้งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต โดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แหล่งข้อมูลจากเทศบาล ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

- 1.4.2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี
- 1.4.2.2 ศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
- 1.4.2.3 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์” ผู้วิจัยเลือกพื้นที่ด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เลือกบ้านโพนและชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.4.4 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีจุดมุ่งหมายหลักไม่ใช่เพื่อได้กลุ่มที่เป็นตัวแทน แต่เพื่อที่จะได้กลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ได้คำตอบเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกมีลักษณะเป็น คือ มีข้อมูลให้ศึกษาในระดับลึกมากที่สุด และสามารถสะท้อนความเป็นจริงได้ดีที่สุด ซึ่งจะมีความหมายต่อวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้นจำนวน 15 รูป/คน แบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- 1) พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป
- 2) ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน
- 3) ประชาชนผู้มีส่วนร่วมบุญประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 5 คน

1.4.5 ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลาในการวิจัยเริ่มตั้งแต่ได้รับอนุมัติหัวข้อของการวิจัยในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568 – กรกฎาคม พ.ศ. 2569

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งเน้นการวิจัยทางเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1.5.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาสำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก ภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัทยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

2) ศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความวิชาการ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป โดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญจากห้องสมุด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย และข้อมูลจากเทศบาลตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยกำหนดแนวคำถามจากขอบเขตการวิจัย ปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอบเขตการวิจัย นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้

ได้คำตอบที่ต้องการศึกษา ลักษณะคำถามในแบบสัมภาษณ์จะเป็นคำถามแบบปลายเปิด ให้อิสระในการตอบคำถาม ไม่มีการเสนอแนะหรือชี้นำ

1.5.2 ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1.5.2.1 นำข้อมูลที่ได้มาจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก และศึกษาจาก ตำรา หนังสือ งานวิจัย ดุษฎีนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

1.5.2.2 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท มาอธิบายให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

1.5.2.3 ศึกษาข้อมูลที่ได้จากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย นำไปเขียนลงในบทต่าง ๆ ตามความสอดคล้องและเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย

1.5.2.4 ศึกษาข้อมูลที่ได้มาจากการแยกแยะ จัดประเภท ให้ความหมาย ที่เขียนลงในบทต่าง ๆ มาศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ต่าบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พร้อมทั้งสรุปและเสนอแนวความคิดประกอบกับทัศนะของผู้วิจัยสืบต่อไป

1.5.3 ชี้นำเสนอผลงานการวิจัย

ในศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ต่าบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ครั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาสาระในบทต่าง ๆ ตามลำดับขั้นตอน และนำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์สืบต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี

1.6.2 ทำให้ทราบประเพณีบุญบั้งไฟ ต่าบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.6.3 ทำให้ทราบคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ต่าบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

1.7 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูลด้านเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.7.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ดนัย ไชยโยธา (2538) ได้กล่าวถึงลัทธิไว้ในหนังสือเรื่องว่าเป็นเรื่อง"ลัทธิ ศาสนา และระบบความเชื่อกับประเพณีนิยมในท้องถิ่น" สรุปว่า ลัทธิเป็นคติโลก มิใช่คตินิธรรม และเป็นเรื่องของความสงบสุขไปบุลย์ของชีวิตในโลกปัจจุบันอันเป็นเรื่องรูปธรรม ลัทธิมีขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะถิ่น

เฉพาะสมัย และเฉพาะสังคม ความเชื่อเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ และได้มีการสืบทอดเป็นมรดกของสังคมแต่การสืบทอดความเชื่อของมนุษย์ขึ้นอยู่กับความตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านความปลอดภัยจากอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นสำคัญ"

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์ (2536) ได้กล่าวถึง พิธีกรรมไว้ในหนังสือเรื่อง "ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย" สรุปว่า พิธีกรรมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของประเพณีประเพณีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางศาสนาหรือขนบธรรมเนียมประเพณี จะต้องมิพิธีกรรม หรือการปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งตามความคิด ความเชื่อในสังคม พิธีกรรมต่างเมื่ออดีตไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาแต่เมื่อเกิดศาสนาขึ้น จึงมีผู้อำพิธีกรรมเข้าไปเกี่ยวข้องกับศาสนา ส่วนมากเป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ ซึ่งชาวไทยนับถือมาก่อนต่อเมื่อชาวไทยยอมรับนับถือศาสนาพุทธ พิธีกรรมในศาสนา พราหมณ์จึงปะปนเข้าไปในพระพุทธศาสนา" โดยถ้าพิธีกรรมใดไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนทำแล้วช่วยให้เกิดความสุขความสบายใจก็ย่อมทำได้ เพราะพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธการมีอยู่ของลัทธิอื่นซึ่งพระพุทธศาสนาได้วางหลักการปฏิบัติ เพื่อให้มนุษย์หลุดพ้นจากคติความเชื่อในลัทธิอื่น ๆ

อุดม บัวศรี (2546) ได้กล่าวไว้ในวัฒนธรรมอีสานว่า ประเพณีที่ถือเป็นหลักในการผูกพันกันทางสังคมบางอย่างยังยึดถือกันอย่างแนบแน่น และเป็นประเพณีที่ประพฤติปฏิบัติกันอยู่ในรอบปีมีอยู่ 12 ประเพณี ประเพณีเหล่านี้ที่ถือเป็นสำคัญที่ส่วนรวมร่วมกันทำบำรุงและพัฒนาให้เป็นประเพณีระดับจังหวัด เช่น แห่เทียนพรรษาในเดือน 8 ที่จังหวัดอุบลราชธานี บุญบั้งไฟเดือน 6 ที่จังหวัดยโสธรบุญปราสาทผึ้งในเดือน 11 ที่จังหวัดสกลนครและเลย ไหลเอื้อไฟเดือน 11 ที่จังหวัดนครพนม นอกนั้นก็ประเพณีที่ทำกันอยู่เป็นประจำในหมู่บ้าน เช่น ข้าวจี ข้าวประดับดินดินสังคม การศึกษาตลอดจนประเพณีที่ดั่งใจของหมู่ชนที่เป็นบริบทในเทศน์มหาชาติหรือเทศน์ประจำเดือน 4 ซึ่งเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่ยังคงอนุรักษ์ไว้จนถึงปัจจุบันนี้"

รัชชัย ขยันทำ (2561) ความเชื่อที่มีต่อประเพณีบั้งไฟของคนอีสาน บทความนี้ตั้งเป้าศึกษาระบบวัฒนธรรมความเชื่อที่ขับเคลื่อนประเพณีบุญบั้งไฟในสังคมอีสาน โดยชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ของพิธีกรรมกับพระพุทธศาสนา เช่น วันจัดงานบุญเดือนหกเชื่อมโยงกับวันคล้ายวันประสูติ ตรัสรู้และปรินิพพานของพระพุทธเจ้า "บั้งไฟ" จึงกลายเป็นสัญลักษณ์แห่งการบูชาคุณพระพุทธเจ้า ขณะเดียวกัน มีตำนานพื้นบ้านอย่างผาแดง-นางไอ่ และพญาคันคากซึ่งเป็นชาดกเก่าก่อน ที่บอกเล่าความเชื่อเรื่องการขอฝนจากพญาแถน พิธีกรรมเช่นไหว้ผีและการบูชาไฟมีรากมาจากลัทธิผีเถกที่ชาวอีสานยึดถือ ในช่วงรอยต่อของศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา พิธีกรรมเหล่านี้ยังหล่อหลอมแนวคิดเรื่องการขอฝน การจุดบั้งไฟจึงเป็นการส่งสัญญาณขอฝนและแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้สืบทอดผ่านกิจกรรมร่วมในชุมชนในแต่ละปี กลายเป็นสิ่งที่หล่อหลอมเป็น "วิถีชีวิต" ของคนอีสาน นอกจากความเชื่อด้านจิตใจแล้ว บุญบั้งไฟยังตอบรับมิติของเศรษฐกิจและสังคม มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมแห่บั้งไฟ การตกแต่ง การประกวดบั้งไฟ รวมถึงการชมการละเล่น

แบบพื้นบ้าน สังคมอีสานยังคงให้ความสำคัญกับ “ฮีดสิบสอง คองสิบสี่” เป็นกรอบหลักในการดำเนินชีวิตและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ประเพณีบั้งไฟถือเป็นแบบอย่างของมรดกวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญ ซึ่งรัฐและท้องถิ่นนำไปส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชน และยังเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงความเชื่อและวิถีชีวิตให้ยังคงอยู่ได้อย่างมีเสน่ห์

1.7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระครูวิจิตรวนสาร (บุญสวย สุธิตโต/แก้วหานาม) (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาหลัก พุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญบั้งไฟของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างตำบลท่าสองคอน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม" ผลการวิจัยพบว่า ความเชื่อและความศรัทธาของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างมีคติความเชื่อทางสังคมของชาวอีสานทั่วไปที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับธรรมชาติ และมีความเชื่อตามนิทานปรัมปราที่เกี่ยวกับบุญบั้งไฟ 2 เรื่อง คือ เรื่องท้าวผาแดง - นางไอ่ และเรื่องผญาคันคาก และตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้านหนองเขื่อนช้างเชื่อว่าบั้งไฟเป็นเครื่องมือที่ใช้เป็นสัญญาณส่งขึ้นฟ้าเพื่อขอฝนจากผญาแถนซึ่งจะบันดาลให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล โดยเฉพาะเมื่อถึงฤดูกาลทำนาโดย จะจัดขึ้นในเดือน 6 เป็นประจำทุกปี

พระมหาอรุณ อรุณธมโม (สุทะโกศล) (2539) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยตอนหนึ่งว่า ประเพณีฮีดสิบสอง บางประเพณี มาจากความเชื่อดั้งเดิมในนิทานชั้นอรรถกถาของธรรมบท ดังจะเห็นจากประเพณี "บุญคุณลาน" ซึ่งชาวอีสานนิยมทำนาข้าวเป็นอาชีพหลัก มีข้าวเป็นอาหารประจำวันหากได้ข้าวมากก็จะแบ่งขายพอได้ค่าใช้จ่ายในครอบครัว คนเหล่านี้มีความกตัญญูรู้คุณสิ่งที่ให้ประโยชน์แก่ตน ข้าวเป็นพืชที่มีคุณค่าต่อคนเรา จึงมีความเชื่อว่าข้าวมีวิญญาณ หรือขวัญประจำอยู่ตามความเชื่อดั้งเดิมคือการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ ความเชื่อว่ามีชีวิตในทิวสิ่ง ดังนั้น เมื่อทำการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว ก่อนจะขนข้าวขึ้นฉางข้าว ชาวอีสานจะทำบุญ เพื่อความเป็นสิริมงคล เพิ่มความมั่งมีศรีสุขแก่ครอบครัว และเพื่ออัญเชิญขวัญข้าวให้มาอยู่ประจำ จะได้กินข้าวไม่เปลือง ทำนาที่ได้ผลดีในสมทบ พажรทิต และคณะ เนื้อหากล่าวถึงความสำคัญของพิธีกรรมว่าเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่มีคุณค่าคุณประโยชน์ และมีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์ ด้านรูปธรรมแลนามธรรม

สมชาย สุขสวัสดิ์ (2562) ศึกษาความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีงานบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านธาตุ ตำบลบ้านธาตุ อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ความเชื่อและพิธีกรรมในพระพุทธศาสนา ควบคู่กับการศึกษาแนวทางความเชื่อและพิธีกรรมที่มีต่อประเพณีงานบุญบั้งไฟในพื้นที่บ้านธาตุ ชุมชนบ้านธาตุยังคงรักษาความเชื่อดั้งเดิมและศรัทธาที่เกี่ยวข้องกับการอ้อนวอนขอฝน โดยมีพิธีกรรมที่ผสมผสานทั้งพื้นบ้านและศาสนาพุทธ เช่น การบนบานศาลกล่าวต่อองค์พระศรีมหาธาตุหรือปูมำคำไหล รวมถึงมีการจุดบั้งไฟถวายเพื่อขอบุญอำนวยผลดีสู่ชุมชน พิธีกรรมเหล่านี้เป็นสื่อกลางระหว่างชุมชนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เพิ่มความสุขความสงบในครัวเรือนและความเป็นอยู่ตลอดจนส่งผลต่อวิถีชีวิตด้านจิตใจ เศรษฐกิจ การสังคม การเมืองการปกครอง และการสืบทอด

วัฒนธรรม การละเลยประเพณีอาจนำไปสู่การถูกกีดกันออกจากชุมชน ขณะเดียวกัน งานบุญบั้งไฟในปัจจุบันยังมีบทบาททางเศรษฐกิจอย่างมากโดยได้รับการสนับสนุนส่งเสริมจากภาครัฐ ดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้สู่พื้นที่ พิธีกรรมและกิจกรรมเหล่านี้จึงสอดแทรกคุณค่าความร่วมมือร่วมใจ เสริมสร้างความสามัคคีและส่งเสริมให้ลูกหลานเข้าวัดทำบุญ การสืบทอดและอนุรักษ์จึงเป็นตัวอย่างของภูมิปัญญาที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอดมายังลูกหลาน ทำให้ชาวบ้านธาตุเป็นคนรักสนุก ชอบทำบุญ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน คุณค่าประเพณีนี้จึงมีอิทธิพลต่อโครงสร้างทางสังคมและการดำรงอยู่ของชุมชน ในแง่จิตใจยังช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจคนในชุมชนให้มีความหวังและศรัทธาต่อฤดูกาลและธรรมชาติ หล่อหลอมพลังศรัทธาร่วมกันในประเพณีอันเก่าแก่

วิภาณ เทศน์ธรรมและคณะ (2566) การสร้างและพัฒนาสื่อนวัตกรรมเพื่อสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟ การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาองค์ความรู้และการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟในจังหวัดยโสธร พัฒนาสื่อนวัตกรรมที่เกี่ยวกับประเพณีดังกล่าว และนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชน การศึกษานี้ใช้ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สุ่มประชากรกว่า 20,000 คน และกลุ่มตัวอย่าง 377 คน รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก 23 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟในระดับสูง โดยเฉพาะความศรัทธาและภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีข้อเสนอในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมสืบสานอย่างยั่งยืน สื่อที่ผลิตจะต้องบูรณาการประวัติประเพณีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ควรพัฒนาสื่อแอนิเมชันและเนื้อหาส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงสู่ประชาคมอาเซียน รวมทั้งคำนึงถึงความกลมกลืนของภาพ เสียง บุคลิกตัวละคร ภาพควรสื่อถึงเสน่ห์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น เสียงประกอบควรนำดนตรีพื้นบ้านมาใช้ให้เกิดอารมณ์ร่วม สื่อนวัตกรรมนี้ควรเผยแพร่ผ่านสื่อออนไลน์ วิทยุ โทรทัศน์ และสถาบันการศึกษา เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และขยายผลในระดับกว้าง ผลงานนี้ยังเสนอแนวทางการใช้เทคโนโลยีและสื่อทันสมัยสร้างความน่าสนใจ และเผยแพร่วัฒนธรรมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ข้อเสนอสำคัญเน้นให้หน่วยงานท้องถิ่นและภาครัฐร่วมประชาสัมพันธ์และสนับสนุนการเผยแพร่ รวมถึงการนำไปบูรณาการในการเรียนการสอนทุกระดับในจังหวัดยโสธร ประโยชน์อย่างสำคัญคือ สื่อเหล่านี้ช่วยอนุรักษ์คุณค่าประเพณีเพื่อความยั่งยืน สร้างความภูมิใจให้กับคนในท้องถิ่น และสร้างอาชีพเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชนเมื่อเข้าสู่ฤดูจัดงาน

อาทิตย์ คำหงษ์ศา (2560) แนวโน้มของดนตรีผู้ไทยในประเพณีบุญบั้งไฟ อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ งานวิจัยนี้มุ่งวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของดนตรีผู้ไทยในประเพณีบุญบั้งไฟ โดยศูนย์วิจัยเลือกพื้นที่กุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำชุมชน นักดนตรีผู้ไทย หมอลำ เจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องประมาณ 70 คน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแม้ดนตรีผู้ไทยยังมีบทบาทสำคัญในงานบุญบั้งไฟ แต่กำลังประสบปัญหาการสืบทอด เยาวชนรุ่นต่อไปเข้าเรียนในระบบโรงเรียนและขาดการบูรณาการกับชุมชน ทำให้การฝึกฝนและส่งต่อวัฒนธรรมดนตรี

พื้นบ้านเริ่มขาดช่วง องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคจังหวัดให้การสนับสนุนพิธีกรรมบุญบั้งไฟทุกปี โดยบริษัทเอกชนร่วมจัดกิจกรรม การประกวด-แข่งขัน และประชาสัมพันธ์อย่างยิ่งใหญ่ ด้านดนตรี คณะนักดนตรีผู้ไทยแสดงความกังวลเรื่องการสูญหายขององค์ความรู้ดั้งเดิม ในขณะที่ประชาชนและผู้บริหารกลับไม่ค่อยตระหนักถึงปัญหา งานวิจัยนี้จึงมีการจัดอบรมการบรรเลงดนตรีผู้ไทยในหมู่บ้าน เพื่อกระตุ้นความสนใจและถ่ายทอดสู่เด็กและเยาวชน แต่กิจกรรมเหล่านี้ยังขาดความต่อเนื่อง มีข้อเสนอให้สร้างกิจกรรมดนตรีให้เด็กและเยาวชนได้มีส่วนร่วมในระดับโรงเรียนและชุมชน ผลงานยังสะท้อนว่าดนตรีผู้ไทยคือสัญลักษณ์สำคัญของวิถีชีวิตชาวอีสานและควรส่งเสริมการสืบทอดเพื่อป้องกันการล่มสลายของอัตลักษณ์วัฒนธรรมต่อไป

พระพิระพงษ์ พิชาลี (2562) อัตลักษณ์ของประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) กรณีศึกษา ตำบลบ้านถ่อน อำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย งานวิจัยนี้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและเงื่อนไขที่ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังดำรงอยู่ในตำบลบ้านถ่อน วิเคราะห์พบว่า ประเพณีนี้มีความเก่าแก่กว่า 85 ปี และแบ่งพัฒนาการ 4 ช่วงหลัก โดยมีการสืบทอดความเชื่อเดิมเกี่ยวกับการขอฝนจากพญาแถนและการถวายบั้งไฟเป็นพุทธบูชาแต่หลวงปู่ใหญ่ ช่วงแรก บั้งไฟทำจากไม้ไผ่ ขนาดเล็ก ต่อมามีการแข่งขันและการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่นเพิ่มขึ้น จนปัจจุบันมีการเปลี่ยนเป็นท่อ PVC ขนาดใหญ่ขึ้น รูปแบบขบวนและการตกแต่งทันสมัยมากขึ้นและเน้นส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย ความเชื่อและค่านิยมเดิมถูกถ่ายทอดจากผู้เฒ่าผู้แก่และปราชญ์ชาวบ้านไปสู่เยาวชนในชุมชน ผ่านกิจกรรมและขบวนรำ การเปลี่ยนแปลงเกิดจากเทคโนโลยีและกระแสสังคม อย่างไรก็ตามยังคงปฏิบัติตามแนวทางประเพณีเดิม ภาคส่วนสำคัญ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบลและภาคเอกชนร่วมสนับสนุนการจัดงานเป็นจุดศูนย์รวมให้ชุมชนเกิดความสามัคคี บทบาทผู้นำเด่นชัดในฐานะผู้จัดการประสานงาน องค์ความรู้ถูกถ่ายทอดต่อเนื่อง ทุกคนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ต่อให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเทคโนโลยีจะมากเพียงใด ชาวบ้านยังน้อมรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบท แต่ยังคงถือคติเดิมเป็นหลัก ข้อเสนอแนะเพื่อการสืบสาน ได้แก่ การปลูกฝังความรู้แก่รุ่นใหม่ การสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและท้องถิ่น และการจริงจังในการสืบพันธุ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น

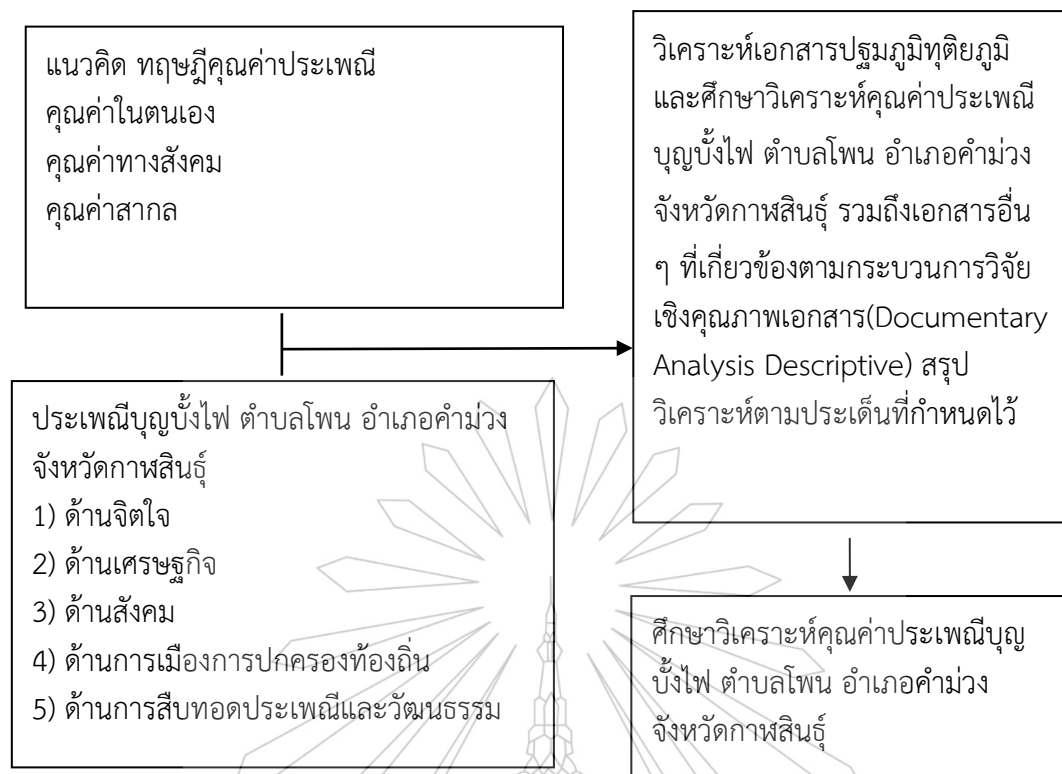
ยศวัตี ตนะดิลก (2558) การผลิตสื่อทางวัฒนธรรมของบุญบั้งไฟวิทยานิพนธ์บัณฑิตศึกษา การเปลี่ยนแปลงของประเพณีบุญบั้งไฟในภาคอีสาน โดยเน้นกรณียโสธรและขยายไปยังบริบทโลก พบว่าบุญบั้งไฟเริ่มต้นจากพิธีขอฝนและทำบุญเสริมสิริมงคลแก่เกษตรกรรม แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลง เทศกาลกลายเป็น “สินค้าทางวัฒนธรรม” เพื่อรองรับการท่องเที่ยว ความเป็นพื้นบ้านลดลง ขึ้นส่วนขบวนแห่และทีมรำจ้างจากที่อื่นมากขึ้น ผู้จัดการเปลี่ยนจากชาวบ้านเป็นเทศบาลหรือผู้มีอำนาจส่วนกลาง พิธีจุดบั้งไฟเปลี่ยนวัสดุจากไม้เป็น PVC เปลี่ยนแนวคิดจากขอฝนเป็นการประกวดโชว์อย่างมีมาตรฐาน เวทีการละเล่นมั่งคั่ง เสี่ยงดนตรีและกิจกรรมในงานสะท้อนบริบทเมืองมากขึ้น เมื่อแปร

รูปเป็นสินค้า ชุมชนกลุ่มใหม่เข้าแทนที่ต่างกัน มีการแข่งขัน ดึงดูดนักท่องเที่ยว เศรษฐกิจและการเมือง
แทรก ตัวอย่างเช่น ยโสธรมีการสร้างสัมพันธ์กับเมืองโยชิโตะ ญี่ปุ่น และความหลากหลายของขบวน
แห่ รวมถึงธุรกิจเข้ามาสนับสนุนอย่างเต็มที่ สารคุณค่าทางศาสนา-สัญลักษณ์พุทธศตวรรษ ประเพณี
กลายเป็น “อัตลักษณ์เมือง” ที่ใช้สร้างรายได้ งานยังสะท้อนปัญหาใหม่เช่นการพนันและความเสี่ยงใน
พิธีจุดบั้งไฟ รวมถึงบทบาทของสื่อและกลุ่มธุรกิจที่เปลี่ยนพื้นที่ทางวัฒนธรรมเดิมให้เป็นเวทีเชิง
พาณิชย์ งานวิจัยชี้ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงคุณค่า ความหมาย และหน้าที่ของประเพณีที่ต้อง
ดำรงอยู่ในบริบทชุมชนและโลกยุคใหม่

รัชชัย ขยันทำ (2561)งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาอิทธิพลของความเชื่อและพิธีกรรมบุญบั้งไฟที่
สะท้อนในวิถีชีวิตคนอีสาน ซึ่งพบว่าแม้จะเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ สังคมเมือง และกระแสโลกาภิวัตน์ แต่
ชาวบ้านและชุมชนต่างยังยึดถือบุญบั้งไฟเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมและความเชื่อที่เหนียวแน่น
พิธีกรรมจุดบั้งไฟแฝงค่านิยมเรื่องสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจของชุมชน การขนานขอฝนและการ
ขอพรสิ่งศักดิ์สิทธิ์ยังถูกจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี แม้จะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับภาวะปัจจุบัน
(เช่น การดูแลความปลอดภัย หรือการเปลี่ยนวิธีการจัดงาน) แต่มิติทางศาสนา จิตใจ และสังคมยัง
ปรากฏชัด ทั้งยังเป็นเวทีสำคัญให้กับเยาวชนในการสืบสานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน งาน
ชี้ให้เห็นว่าวิวัฒนาการของประเพณีอาจต้องอาศัยความเข้าใจและการสนับสนุนทั้งจากชุมชนและ
ภาครัฐ ควรส่งเสริมการถ่ายทอดพิธีกรรมและองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับคนรุ่นใหม่ รวมทั้งเน้นย้ำคุณค่า
เชิงจริยธรรมและจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมร่วมสมัย ทั้งหมดนี้ส่งผลต่อวิถีและอัตลักษณ์ของชาวอีสานใน
ยุคปัจจุบันและอนาคต

1.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของ
การวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

1.9 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟในตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ดังต่อไปนี้

ประเพณีบุญบั้งไฟ หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมตามคติความเชื่อฮินดูของชาวอีสาน ที่จัดขึ้นในช่วงเดือนหกเพื่อบูชาพญาแถนหรือวัสสกาลเทพบุตร โดยมีเป้าหมายหลักในการขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล อันประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ ภูมิปัญญาการทำบั้งไฟ การรำเซิ้งบูชา และการจุดบั้งไฟเพื่อเป็นพืชมงคลและเป็นสัญญาณบอกกล่าวเทพยดาตามความเชื่อ

คุณค่าประเพณี หมายถึง คุณประโยชน์ สาระสำคัญ หรือคุณลักษณะอันดีงามที่แฝงอยู่ในแนวทางปฏิบัติและความเชื่อที่สืบทอดต่อกันมา ซึ่งมีใช้เพียงแค่การรักษาต้นแบบทางพิธีกรรมให้คงอยู่เท่านั้น แต่หมายรวมถึงคุณค่าทางจิตวิญญาณ ประกอบด้วย 3 ด้าน ดังนี้ 1) คุณค่าในตนเอง เป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคลผู้เข้าร่วมประเพณีโดยตรง ทั้งในมิติจิตวิญญาณและปัญญา 2) คุณค่าทางสังคม เป็นคุณค่าที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์และการรวมตัวกันของคนในชุมชน 3) คุณค่าสากลเป็นคุณค่าที่ก้าวข้ามขอบเขตของท้องถิ่น สอดคล้องกับคุณค่าที่นานาชาติให้การยอมรับ

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ หมายถึง กิจกรรมทาง

ความเชื่อและวัฒนธรรมตามฮีตสิบสองของชาวผู้ไทยบ้านโพน ที่จัดขึ้นเพื่อบูชาพญาแถนตามคติพุทธและพราหมณ์ โดยมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ผูกโยงกับวิถีชีวิตและการทอผ้าไหมแพรวา ประกอบด้วย 5 ด้านดังนี้ 1) ด้านจิตใจการที่ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ 2) ด้านเศรษฐกิจ ในช่วงเทศกาล 3) ด้านสังคม 4) ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น 5) ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประเพณีและแนวคิดทฤษฎีคุณค่า ดังนี้

2.1.แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

2.1.1. ความหมายของประเพณี

2.1.2. ประเภทของประเพณี

2.2. แนวคิดทฤษฎีคุณค่า

2.2.1. ความหมายคุณค่า

2.2.2. แนวคิดทฤษฎีคุณค่า

2.2.3. ประเภทของคุณค่า

2.2.4. รูปแบบของคุณค่า

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

2.4 สรุป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี

2.1.1 ความหมายของประเพณี

สำหรับการศึกษาประเด็นประเพณี ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชุมชนบ้านโนน ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ในครั้งนี้ จะประกอบด้วย ประเพณีบุญบั้งไฟ และ ประเพณีบุญเดือน 3 ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของประเพณี ไว้หลากหลาย ดังนี้

เสถียร โกเศศ (2505) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับประเพณีและนิสัยของสังคมไทยนั้นมีรากฐานมาจากการทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน และได้อธิบายเพิ่มเติมไว้ว่า เมื่อบุคคลกระทำการใดๆ หรือปฏิบัติตนในลักษณะใดลักษณะหนึ่งอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง พฤติกรรมดังกล่าวจะค่อยๆ ผิ่งแน่นจนกลายเป็นความเคยชิน และในที่สุดก็พัฒนาไปสู่สิ่งที่เรียกว่า นิสัยนิสัยของมนุษย์สามารถแบ่งออกได้เป็นสองประเภทหลักตามที่มาของการเกิด ประเภทแรกคือนิสัยที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด หรือที่เรียกว่า นิสัยสันดาน หรือ อุปนิสัย ซึ่งเป็นลักษณะนิสัยพื้นฐานที่มนุษย์ได้รับมาตั้งแต่แรกเกิด ส่วนประเภทที่สองคือนิสัยที่ได้มาในภายหลัง อันเป็นผลมาจากการเลียนแบบหรือดูดซับพฤติกรรมจากบุคคลอื่นๆ ที่อยู่รอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลเหล่านั้นในกลุ่มหรือชุมชนมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน นิสัยประเภทนี้จึงเรียกว่า นิสัยของกลุ่ม

หรือที่รู้จักกันในชื่อ ประเพณีเมื่อนำแนวคิดนี้มาพิจารณาในบริบทของสังคมไทย จะเห็นได้ว่าคำว่า ประเพณีไทย นั้นหมายถึงนิสัยหรือพฤติกรรมเฉพาะที่เกิดขึ้นและปฏิบัติกันอย่างแพร่หลายในหมู่คนไทย ซึ่งสะท้อนถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของสังคมไทยที่สืบทอดและรักษาไว้จากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีเหล่านี้จึงไม่ใช่เพียงแค่การกระทำที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เป็นพฤติกรรมที่ฝังรากลึกในจิตสำนึกของคนไทยและถ่ายทอดผ่านกระบวนการทางสังคม

แปลก สนธิรักษ์ (2523) ได้ให้ความหมาย ว่าเป็นรูปแบบของพฤติกรรมหรือการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องในสังคม จนกระทั่งได้รับการยอมรับจากสมาชิกในสังคมนั้นๆ อย่างกว้างขวาง ประเพณีที่เกิดขึ้นในสังคมสามารถจำแนกได้เป็นสองลักษณะสำคัญลักษณะแรกคือ เอกลักษณ์ หรือ พิธีกรรม ซึ่งหมายถึงประเพณีที่มีต้นกำเนิดมาจากภายในสังคมไทยเองและได้รับการปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน เช่น พิธีการแต่งงานตามแบบไทย ประเพณีเกี่ยวกับการเกิดของทารก พิธีกรรมเมื่อมีการเสียชีวิต การทำบุญตามโอกาสต่างๆ การจัดงานรื่นเริงสนุกสนาน รวมถึงวิธีการแต่งกายแบบดั้งเดิมของไทย ประเพณีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาติลักษณะที่สองคือ สัมพัทธนิยม ซึ่งเป็นประเพณีที่มีการนำเข้ามาจากวัฒนธรรมของชาติอื่น แต่ได้มีการดัดแปลงและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย ทั้งในด้านวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป การผสมผสานและปรับใช้ประเพณีต่างชาตินี้จึงไม่ใช่การลอกเลียนแบบอย่างสมบูรณ์ แต่เป็นการซึมซับแล้วนำมาประยุกต์ให้กลมกลืนกับความเป็นไทยสิ่งสำคัญที่ควรเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการกับประเพณีในสังคมคือ ประเพณีแต่ละอย่างมีคุณค่าและบทบาทที่แตกต่างกัน ประเพณีบางอย่างมีคุณค่าทางจิตใจและเป็นรากฐานของเอกลักษณ์ชาติ จึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และรักษาไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้และสืบสาน ในขณะที่ประเพณีบางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับบริบทของสังคมสมัยใหม่อีกต่อไป จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และค่านิยมของยุคปัจจุบัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีบางอย่างที่มีคุณค่าสูงและควรยกย่องให้เป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับการปฏิบัติ เพื่อเป็นมาตรฐานในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมการพิจารณาว่าประเพณีใดควรรักษา ปรับปรุง หรือยกย่องนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัญญาและความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีนั้นๆ รวมถึงการมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างประเพณีกับการพัฒนาของสังคมในแต่ละช่วงเวลา

ปรีชา พิณทอง (2534) ได้ให้ความหมายของคำว่า ประเพณี นั้นคำนี้มีที่มาจากภาษาบาลี และสันสกฤต คือคำว่า ปเวณี ซึ่งมีความหมายถึงขนบธรรมเนียมประเพณี หรือแบบแผนการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมประเพณีเป็นสิ่งที่มิอยู่ในทุกสังคมของมนุษยชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ใช้ภาษาใด หรืออยู่ในส่วนใดของโลก ล้วนแล้วแต่มีประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองทั้งสิ้น ประเพณีเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลมาจากการสั่งสมและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาตินั้นๆสมาชิกในสังคมแต่ละสังคมมีหน้าที่ที่

จะต้องเคารพและให้เกียรติต่อประเพณีของชาติตน การเคารพประเพณีไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แต่เป็นการแสดงออกถึงความผูกพันและความเป็นส่วนหนึ่งของสังคม หากบุคคลใดไม่เคารพหรือละเลยต่อประเพณีของชาติตน บุคคลนั้นอาจถูกมองว่าขาดความรับผิดชอบต่อเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม หรือถูกตำหนิว่าเป็นผู้ที่ไม่สำนึกในความเป็นสมาชิกของชาติแม้ว่าเราจะไม่สามารถย้อนกลับไปทราบได้อย่างแน่ชัดว่าบรรพบุรุษหรือผู้ริเริ่มสร้างประเพณีแต่ละอย่างมีเจตนาหรือวัตถุประสงค์อย่างไรกันแน่ เนื่องจากประเพณีส่วนใหญ่มีอายุยาวนานและส่งผ่านมาหลายชั่วอายุคน แต่หากพิจารณาจากหลักการและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามประเพณี สามารถตีความได้ว่า ผู้ริเริ่มสร้างประเพณีขึ้นมานั้นน่าจะมีจุดประสงค์หลักที่สำคัญหลายประการประการแรก ประเพณีถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการรวมคนในชาติให้มีความสามัคคีและเป็นหนึ่งเดียวกัน ผ่านการมีกิจกรรมร่วมกันและการยึดถือแนวปฏิบัติเดียวกัน ประเพณีจึงทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมโยงทางสังคม ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเดียวกันประการที่สอง ประเพณีส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกในสังคม โดยเฉพาะในโอกาสสำคัญต่างๆ เช่น งานมงคลสมรส งานศพ หรือพิธีกรรมทางศาสนา ที่ผู้คนจะมาร่วมแรงร่วมใจช่วยเหลือกัน สร้างความผูกพันและความเอื้ออาทรต่อกัน ประการที่สามคือ ประเพณีปลูกฝังให้เกิดความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งระหว่างบุคคลระหว่างรุ่นอายุ และระหว่างสถานะทางสังคม การให้เกียรติและแสดงความเคารพตามประเพณีจึงเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความสงบสุขและความสัมพันธ์อันดีในสังคมสุดท้าย ประเพณีเป็นเครื่องมือในการรวมพลังของคนในชาติให้ร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อส่วนรวม เมื่อทุกคนมีความเข้าใจและปฏิบัติตามประเพณีเดียวกัน ก็จะเกิดพลังร่วมในการขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายร่วมกันของชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิเชียร รักการ (2529) ได้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของประเพณีว่าเป็นผลผลิตทางสังคมที่เกิดจากการสร้างสรรค์ร่วมกันของคนในสังคมนั้นๆ ประเพณีจึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นสิ่งที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งสร้างขึ้นมาเพียงลำพัง แต่เป็นการสร้างสรรค์ร่วมกันของสมาชิกในสังคมที่มีการสั่งสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเมื่อพิจารณาประเพณีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม จะพบว่าประเพณีมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากองค์ประกอบทางวัฒนธรรมอื่นๆ นั่นคือ ประเพณีมีเงื่อนไขและกรอบแนวทางที่ค่อนข้างชัดเจนในการปฏิบัติ ทำให้ผู้ที่ต้องการสืบทอดหรือปฏิบัติตามสามารถเข้าใจและดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ไม่ใช่สิ่งที่คลุมเครือหรือตีความได้หลากหลายจนเกินไปประเพณีในสังคมใดๆ ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าสูง ซึ่งสังคมนั้นได้สร้างสรรค์และสั่งสมไว้เพื่อส่งต่อไปแก่คนรุ่นหลัง ผู้ที่ได้รับมรดกทางวัฒนธรรมนี้ หรือทายาททางวัฒนธรรม มีหน้าที่สำคัญที่จะต้องรับไว้ซึ่งประเพณีเหล่านั้น แต่การรับไว้ซึ่งประเพณีไม่ได้หมายความว่าต้องยึดถือและปฏิบัติตามแบบเดิมๆ อย่างเคร่งครัดเสมอไป บทบาทของทายาททางวัฒนธรรมยังรวมถึงการพิจารณาปรับปรุงและแก้ไขประเพณีให้เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย เพื่อให้ประเพณีนั้นมีความ

สมบูรณ์และมีความหมายมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น ด้วยนอกจากการสืบทอดและปรับปรุงแล้ว ประเพณีที่ดียังควรได้รับการเผยแพร่ไปยังสังคมอื่นๆ ด้วยการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนประเพณีระหว่างสังคมต่างๆ จะทำให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางวัฒนธรรมที่กว้างขวางและหลากหลายมากขึ้นสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับประเพณีคือ เราไม่สามารถระบุได้อย่างแน่ชัดว่าประเพณีแต่ละอย่างเกิดขึ้นเมื่อใด มีผู้ริเริ่มคนใด หรือมีจุดกำเนิดที่ไหนกันแน่ ลักษณะของการเกิดขึ้นของประเพณีมักเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ผ่านกระบวนการสั่งสมทางสังคมที่ยาวนาน จนยากที่จะติดตามย้อนกลับไปได้หาจุดเริ่มต้นได้อย่างชัดเจนอย่างไรก็ตาม หากพิจารณาจากหลักฐานและบริบททางประวัติศาสตร์ สามารถประมาณการได้ว่า ประเพณีส่วนใหญ่จะเกิดขึ้นในช่วงที่สังคมมนุษย์มีความเจริญก้าวหน้าในหลายด้านอย่างเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือการจัดระเบียบชุมชน เมื่อมนุษย์มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตพอสมควร จึงเริ่มมีเวลาและความสนใจที่จะพัฒนาพิธีกรรมและแบบแผนการปฏิบัติต่างๆ ขึ้นมาสิ่งที่เป็นรากฐานสำคัญในการก่อกำเนิดประเพณีคือ ศาสนาและความเชื่อของมนุษย์ ความเชื่อทางจิตวิญญาณ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และค่านิยมทางศาสนา ล้วนเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างพิธีกรรมและประเพณีต่างๆ ขึ้นมาเพื่อแสดงออกถึงความเลื่อมใส ความเคารพ และความปรารถนาดีของมนุษย์ ศาสนาและความเชื่อจึงไม่เพียงแต่เป็นที่มาของหลักคำสอนทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งกำเนิดของประเพณีและพิธีกรรมที่หลากหลายในสังคมมนุษย์ด้วย

ณรงค์ เส็งประชา (2531) ได้เสนอแนวความคิดของเกี่ยวกับประเพณีในมิติของพฤติกรรมทางสังคมที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ประเพณีจึงไม่ใช่เพียงแค่กิจกรรมหรือพิธีกรรมที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เป็นรูปแบบของการกระทำและกิจกรรมทางสังคมที่ผู้คนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ยอมรับ ยึดถือ และปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น การที่ประเพณีคงอยู่และถูกส่งต่อมาได้นั้นแสดงให้เห็นว่าประเพณีเหล่านั้นมีความหมายและคุณค่าต่อสังคมเมื่อพิจารณาในเชิงลึก ประเพณีทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานหรือแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคม บรรทัดฐานเหล่านี้มีรากฐานมาจากความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สั่งสมกันมาในสังคมนั้นๆ การปฏิบัติตามประเพณีจึงไม่ใช่การกระทำที่ไร้จุดหมาย แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งในระดับบุคคลและในระดับสังคม ผู้คนเชื่อว่าการปฏิบัติตามประเพณีจะช่วยให้ชีวิตดำเนินไปอย่างราบรื่น เกิดความสุข และนำพาความเจริญมาสู่ชุมชนการเกิดขึ้นของประเพณีนั้นมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ แหล่งน้ำ และทรัพยากรธรรมชาติ ล้วนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและการสร้างประเพณีของผู้คน ในขณะที่สิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น โครงสร้างทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการจัดระเบียบชุมชน ก็มีส่วนกำหนดรูปแบบของประเพณีที่เกิดขึ้นเช่นกันในอดีต เมื่อมนุษย์ประสบกับปัญหาหรืออุปสรรคต่างๆ ในการดำเนินชีวิต ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ โรคภัย หรือ

ความยากลำบากอื่นๆ มนุษย์จะพยายามค้นหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้น ในยุคที่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังไม่เจริญก้าวหน้า แนวทางในการแก้ไขปัญหของบรรพบุรุษมักอาศัยความเชื่อทางจิตวิญญาณ ศาสนา หรือความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นหลักเมื่อเผชิญกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความรู้ในขณะนั้น คนในสมัยก่อนจึงหันไปพึ่งพาความเชื่อและศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ พวกเขาสร้างพิธีกรรมและวิธีการปฏิบัติขึ้นมาตามความเชื่อนั้นๆ และเมื่อการปฏิบัติตามความเชื่อบางครั้งให้ผลลัพธ์ที่ดี หรือดูเหมือนว่าปัญหาได้รับการแก้ไข ไม่ว่าจะเป็นเพราะเหตุบังเอิญหรือเป็นผลจริงจากการปฏิบัตินั้น วิธีการดังกล่าวก็จะถูกจดจำและส่งต่อให้คนรุ่นหลังปฏิบัติตามต่อไป จนกลายเป็นประเพณีที่ฝังรากลึกในสังคมนั้นๆ ในที่สุดดังนั้น ประเพณีจึงเป็นผลผลิตจากการปรับตัวและการแก้ปัญหของมนุษย์ที่สั่งสมมาตามกาลเวลา สะท้อนถึงภูมิปัญญาและประสบการณ์ของบรรพบุรุษในการรับมือกับความท้าทายจากสิ่งแวดล้อมและสังคม

เฉลิม พงษ์อาจารย์ (2529) ได้นำเสนอมุมมองที่น่าสนใจโดยให้ความหมายของประเพณีว่าเป็น แนวทางปฏิบัติของกลุ่มคนในสังคมหนึ่งๆ ที่ได้รับความนิยมยึดถือและปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง คำจำกัดความนี้ชี้ให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของประเพณีที่เป็นทั้งกระบวนการทางสังคม และเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดข้ามรุ่นสู่รุ่นสิ่งที่น่าสนใจเกิดคือ ประเพณีแต่ละอย่างมิได้มีความสำคัญและคุณค่าเท่าเทียมกันในทุกบริบท แต่มีระดับความสำคัญและความเคร่งครัดในการยึดถือที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะและหน้าที่ของประเพณีนั้นๆ การจำแนกประเภทของประเพณีตามระดับความสำคัญและลักษณะการบังคับใช้จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนประเภทแรกที่มีความสำคัญสูงสุดคือ จารีตประเพณี ซึ่งหมายถึงประเพณีที่มีความสำคัญยิ่งและได้รับการยกย่องว่าเป็นหัวใจของสังคม คนในสังคมถือว่าการยึดมั่นและปฏิบัติตามจารีตประเพณีเป็นหน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์และเป็นเรื่องของศีลธรรมจรรยา จารีตประเพณีมักเกี่ยวข้องกับคุณค่าพื้นฐานของสังคม หลักศีลธรรม และความถูกต้องดีงาม การละเมิดหรือฝ่าฝืนจารีตประเพณีจึงไม่ใช่เพียงการกระทำที่ผิดปกติ แต่ถือเป็นการประพฤติดีที่ชั่วร้ายอย่างร้ายแรง ผู้ที่ฝ่าฝืนอาจถูกลงโทษทางสังคม ถูกตำหนิติเตียน หรือแม้กระทั่งถูกขับออกจากชุมชน เพราะถือว่าเป็นผู้ทำลายรากฐานทางศีลธรรมของสังคมประเภทที่สองคือ ขนบประเพณี ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจารีตประเพณี ขนบประเพณีเป็นประเพณีที่ถูกกำหนดและกำกับโดยสถาบันต่างๆ ในสังคม เช่น สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา หรือสถาบันราชการ แต่ละสถาบันอาจมีขนบประเพณีเฉพาะของตนที่สมาชิกภายในสถาบันนั้นต้องยึดถือปฏิบัติ ขนบประเพณีจึงมีลักษณะเป็นกฎเกณฑ์เฉพาะกลุ่มที่มีขอบเขตการบังคับใช้ที่ชัดเจนภายในสถาบันนั้นๆ ความเคร่งครัดในการบังคับใช้ขนบประเพณีอาจแตกต่างกันไปตามลักษณะและอำนาจของแต่ละสถาบันประเภทที่สามคือ ธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นประเพณีที่มีลักษณะอ่อนช้อยและยืดหยุ่นกว่าสองประเภทแรก ธรรมเนียมประเพณีเป็นแนวปฏิบัติที่คนในสังคมนิยมปฏิบัติกันโดยทั่วไป แต่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักศีลธรรมจรรยาหรือคุณค่าพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของสังคม

ธรรมเนียมประเพณีมักเกี่ยวข้องกับมารยาทสังคม ความสุภาพเรียบร้อย และแบบแผนพฤติกรรมที่เหมาะสม การไม่ปฏิบัติตามธรรมเนียมประเพณีอาจทำให้บุคคลนั้นถูกมองว่าขาดมารยาทหรือไม่เหมาะสม แต่ไม่ได้ร้ายแรงถึงขั้นถูกตราหน้าว่าเป็นผู้กระทำผิดศีลธรรมหรือเป็นคนชั่ว ธรรมเนียมประเพณีจึงมีบทบาทในการหล่อหลอมพฤติกรรมทางสังคมให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานที่ยอมรับกันโดยทั่วไป แต่ยังคงมีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนตามบริบทและสถานการณ์การจำแนกประเภทของประเพณีออกเป็นสามระดับดังกล่าวนี ช่วยให้เราเข้าใจถึงความหลากหลายและความซับซ้อนของระบบบรรทัดฐานทางสังคม ตลอดจนระดับความสำคัญและผลกระทบของการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติตามประเพณีแต่ละประเภทต่อตัวบุคคลและสังคมโดยรวม การมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความแตกต่างเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ละเมิดบรรทัดฐานที่สำคัญ ขณะเดียวกันก็สามารถรักษาความเป็นตัวของตนเองได้ในกรอบที่สังคมยอมรับ

สรุปได้ว่าประเพณีเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีความซับซ้อนหลายมิติ โดยสามารถนิยามได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติหรือพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลในสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดสืบทอดอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น จนกระทั่งได้รับการยอมรับและยึดถือปฏิบัติโดยสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมนั้น ประเพณีจึงไม่ใช่เพียงการกระทำที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เป็นกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากการกระทำซ้ำๆ อย่างสม่ำเสมอจนฝังรากลึกกลายเป็นความเคยชินและนิสัยร่วมของกลุ่ม ซึ่งสะท้อนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของสังคมนั้นๆ จากมุมมองทางสังคมวิทยา ประเพณีทำหน้าที่เป็นบรรทัดฐานและกรอบแนวทางการดำเนินชีวิต มีรากฐานมาจากความคิด ความเชื่อ และค่านิยมที่สั่งสมในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองทั้งในระดับบุคคลและสังคม การเกิดขึ้นของประเพณีมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม เมื่อมนุษย์ประสบปัญหาในการดำเนินชีวิต จึงพยายามค้นหาวิธีการแก้ไขผ่านความเชื่อทางจิตวิญญาณและศาสนา เมื่อวิธีการเหล่านั้นให้ผลที่ดี ก็จะถูกจดจำและส่งต่อจนกลายเป็นประเพณีที่ฝังรากลึกประเพณีสามารถจำแนกได้หลายมิติ ทั้งตามที่มา ได้แก่ ประเพณีดั้งเดิมที่มีต้นกำเนิดจากภายในสังคม และประเพณีที่รับมาจากภายนอกแล้วปรับให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น นอกจากนี้ยังจำแนกตามระดับความสำคัญและความเคร่งครัดในการบังคับใช้ ได้แก่ จารีตประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมจรรยาและมีความสำคัญสูงสุด ขนบประเพณีที่กำหนดโดยสถาบันเฉพาะ และธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับมารยาทสังคมและมีความยืดหยุ่นมากกว่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม ประเพณีมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคี ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลุกฝังความเคารพนับถือ และรวมพลังสังคมให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ประเพณีไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว แต่ต้องการการพิจารณาว่าประเพณีใดควรอนุรักษ์ ปรับปรุง หรือเผยแพร่ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคม

2.1.2 ประเภทของประเพณี

ประเพณีในสังคมมนุษย์สามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภทหลักตามลักษณะและระดับความสำคัญ ประเภทแรกที่มีนัยสำคัญสูงสุดคือ จารีตประเพณี หรือที่อาจเรียกได้ว่า กฎศีลธรรม ซึ่งเป็นประเพณีที่มีหลักศีลธรรมจรรยาเป็นรากฐาน และมีความเคร่งครัดในการบังคับใช้อย่างชัดเจน

1. จารีตประเพณีมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากประเพณีประเภทอื่น คือ การฝ่าฝืนหรือละเมิดจารีตประเพณีถือเป็นการกระทำผิดที่ต้องได้รับการลงโทษหรือดำเนินทางสังคม เนื่องจากจารีตประเพณีสะท้อนถึงคุณค่าพื้นฐานและหลักศีลธรรมที่สังคมนั้นยึดถือว่ามีความสำคัญยิ่ง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือ หน้าที่ของบุตรธิดาในการดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อท่านมีอายุมากและอ่อนแอ การปฏิบัติหน้าที่นี้ไม่ใช่เพียงแค่ความคาดหวังทางสังคม แต่เป็นภาระผูกพันทางศีลธรรมที่บุตรธิดาพึงมี หากบุคคลใดละเลยหรือปฏิเสธหน้าที่ดังกล่าว จะถูกมองว่าเป็นผู้ประพฤติดีศีลธรรมอย่างร้ายแรง และอาจถูกประณามหรือตัดขาดจากสังคมสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับจารีตประเพณีคือ ความหลากหลายตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น แม้จารีตประเพณีจะมีหน้าที่เดียวกันในการกำหนดบรรทัดฐานทางศีลธรรม แต่เนื้อหาและรูปแบบของจารีตประเพณีในแต่ละพื้นที่มักมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยหลายประการ ได้แก่ ค่านิยมทางวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ของชุมชนนั้นๆ ความแตกต่างเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะแต่ละสังคมมีวิธีการตีความและจัดลำดับความสำคัญของคุณค่าทางศีลธรรมที่ไม่เหมือนกัน สะท้อนถึงภูมิปัญญาและการปรับตัวที่เฉพาะเจาะจงของแต่ละวัฒนธรรมด้วยเหตุนี้ การประเมินหรือเปรียบเทียบจารีตประเพณีระหว่างสังคมต่างๆ โดยใช้มาตรฐานของสังคมใดสังคมหนึ่งเป็นเกณฑ์ตัดสิน จึงเป็นแนวทางที่ไม่เหมาะสมและขาดความเข้าใจในหลักการสัมพัทธนิยมทางวัฒนธรรม (cultural relativism) การตัดสินว่าจารีตประเพณีของสังคมใดดีกว่าหรือด้อยกว่าโดยอ้างอิงจากมุมมองของสังคมตนเอง ย่อมเป็นการมองข้ามความซับซ้อนของบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนเหตุผลเบื้องหลังการก่อตัวของจารีตประเพณีแต่ละอย่างการทำความเข้าใจจารีตประเพณีของแต่ละสังคมจึงควรเริ่มต้นจากการศึกษาบริบทเฉพาะของสังคมนั้น ไม่ว่าจะเป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ระบบความเชื่อและศาสนาที่หล่อหลอมค่านิยม รวมถึงประสบการณ์ร่วมทางประวัติศาสตร์ที่สร้างความหมายให้กับการปฏิบัติต่างๆ เมื่อเข้าใจบริบทเหล่านี้แล้ว เราจะสามารถเห็นเหตุผลและความสมเหตุสมผลของจารีตประเพณีในแต่ละสังคมได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยไม่ตกอยู่ในกับดักของการมองโลกแบบชาตินิยมวัฒนธรรม (ethnocentrism) ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความเข้าใจผิดระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ

2) ประเพณีประเภทที่สองคือ ขนบประเพณี ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากจารีตประเพณี โดยขนบประเพณีหมายถึงแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมได้กำหนดและถ่ายทอดสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีระดับความเคร่งครัดและความชัดเจนในรูปแบบที่หลากหลาย ขนบประเพณีทำ

หน้าที่เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินชีวิตและการจัดระเบียบสังคม โดยไม่จำเป็นต้องเชื่อมโยงโดยตรงกับหลักศีลธรรมพื้นฐานเช่นเดียวกับจารีตประเพณีเมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้างและกระบวนการถ่ายทอด ขนบประเพณีสามารถจำแนกออกเป็นสองรูปแบบหลักตามลักษณะการกำหนดและการปฏิบัติ รูปแบบแรกคือ ขนบประเพณีทางตรง หรือขนบประเพณีที่มีการกำหนดแบบแผนอย่างเป็นทางการและชัดเจน ขนบประเพณีประเภทนี้มีลักษณะเป็นระเบียบข้อบังคับหรือแนวปฏิบัติที่ถูกจารึกไว้อย่างชัดเจน มีขั้นตอนและวิธีการที่แน่นอน ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถเรียนรู้และดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ขนบประเพณีทางตรงมักอยู่ภายใต้การดูแลของสถาบันหรือองค์กรที่มีอำนาจในการกำหนดและบังคับใช้ เช่น สถาบันศาสนาที่กำหนดพิธีกรรมและข้อปฏิบัติทางศาสนา หรือสถาบันการศึกษาที่จัดพิธีไหว้ครูตามแบบแผนที่กำหนดไว้อย่างเป็นทางการ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจนได้แก่ พิธีกรรมทางศาสนาที่มีคัมภีร์หรือคู่มือระบุขั้นตอนไว้อย่างละเอียด และพิธีไหว้ครูที่สถานศึกษาต่างๆ กำหนดแบบแผนการปฏิบัติไว้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านเวลา สถานที่ ขั้นตอน และสิ่งของที่ใช้ในพิธี ความชัดเจนของขนบประเพณีทางตรงทำให้การถ่ายทอดและการสืบทอดมีความแม่นยำและคงรูป เนื่องจากมีเอกสารหรือผู้รู้ที่สามารถอ้างอิงได้ นอกจากนี้ ขนบประเพณีทางตรงยังมักมีผู้ดูแลหรือผู้อำนวยการพิธีที่มีความรู้และอำนาจในการตีความและบังคับใช้ ทำให้ขนบประเพณีเหล่านี้มีความสม่ำเสมอและเป็นมาตรฐานเดียวกันในพื้นที่กว้างขวาง รูปแบบที่สองคือ ขนบประเพณีทางอ้อม ซึ่งเป็นประเพณีที่มีลักษณะยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้มากกว่า ขนบประเพณีประเภทนี้ไม่มีการจัดทำเป็นระเบียบข้อบังคับอย่างเป็นทางการ และไม่มีแบบแผนที่ตายตัว การถ่ายทอดขนบประเพณีทางอ้อมเกิดขึ้นผ่านกระบวนการบอกเล่าปากต่อปาก การสังเกตและเลียนแบบพฤติกรรมของคนรุ่นก่อน รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริง ลักษณะของการถ่ายทอดแบบนี้ทำให้ขนบประเพณีทางอ้อมมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ แต่ละชุมชน หรือแม้แต่แต่ละครอบครัว ตัวอย่างของขนบประเพณีทางอ้อมที่เห็นได้ทั่วไปในสังคมไทย ได้แก่ การทำบุญตักบาตรหรือเลี้ยงพระ ซึ่งแม้จะมีหลักการทั่วไปในการปฏิบัติ แต่รายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ ประเภทของอาหาร และพิธีกรรมที่ประกอบอาจแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และความเชื่อของแต่ละครอบครัวหรือชุมชน ประเพณีแห่นางแมวเพื่อขอฝน และประเพณีบุญบังไฟ ก็เป็นอีกตัวอย่างที่ชัดเจน แม้จะมีแนวคิดหลักและวัตถุประสงค์ร่วมกัน แต่รายละเอียดของการจัดงาน ขั้นตอนพิธีกรรม และความเชื่อที่เกี่ยวข้องมักมีความแตกต่างและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละท้องถิ่น ความยืดหยุ่นของขนบประเพณีทางอ้อมนี้เองที่ทำให้ประเพณีเหล่านี้สามารถปรับตัวและอยู่รอดได้ในบริบทที่เปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาแก่นสำคัญและจิตวิญญาณของประเพณีไว้ได้ อย่างไรก็ตาม ลักษณะที่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นทางการนี้ ก็อาจทำให้ขนบประเพณีทางอ้อมมีความเสี่ยงที่จะสูญหายหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในกรณีที่ไม่มีการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง หรือเมื่อชุมชนต้นกำเนิดประเพณีนั้นเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างรวดเร็ว

3) ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปไม่มีระเบียบแบบแผน หรือมีความผิดถูก ซึ่งเป็นแนวทางในการปฏิบัติโดยทั่วไปจนเกิดความเคยชิน เช่น การแต่งกาย การสวมรองเท้า การรับประทานอาหาร

เศฐียร โกเศศ (2520) กล่าวว่า ในเบื้องต้น ควรทำความเข้าใจกันเสียก่อนว่า ประเพณีคืออะไร พจนานุกรมภาษาไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยามคือกำหนดความหมายคำประเพณีว่า 'ขนบธรรมเนียมแบบแผน' ขนบ คือ ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียม คือ ที่นิยมใช้กันมา แล้วยังมี คำ 'จารีต' ซึ่งในพจนานุกรมฉบับนั้นนิยามไว้ว่า 'ความประพฤติธรรมเนียมประเพณี' เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า คำว่า ประเพณี ธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณี ระเบียบประเพณี จารีต ประเพณี ถ้าว่าเป็นสามัญ ก็มีความหมายเท่ากัน กล่าวคือ ความประพฤติที่คนในส่วนรวมถือกันเป็น ธรรมเนียม หรือเป็นระเบียบแบบแผน และสืบต่อกันมานาน จนลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกัน ประเพณีขึ้นได้ ต้องเป็นสิ่งที่สืบต่อถือเป็นธรรมเนียมกันมานาน ถ้าเป็นชั่วขณะหรือชั่วแล่น แม้จะนิยมประพฤติกัน ทั่วไป ก็ไม่ใช่ประเพณี กล่าวคือ ประเพณีเกิดจากความประพฤติหรือการกระทำของใครคนหนึ่งหรือหลายคน ซึ่งเห็นเป็นประโยชน์และความจำเป็นตามที่ต้องการจากการกระทำเช่นนั้น คนอื่นเห็นดีก็เอาอย่างทำตามเป็นแบบอย่างเดียวกัน และสืบต่อเป็นส่วนรวมมาช้านานจนกลายเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้น

กาญจนา แก้วเทพ (อ้างถึงใน อภิชาติ จันทรแดง, 2546) อธิบายถึงความเชื่อมโยงของวัฒนธรรมในแต่ละด้านว่าเป็นวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้สั่งสมมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สะสม และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง อาจอยู่ในรูปแบบของความรู้ การปฏิบัติและความเชื่อ ตลอดจนวัตถุสิ่งของอันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์ เมื่อพิจารณาในแง่นี้ วัฒนธรรมคือความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและการปฏิบัติของมนุษย์เอง โดยจะต้องมีระบบคุณธรรมและจริยธรรมเป็นตัวกำกับกับตัวความรู้และการปฏิบัติของมนุษย์ในแต่ละสังคม ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความสงบสุขในการดำรงชีวิต ถ้าพิจารณาถึงคนหนึ่ง ๆ ก็จะพบว่าความสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ มีอยู่ 3 มิติ คือ

1. ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นตัวแทนแห่งคุณค่าสูงสุดที่มนุษย์จะถือเอาเป็นเยี่ยงอย่าง และขัดเกลาตัวเองเพื่อนำไปสู่สิ่งดีงาม ความปลอดภัย ความหวังว่าอำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นจะช่วยได้ ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวมักแสดงออกในรูปพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งดำรงรักษาสภาวะอำนาจแห่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ได้สร้างขึ้น ตลอดจนเป็นการถ่ายทอดความรู้สึกให้ชนรุ่นต่อ ๆ ไป จนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ความเชื่อของสังคมนั้น ๆ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความรักกันฉันพี่น้อง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแบ่งปันไม่ข่มเหงเบียดเบียนกัน มี

ความเสียสละไม่เห็นแก่ตัว เป็นคุณธรรมที่สำคัญที่สุดในวัฒนธรรมดั้งเดิมปลูกฝังสั่งสอนให้คนในสังคมยึดถือเป็นหลัก ซึ่งอาจแสดงออกในรูปของประเพณี เช่น ประเพณีลงแขก ประเพณีเครพและ ความกตัญญูต่อผู้อาวุโส ประเพณีที่เกี่ยวกับการให้อภัยหรือการคืนดีกัน โดยอาศัยหลักอหิงสาธรรมความไม่มีจิตอาฆาตกัน รวมทั้งการอ่อนน้อมถ่อมตน คุณธรรมดังกล่าวได้รับการฝังรากลึกอยู่ในความเป็นปึกแผ่นของสถาบันครอบครัว เครือญาติและหมู่บ้าน โดยประเพณีปฏิบัติสืบทอดมาถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่ง จนเป็นธรรมเนียมของชุมชน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ/สิ่งสร้าง เป็นการแสดงถึงศักยภาพในการคิดค้นของมนุษย์ โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของตนเองและมีความสอดคล้องกับธรรมชาติ อาทิ เครื่องมือในการทำเกษตร หรือการพึ่งพาธรรมชาติเกี่ยวกับปัจจัยสี่ ภายใต้ปรัชญาในการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ/สิ่งสร้าง ถือเอาความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นหลัก ไม่ขัดแย้งกับธรรมชาติและสิ่งสร้าง ด้วยความโลภของตน ทั้งนี้จากความเชื่อที่ว่า สรรพสิ่งทุกอย่างล้วนแต่มีเจ้าของ เช่น ดินมีแม่พระธรณี ควายมีขวัญ เป็นต้น

แสงอรุณ รัตกลีกร และคณะ (2551) กล่าวว่า คำว่า ประเพณี ใช้ได้ต่างกันเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) ประเพณี ใช้ในลักษณะนาม หมายถึง ความเชื่อ คือเรื่องราวที่เห็นตามด้วย สิ่งที่ยอมรับได้ เป็นต้น 2) ประเพณี ใช้ในลักษณะโดยปริยาย หมายถึง นัยทางอ้อม คือ แบบอย่าง แนวทาง การกล่าวอ้อมค้อม เป็นต้น ที่เนื่องกับประเพณี ดังนั้นคำว่า ประเพณี ควรสรุปโดยนัยคติไทย หรือ วิถีไทย ได้ว่า ประเพณี คือ ความเชื่อ แบบอย่าง แนวทาง ที่เห็นตามด้วย ที่ยอมรับได้ ประเพณีไทยเป็นสิ่งที่ติดตัวคนไทยแต่ก่อนจนฝังแน่นในจิตใจ กลายเป็นเครื่องชี้นำวิถีชีวิต ซึ่งสามารถปฏิบัติตามโดยมิได้ขัดเงิน ความเป็นอยู่ การงาน และการอาชีพล้วนดำเนินไปตามประเพณีอย่างกลมกลืน โดยไม่ได้สงกาทหรือพักฐานว่า นี่เราถือและปฏิบัติตามประเพณีอยู่หรือเปล่า

เดชบัณฑิต รัตนปิยะภากรณ์, พัทธินทร์ จิงประวัติ และ สุมานิการ์ จันท์บรรเจิด (2550) กล่าวว่า ดังนั้นประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผน ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยมศีลธรรม จารีต และการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ หรืออาจสรุปได้ว่าประเพณี คือ ระเบียบแบบแผน ความประพฤติของคนส่วนใหญ่ในสังคม หรือในท้องถิ่นที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา

สรุปประเพณีในสังคมมนุษย์จำแนกออกเป็น 3 ประเภทหลัก ประการแรก จารีตประเพณี หรือกฎศีลธรรม เป็นประเพณีที่มีหลักศีลธรรมจรรยาเป็นรากฐานและมีความเคร่งครัดสูงสุด การฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดที่ต้องได้รับการลงโทษหรือดำเนินทางสังคม เช่น หน้าที่ของบุตรธิดาในการดูแลบิดามารดา โดยจารีตประเพณีมีความหลากหลายตามบริบทของแต่ละท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับค่านิยมทางวัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา และสภาพแวดล้อม ประการที่สอง ขนบประเพณี เป็นแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมกำหนดและถ่ายทอดสืบทอดกันมา แบ่งเป็น ขนบประเพณีทางตรงที่มีการกำหนดแบบแผนอย่างชัดเจนเป็นทางการ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีไหว้ครู และขนบประเพณี

ทางอ้อมที่ยืดหยุ่นและถ่ายทอดผ่านการบอกเล่าปากต่อปาก เช่น การทำบุญตักบาตร ประเพณีแห่ นางแมว และประเพณีบุญบังไฟ ประการที่สาม ธรรมเนียมประเพณี เป็นประเพณีเกี่ยวกับเรื่องทั่วไป ที่ไม่มีระเบียบแบบแผนเคร่งครัดหรือความผิดถูกชัดเจน เป็นแนวทางปฏิบัติที่เกิดความเคยชิน เช่น การแต่งกาย การสวมรองเท้า และการรับประทานอาหาร

2.2 แนวคิด ทฤษฎีคุณค่า

คุณค่า (Value) เป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่นักปรัชญาทั้งในอดีตและปัจจุบันให้ความสนใจศึกษา อย่างกว้างขวางเป็นระบบในวงวิชาการโดยเฉพาะด้านปรัชญาและด้านสังคมศาสตร์เพราะทุกสรรพสิ่ง นั้นย่อมมีคุณค่าในตัวเอง คุณค่าจึงเป็นมโนทัศน์ที่เกิดขึ้นในความคิดของมนุษย์เกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนา ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง และมีอิทธิพลต่อการเลือกตัดสินใจของมนุษย์ซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นจากภายในผลักดันให้เกิดพฤติกรรมต่างๆ ในสังคม คุณค่าเป็นลักษณะที่พึงประสงค์เป็นนามธรรมอันเกิดจากการประเมินข้อเท็จจริงทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม ในด้านปรัชญา ศาสตร์ที่ศึกษาเรื่องคุณค่า คือ จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์ ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งในปรัชญาคุณวิทยาที่ศึกษาเรื่องราวของการสืบทอดธรรมชาติและเกณฑ์มาตรฐานของคุณค่าหรือค่านิยม ซึ่งมีกำเนิดมาจากทฤษฎีแห่งแบบหรือทฤษฎีการจินตนาการของ Plato ในเรื่องความคิดเกี่ยวกับความดี

2.2.1 ความหมายของคุณค่า

คุณค่า คือ ลักษณะที่พึงปรารถนาหรือพึงประสงค์ เช่น ความดี ความงาม และความจริง หรือความยุติธรรม ความดีเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา จึงเป็นคุณค่าทางจริยธรรม ความงามเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาและต้องการจึงเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ความจริงหรือความยุติธรรมเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนาจึงเป็นคุณค่าทางสังคม สิ่งที่ตอบสนองความปรารถนาได้เป็นสิ่งที่มีความค่า ดังนั้น คุณค่าจึงเป็นสิ่งช่วยเหลือ ทำให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มบริบูรณ์ นอกจากนี้ คุณค่ายังมีส่วนช่วยเหลือในการสงวนรักษาและพัฒนาชีวิตและนำบุคคลให้เข้าถึงการรู้แจ้งตนเองและการพัฒนาตนเอง

วอร์ด (Ward) ได้นำเสนอมุมมองที่แนวคิดเรื่องคุณค่า น่าสนใจในเชิงปรัชญาว่า คุณค่ามีลักษณะเป็นวัตถุวิสัย (objective) ซึ่งหมายความว่าคุณค่าไม่ได้เกิดขึ้นจากความปรารถนาของมนุษย์เพียงลำพัง แต่มีอยู่อย่างเป็นอิสระจากจิตสำนึกของผู้รับรู้ ในทัศนะนี้ ความปรารถนาในตัวเอง ไม่ได้มีคุณค่าโดยแท้ แต่เป็นเพียงสภาวะทางจิตใจที่แสวงหาการตอบสนอง คุณค่าในความหมายที่เป็นวัตถุวิสัยนั้น มีคุณสมบัติพิเศษที่สามารถตอบสนองต่อความปรารถนาของมนุษย์ได้อย่างแท้จริง เมื่อความปรารถนาได้รับการตอบสนองอย่างเต็มเปี่ยมและสมบูรณ์ ย่อมนำไปสู่สภาวะของความพึงพอใจในระดับลึก ดังนั้น ประสบการณ์ในการรับรู้คุณค่าจึงมิใช่เป็นเพียงกระบวนการทางปัญญาอย่างเดียว แต่รวมถึงมิติของความรู้สึกเชิงบวกที่เกิดขึ้นพร้อมกัน กล่าวคือ การรับรู้ถึงคุณค่านั้นมีความเชื่อมโยง

อย่างแยกไม่ออกกับความรู้สึกเพลิดเพลิน (pleasure) หรือสภาวะแห่งความพึงพอใจที่เกิดจากการที่ความปรารถนาได้รับการบรรลุผลสำเร็จแนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างระหว่างคุณค่า ความปรารถนา และความพึงพอใจ โดยอรรถมองว่าคุณค่ามีอยู่จริงเป็นอิสระ แต่การรับรู้และประสบการณ์ต่อคุณค่านั้นจำเป็นต้องผ่านกลไกของความปรารถนาและการตอบสนองที่นำไปสู่ความพอใจ ซึ่งเป็นมุมมองที่พยายามสร้างสมดุลระหว่างปรัชญาคุณค่านิยมแบบวัตถุนิยม (objectivism) กับวิถีทางจิตวิทยาของประสบการณ์มนุษย์

แนวคิดของแมคเคนซี (Mackenzie) เกี่ยวกับคุณค่านั้นสามารถสรุปแก่นสำคัญได้ว่า ความเพลิดเพลินนั้นสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่าคือความรู้สึกในคุณค่า ทั้งนี้ คุณค่าทั้งมวลล้วนมีลักษณะเป็นวัตถุนิยมและสามารถตอบสนองได้ในทุกสรรพสิ่ง โดยมาตรฐานแห่งคุณค่าอยู่ที่คุณภาพของสิ่งนั้นๆ ซึ่งสะท้อนถึงระดับความสมบูรณ์และความเหมาะสมในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์คุณค่าสูงสุดควรเป็นความพึงพอใจที่มั่นคงในตนเอง เป็นคุณค่าที่มีอยู่ภายในและมีจุดหมายในตัวมันเอง มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือเพื่อบรรลุสิ่งอื่น คุณค่าสูงสุดนั้นจำเป็นต้องครอบคลุมถึงการตอบสนองความปรารถนาให้บรรลุตามประสงค์ รวมทั้งสภาวะแห่งความรู้สึกทั้งสุขและทุกข์ที่เป็นส่วนหนึ่งของประสบการณ์มนุษย์อย่างครบถ้วน นอกจากนี้ คุณค่าสูงสุดยังสร้างความกลมกลืนและสมดุลระหว่างความเห็นแก่ตัวกับความไม่เห็นแก่ตัว เป็นการประสานระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับผลประโยชน์ส่วนรวมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืน

อับราฮัม อีเดล (Abraham Edel) ได้นำเสนอมุมมองเกี่ยวกับคุณค่าว่า เป็นแนวคิดหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสรรพสิ่งต่างๆ โดยมีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ ความพึงพอใจหรือความขยะแย้ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือแนวคิดใดๆ ที่ก่อให้เกิดความรู้สึกดังกล่าว คุณค่าจึงเกี่ยวข้องกับเป้าหมายและอุดมคติของมนุษย์ รวมถึงการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกหรือผิด ดีหรือชั่ว สวยงามหรืออัปลักษณ์ มีประโยชน์หรือไร้ประโยชน์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมิติทั้งทางปัญญาและอารมณ์ของการรับรู้คุณค่าในทำนองเดียวกัน ฮิตลินและพิเลียวิน (Hitlin Steven and Jane Allyn Piliavin) ได้ชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของคุณค่าว่า มีความเป็นนามธรรมมากกว่าทัศนคติซึ่งมักเป็นเพียงการประเมินวัตถุหรือสถานการณ์เฉพาะในแง่บวกหรือลบ ในขณะที่คุณค่ามักเน้นย้ำไปที่อุดมคติและหลักการที่เป็นสากลกว่า คุณค่าจึงทำหน้าที่สำคัญในฐานะกรอบอ้างอิงทางศีลธรรมและสังคม โดยผู้คนมักอ้างอิงคุณค่าเพื่อแสวงหาความชอบธรรมให้กับการกระทำของตนเอง และใช้คุณค่าเป็นมาตรฐานในการประเมินหรือตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่น ดังนั้น คุณค่าจึงไม่เพียงแต่เป็นความเชื่อส่วนบุคคล แต่ยังเป็นกลไกทางสังคมที่ใช้ในการสร้างความหมาย การให้เหตุผล และการควบคุมพฤติกรรมในสังคมอีกด้วย

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) นักปรัชญาปฏิบัตินิยม (pragmatist) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าในมุมมองที่เชื่อมโยงกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยเห็นว่าสิ่งที่มีคุณค่าคือสิ่งที่นำมาซึ่ง

ผลดีหรือผลที่พึงประสงค์ กล่าวอีกนัยหนึ่ง สิ่งใดที่สามารถทำให้บรรลุตามความปรารถนาหรือความต้องการบางประการ และสามารถกระตุ้นให้เกิดความสนใจหรือความมุ่งมั่น สิ่งนั้นย่อมมีคุณค่าตามแนวคิดของดิวี่ คุณค่าจึงมีความเกี่ยวพันอย่างแนบแน่นกับอรรถประโยชน์ (utility) หรือความมีประโยชน์ใช้สอย สิ่งที่มีคุณค่าจึงหมายถึงสิ่งที่มีอรรถประโยชน์ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง และตอบสนองต่อความต้องการหรือปัญหาที่เผชิญอยู่ในทางตรงกันข้าม สิ่งที่ไม่มีความมีคุณค่าคือสิ่งที่ปราศจากอรรถประโยชน์ ไม่สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการได้แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของปรัชญาปฏิบัตินิยมที่เน้นความสำคัญของผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และประสบการณ์จริงในการกำหนดคุณค่า มากกว่าการยึดติดกับหลักการนามธรรมที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง คุณค่าในทัศนะของดิวี่จึงไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นและมีความหมายผ่านการปฏิบัติและประสบการณ์ที่นำไปสู่ผลดีในชีวิตจริง

สรุปได้ว่า คุณค่าหมายถึงคุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือลักษณะที่พึงปรารถนาและพึงประสงค์ เช่น ความดีเป็นคุณค่าทางจริยธรรม ความงามเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ และความจริงหรือความยุติธรรมเป็นคุณค่าทางสังคม วอร์ดและแมคเคนซีเห็นว่าคุณค่ามีลักษณะเป็นวัตถุวิสัยที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์ เมื่อความปรารถนาได้รับการตอบสนองอย่างเต็มเปี่ยมจะนำไปสู่ความพึงพอใจและความรู้สึกเพลิดเพลิน อับราฮัม ฮีเลมองว่าคุณค่าเป็นแนวคิดของบุคคลที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และเกี่ยวข้องกับการตัดสินว่าสิ่งใดถูกผิด ดีชั่ว สวยงามหรืออัปลักษณ์ ฮิดลินและพิเลียวินชี้ให้เห็นว่าคุณค่ามีความเป็นนามธรรมมากกว่าทัศนคติ ทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงทางศีลธรรมและสังคมในการแสวงหาความชอบธรรมและตัดสินพฤติกรรม ส่วนจอห์น ดิวี่เห็นว่าคุณค่าเกี่ยวข้องกับอรรถประโยชน์ สิ่งที่มีคุณค่าคือสิ่งที้นำมาซึ่งผลดีและตอบสนองความต้องการได้จริง

2.2.2 ทฤษฎีคุณค่า (Value Theory)

โบซแมน (Bozeman Barry) ให้ความเห็นว่าทฤษฎีคุณค่านั้นต้องสามารถตอบคำถามในเชิงปรัชญา 3 ข้อ นี้ได้คือ 1.คุณค่าควรถูกตัดสินในมิติของเจตจำนง (Intention) หรือ ผลลัพธ์ (outcome) 2.ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic value) กับคุณค่าที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental value) เป็นอย่างไร และ 3.การให้ค่าความชอบธรรมคุณค่าหรือค่านิยมสาธารณะ และแนวปฏิบัติร่วมกัน (Collective action)

1.เจตจำนงหรือผลลัพธ์ การศึกษาในขั้นต้นเกี่ยวกับทฤษฎีคุณค่านั้นมีการถกเถียงในหมู่นักปรัชญาว่าคุณค่าควรถูกตัดสินในมิติของเจตจำนงหรือผลลัพธ์ เป็นการประเมินแรงกระตุ้นที่มีต่อผู้กระทำ (agent-neutral) หรือประเมินจากผลลัพธ์ที่เกิดจากการกระทำ ปีเตอร์ วาเลนไทน์ (Peter Vallentyne) เห็นว่าการประเมินการกระทำขึ้นอยู่กับผลลัพธ์ไม่ใช่จากเจตจำนงหรือกฎศีลธรรมที่ผู้กระทำยึดถือ การประเมินค่าจากผลลัพธ์จัดว่าเป็นแนวผลลัพธ์นิยม (Consequentialism) อย่างไร

ก็ดีการประเมินที่เน้นเฉพาะผลลัพธ์ของการกระทำอาจทำให้เราไม่เข้าใจภาพรวมของเหตุการณ์ทั้งหมดได้

เอลิซาเบท แอนเดอร์สัน (Elizabeth Anderson) เห็นว่าการพิจารณาทฤษฎีคุณค่าในเชิงผลลัพธ์นิยมควรมีเกณฑ์ 3 หลักประกอบด้วย 1.เกณฑ์การยืนยันว่ามีคุณค่าภายในและพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เป็นการทำตามคุณค่าดังกล่าว 2.คุณค่าและการตัดสินเรื่องคุณค่าจะต้องประเมินโดยเชื่อมโยงกับสถานะของเหตุการณ์ต่างๆ เป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริง 3.การกระทำ แรงกระตุ้น ค่านิยมและบุคลิกลักษณะต่างๆ ของปัจเจกบุคคลจะมีส่วนสำคัญเพียงในวิถีทางที่สิ่งต่างๆ เหล่านั้นส่งผลกระทบต่อสถานะของเหตุการณ์ต่างๆ ในโลกความเป็นจริง อย่างไรก็ตาม แอนเดอร์สันไม่เห็นด้วยที่จะพิจารณาใช้ผลลัพธ์เพียงอย่างเดียวในการตัดสินคุณค่า เขาได้นำเสนอทฤษฎีการแสดงออก (Expressive Theory) ที่การกระทำเชิงจริยธรรม (Moral action) ที่เกิดขึ้นกับค่านิยมของปัจเจกบุคคล ควรพิจารณาว่าขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลด้วย⁷

2.คุณค่าในตัวเองหรือเป็นเครื่องมือนำไปสู่คุณค่าอื่น การศึกษาทฤษฎีคุณค่านี้มีประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่ต้องศึกษาคือ การจำแนกระหว่างคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic value) กับคุณค่าที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental value) คุณค่าทั้งสองประเภทนี้ต่างเป็นคุณค่าที่เกี่ยวข้องกันกับผู้กระทำไม่สามารถดำรงอยู่ได้นอกเหนือจากการแสดงออกเรื่องคุณค่าของปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุนี้การให้ค่าจึงไม่เท่ากันตามแต่บุคคลหรือชุมชนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่นน้ำหนึ่งแก้วอาจมีคุณค่าที่แตกต่างกันสำหรับผู้ที่อยู่ในทะเลทรายกับผู้ที่อยู่ในชุมชนที่ร่ำรวย คุณค่าที่อาจเคยเป็นเพียงแค่เครื่องมือในช่วงหนึ่งอาจกลายเป็นคุณค่าในตัวเองอีกช่วงหนึ่งก็ได้ โบซแมน (Bozeman Barry) กล่าวว่าอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการให้ค่าในกรณีการจำแนกคุณค่าในตัวเองและคุณค่าที่เป็นเครื่องมือ

3.คุณค่ากับการให้ความชอบธรรม การให้ความชอบธรรมกับคุณค่านี้นักปรัชญามีความเห็นต่างกันในการศึกษาถึงประเด็นนี้เป็น 2 แนวทางคือ แนวทางที่เป็นกรณีธรรม (Deontological) หมายถึง ทฤษฎีทางจริยศาสตร์ที่การจะตัดสินการกระทำทางศีลธรรมว่าดีหรือชั่วให้ถือเอาเจตนาทางศีลธรรมเป็นตัวกำหนด ไม่นำผลที่เกิดจากการกระทำมาตัดสิน และแนวทางที่เป็น

อันตวิทยา (Teleological) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของสิ่งทั้งปวงมีจุดหมายปลายทางที่แน่นอน อยู่ จุติจุดหมายปลายทางนี้เป็นตัวกำหนดความเป็นไปของสิ่งแต่ละสิ่งเท่ากับว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้น อธิบายโดยการอ้างถึงอนาคต การให้ค่าความชอบธรรมที่เป็นกรณีธรรมขึ้นอยู่กับแนวคิดเรื่องหน้าที่ ที่เกี่ยวกับสิทธิ การกระทำต่างๆ ควรขึ้นอยู่กับกฎศีลธรรมโดยกำหนดว่าหลักการควรจะเป็นตัว กำหนดการตัดสินใจเชิงจริยธรรมต่างๆ ส่วนการให้ค่าความชอบธรรมตามแนวทางที่เป็นอันตวิทยาจะ ให้ความสำคัญที่เป้าหมายหรือจุดหมายและเป้าหมายอาจถูกกำหนดด้วยเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวม

สรุป ทฤษฎีคุณค่านั้นประกอบด้วย 3 ประเด็น คือ 1.คุณค่าควรถูกตัดสินในมิติของเจตจำนง (Intention) หรือ ผลลัพธ์ (outcome) 2.ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าในตัวเอง (Intrinsic value) กับคุณค่าที่เป็นเครื่องมือ (Instrumental value) เป็นอย่างไร และ 3.การให้ค่าความชอบธรรมคุณค่าหรือค่านิยมสาธารณะและแนวปฏิบัติร่วมกัน (Collective action)

2.2.3 ประเภทของคุณค่า (The kind of value)

คุณค่าของสิ่งหนึ่งๆ ที่สร้างสรรค์ขึ้นให้เป็นที่นิยมชมชอบและเชื่อถือนำมาประพฤติดิปฏิบัติตามจึงเป็นผลทางจิตใจที่มนุษย์แสวงหา ค้นพบ สร้างสรรค์และปรุงแต่งขึ้นให้ใช้เป็นมาตรฐานแบบอย่าง ความเห็น ความเชื่อของคนในสังคมนั้นเป็นสิ่งที่มีคุณค่าอยู่เหนือคุณประโยชน์ทางการใช้สอย8 คุณค่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value) เป็นคุณค่าที่นอกตัว สิ่งหรือการกระทำนั้นๆ เป็นเพียง อนุบาย วิธีทางหรืออุปกรณ์ที่จะนำไปสู่จุดหมายสุดท้าย เป็นสิ่งที่มีอยู่ชั่วคราวไม่มีคุณค่าในตัวเอง แต่ คุณค่าของมันอยู่ที่ผู้กระทำปรารถนา เช่น เงินเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น เป็นคุณค่านอกตัวเพราะมีเงินต้องนำไป ซื้อ เพื่อใหสำเร็จสมความมุ่งหมาย

2.คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) เป็นสิ่งที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลาและมีลักษณะ ของความเป็นสากล เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างถาวร เป็นคุณค่าที่ตรงกับจุดหมายสุดท้ายคือเป้าหมายของสิ่ง หรือการกระทำนั้นอยู่ในตัวเอง ไม่เป็นวิธีหรืออุปกรณ์นำไปสู่สิ่งอื่นอีก เช่น นักเรียนขยันเรียน เพราะ เขาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี การขยันเรียนมีจุดหมายในตัวเอง นักปรัชญาเรียกคุณค่าประเภทนี้ว่าคุณค่าที่ แท้จริง ไลท์ (Wright) ได้กล่าวไว้ว่า คุณค่าภายในมีค่าอยู่ในตัวมันเอง ส่วนคุณค่านอกตัวจะมีอยู่ได้ นั้นเพราะอาศัยผลที่ปรากฏออกมาโดยทั่วไปแล้วความจริง ความงาม และ ความดี หรือคุณธรรมนั้น เป็นคุณค่าในตัวเองที่มีอยู่แต่เดิม

เดวิด เกรเบอร์ (David Graeber) ได้จำแนกคุณค่าออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. คุณค่าในทางสังคมวิทยา เป็นมโนทัศน์ของสิ่งที่ดีงาม เหมาะสม หรือเป็นที่ปรารถนาใน ชีวิตของมนุษย์

2. คุณค่าในทางเศรษฐกิจ เป็นระดับที่วัตถุได้รับการปรารถนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โดยการ วัตถุที่ผู้อื่นยินยอมที่จะเสียเป็นจำนวนเท่าไรเพื่อจะได้มา

3.คุณค่าในทางภาษาศาสตร์ ซึ่งมีที่มาจากภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้างของเฟอร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเซอร์แลนด์

เดวิด เกรเบอร์ เห็นว่าการศึกษาคงคุณค่าทางสังคมวิทยาในช่วงแรกกลุ่มนักวิจัยของคลุค โคห์น ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากไม่มีผู้สืบทอดและนักมานุษยวิทยาในช่วงหลังไม่ได้ศึกษาคงคุณค่า ในภาพรวมแต่นักศึกษาคงคุณค่าเฉพาะด้านด้วยเหตุนี้ในช่วงทศวรรษ 1960 การศึกษาเรื่องคุณค่าจึง หัน

เหไปเป็นหัวข้ออภิปรายในสาขาเศรษฐศาสตร์และภาษาศาสตร์มากกว่า ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.

ลิตี บุตรอินทร์ ได้ให้ความเห็นและสรุปจำแนกคุณค่าออกเป็น 3 มิติคือ

1.คุณค่าส่วนบุคคล เป็นคุณค่าทางอุปนิสัยและนิสัยส่วนบุคคล หรือประมวลประสบการณ์ ที่เห็นคุณเป็นส่วนบุคคล ถือว่าคุณลักษณะและอัตลักษณ์ของบุคคล ที่แต่ละคนเห็นดีเห็นงาม นิยม เชื่อถือในการครองชีวิต ดำรงและดำเนินวิถีชีวิต ถึงกระนั้นก็ต้องไม่ละทิ้งคตินิยมไทย ให้คำนึงถึง หัวอกเขาหัวอกเราเสมอ

2.คุณค่าทางสังคม เป็นคุณค่าที่คนหมู่มากในสังคมหนึ่งๆ ชาติหนึ่งๆ พร้อมกันยอมรับนับ ถือและเลือกเป็นแนวทางในการครองชีวิต ดำรงและดำเนินชีวิตรวมร่วมกัน คุณค่าบางเรื่องผ่านเวลา ยาวนานสืบทอดกันมาจากบรรพชนถึงอนุชนรุ่นต่อมาและรุ่นต่อไป

3.คุณค่าสากลหรือทั่วไป เป็นคุณค่าที่ไม่อยู่ในกรอบจำกัดของสังคมใดๆ ไม่หวงแหนผูกขาดไว้กับบุคคล สังคมและเชื้อชาติเผ่าพันธุ์มนุษย์ทั้งในโลกตะวันออกและตะวันตก เป็นคุณค่านำพามนุษย์ข้ามพ้นเขตแดนแห่งความเป็นเขาเป็นเรา เป็นตัวกู ของกู ไร้มิติทางกาลเวลา สถานที่และชุมชน เป็นคุณค่าแห่งความเป็นธรรม ยุติธรรม ความรัก ความสุขสบาย ภารดรภาพ เอกภาพและเสรีภาพ ความดี ความงาม คุณประโยชน์โดยปราศจากเงื่อนไข ทำยที่สุดคือคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์และความสันทุกซ์

สรุป คุณค่าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. คุณค่านอกตัว (Extrinsic Value) เป็นคุณค่าที่มีอยู่ชั่วคราวไม่มีคุณค่าในตัวเอง 2. คุณค่าในตัว (Intrinsic Value) เป็นสิ่งที่แฝงเร้นอยู่ในสิ่งนั้นตลอดเวลาและมีลักษณะของความเป็นสากล เป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างถาวร

2.2.4 รูปแบบของคุณค่า

คุณค่าสูงสุดเป็นเครื่องกำหนดความดีและความชั่ว คุณค่าเป็นสิ่งที่ทำให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มบริบูรณ์ ตามกฎทั่วไปแล้ว สิ่งต่างๆ ทั้งหมดมีคุณค่าได้เพราะอาศัยคุณธรรม คือ การตอบสนองความต้องการบางประการหรือความต้องการอื่นๆ ได้ แต่สิ่งต่างๆ ทั้งหมดไม่ได้มีคุณค่าเท่ากันหมด ด้วยเหตุผลเพียงเท่านี้คุณค่าต่างๆ เช่น การมีสุขภาพดี ความมั่นคง การออกกำลังกาย อาหาร ความยุติธรรมและความจริงยังมีความแตกต่างกันและกันอยู่ คุณค่าเหล่านั้นแตกต่างกันไปตามความสูงต่ำ ตามวิธีการ บรรดาคุณค่าเหล่านั้นคุณค่าบางประการเป็นคุณค่าสูงสุด ส่วนคุณค่าอื่นเป็นเพียงคุณค่าอุปกรณ์

ความดีสูงสุดทางศีลธรรมคือคุณค่าสูงสุด (Moral absolute good is absolute value) คานท์ได้อธิบายว่า เจตจำนงดีว่าเป็นคุณค่าในตัวเองทั้งหมด เจตจำนงเป็นกระจกส่องดูอุปนิสัย ในอุปนิสัยของมนุษย์เจตจำนงทางศีลธรรมเป็นความดีสูงสุดและเป็นคุณค่าสูงสุดและเป็นคุณค่าในตัวเอง เจตจำนงทางศีลธรรมนั้นเป็นจุดหมายและนำความพึงพอใจที่มั่นคงมาให้แก่มนุษย์

คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ (Value is dynamic) คุณค่าเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาและคุณค่ามักจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญที่วิวัฒนาการไปเสมอ ทุกคนยอมรับว่าสิ่งต่างๆ มีคุณค่าตามระดับความคิดและความเข้าใจของตนเองซึ่งเรารู้ได้จากการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบว่าคุณค่าต่างๆ ทั้งหมดเป็นสิ่งที่วัดกันได้และกำหนดรู้ได้ว่าคุณค่านั้นอยู่ในระดับไหน แต่เนื่องจากวิวัฒนาการทางศีลธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดไม่ได้ คุณค่าต่างๆ ทางศีลธรรมจึงมีลักษณะเป็นเอกภาพและจะนำไปวัดกับคุณค่าอื่นๆ ไม่ได้ ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าเหล่านั้นเป็นแหล่งกำเนิดของเหตุผลที่สมบูรณ์และจริยพันธะ ดังนั้นเราจึงพิจารณาได้ว่าคุณธรรมเหล่านั้นเป็นสิ่งที่วัดกันได้ในรูปแบบของความดีสูงสุดที่มีส่วนประกอบต่างกัน

ชาลอม ชวอท์ (Schwartz Shalom H.) ได้ศึกษาเรื่องคุณค่าและพยายามสังเคราะห์ภาพรวมของชุดคุณค่าให้เห็นเป็นโครงสร้างในบทความที่มีชื่อว่า Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values ซึ่งแสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าต่างๆ โดยอภิปรายถึงลักษณะของคุณค่าดังนี้

- 1) คุณค่าเป็นการตอบสนองผลประโยชน์ของสังคม
- 2) คุณค่าสามารถเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรม โดยอาจเป็นแนวทางหรือสร้างอารมณ์
- 3) คุณค่าอาจทำหน้าที่เป็นมาตรฐานในการตัดสินหรือให้ค่าความชอบธรรมกับการกระทำบางอย่าง
- 4) คุณค่าอาจเกิดขึ้นจากการเข้าสังคมหรือเป็นการเรียนรู้ของปัจเจกบุคคล คุณค่าเป็นการตอบสนองต่อ ปรากฏการณ์พื้นฐานของมนุษย์ 3 ระดับ คือ
 - 1) ความต้องการทางชีวภาพของสิ่งมีชีวิต
 - 2) การมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลในสังคม
 - 3) ความจำเป็นในการสร้างสวัสดิภาพหรือ การอยู่รอดของกลุ่มซึ่งเป็นความจำเป็นของสถาบันทางสังคม

สรุป รูปแบบของคุณค่า ความดีสูงสุด คือ คุณค่าสูง สุด สิ่งที่น่าพึงพอใจทั้งหมดมีคุณค่า ทางด้านปฏิบัติคือสิ่งนั้นจะมีคุณค่าได้ก็เพราะอำนาจประโยชน์ให้แก่ผู้ใช้ ดังนั้นคุณค่าของสิ่งต่างๆ ทางศีลธรรมจึงขึ้นอยู่กับความมีประโยชน์ของสิ่งนั้นเองในการบรรลุคุณค่าสูงสุด คุณค่าสูงสุดเป็น เครื่องกำหนดความดีและความชั่ว คุณค่าเป็นสิ่งที่ทำให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มบริบูรณ์ สิ่ง ต่างๆ ทั้งหมดมีคุณค่าได้เพราะอาศัยคุณธรรม คุณค่าเป็นสิ่งเปลี่ยนแปลงได้ (Value is dynamic) ตามกาลเวลาและคุณค่ามักจะเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญที่วิวัฒนาการไปเสมอ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

2.3.1 ความหมายความเชื่อและพิธีกรรม

สำหรับการศึกษาประเด็นความเชื่อและพิธีกรรม ที่มีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทยครั้งนี้ จะประกอบด้วยประเด็นการศึกษาความเชื่อในการดูแลกันของคนในชุมชน คือ วัฒนธรรมการแต่งกาย ภาษา ประเพณี และในประเด็นการศึกษาพิธีกรรม จะประกอบด้วย ทั้งนี้ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของพิธีกรรมและความเชื่อไว้หลากหลาย ดังนี้

อุดม เขยกิจวัช (อ้างถึงใน พนิดา บุญเทพ, 2548) กล่าวว่า **ความเชื่อ (Belief)** เป็นความรู้สึกเชื่อมั่น ศรัทธาของมนุษย์ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่จะบันดาลให้เกิดสุขหรือทุกข์ได้ หากกระทำหรือปฏิบัติต่อความเชื่อในทางที่ถูกที่ควร ความสุขก็จะเกิดตามมา ในทางตรงกันข้าม หากกระทำหรือปฏิบัติสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือละเลย ความทุกข์ร้อนอาจจะเกิดขึ้นได้

สุพิทวง ธรรมพันทา (2532) ให้ความหมายความเชื่อหมายถึง ความคิดที่คนเรายอมรับและยึดถือ อาจเป็นความคิดที่เป็นสากลหรือเป็นที่ยอมรับของบางกลุ่ม หรือเป็นความจริงทั้งหลายที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรา มีข้อน่าสังเกตว่า ผู้คนมักจะเชื่อเกี่ยวกับสภาวะการณ์ที่ตนเองควบคุมไม่ได้

หม่อมเจ้าพูนพิสมัย ดิสกุล ได้ทรงอธิบายว่า ความเชื่อเกิดจากสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น อำนาจของดินฟ้าอากาศ และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่เข้าใจสาเหตุ จึงเกิดลัทธิความเชื่อเทพเจ้า และภูตผีปีศาจ มีพิธีกรรมอันชวนความช่วยเหลือ และบูชาคุณให้เกิดเป็นสิริมงคล ต่อมาเมื่อวิทยาการต่าง ๆ พัฒนามากขึ้น ความเชื่อบางประการก็ลดลง แล้วเปลี่ยนจากเชื่อสิ่งธรรมชาติมาเป็นสิ่งประดิษฐ์ เช่น เชื่อก้อนผ้ายันต์ ตะกรุด ฯลฯ และผลการปฏิวัติอุตสาหกรรมยุโรปก็ได้ขยายความเชื่อที่เป็นวิทยาศาสตร์ หรือความสมเหตุสมผลสู่ชาวโลกทั่ว ๆ ไป ความเชื่อนั้นย่อมมีอิทธิพลครอบงำและกลุ่มคนให้ต้องเลือกประพฤติตามแนวทางที่ตนเชื่อถือ

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2545) กล่าวว่า การมีความคิด ความเชื่อในสิ่งเดียวกันย่อมหมายถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ความกลมเกลียวที่จะทำกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลถึงความเป็นปึกแผ่น ความเข้มแข็งของสังคมในที่สุด ดังนั้น ความเชื่อในสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผีเรื่องวิญญาณ จึงเป็นสิ่งที่อยู่คู่มนุษย์ต่อไป เพราะเมื่อถึงจุดหนึ่งที่ความคิดทางวิทยาศาสตร์ไม่สามารถตอบข้อสงสัยของมนุษย์ได้ เราก็จำเป็นต้องพึ่งพาระบบความเชื่อ ดังนั้น สังคมในอดีตจึงจัดระบบความเชื่อเรื่องผีไว้อย่างสลับซับซ้อน มีเหตุผล ประกอบด้วยผีดีที่ให้คุณ และผีร้ายที่ให้โทษ เมื่อทำผิดต่อกฎเกณฑ์ของสังคม ความเชื่อในเรื่องนี้จึงกลายเป็นกลไกควบคุมสังคมที่สำคัญ

อภิชาติ จันทรแดง (2546) ได้กล่าวไว้ว่า ความเชื่อและพิธีกรรมนั้นนอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน เป็นส่วนหนึ่งของชุมชนแล้ว ยังมีการเรียนรู้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา และเป็นส่วนที่สำคัญอย่างมากในการพัฒนาสังคมและชุมชนให้มีศักยภาพ มี

ความเข้มแข็ง และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุข ฉะนั้นความเชื่อและพิธีกรรมไม่ได้เป็นเรื่องไร้สาระหรือเป็นเรื่องความงมงาย หากแต่เป็นระบบคุณค่าที่สำคัญทางสังคมของชุมชน เพราะความเชื่อและพิธีกรรมเกิดขึ้นพร้อมกับการมีมนุษย์ มีสังคมมนุษย์ขึ้นมา และไม่เคยปรากฏว่ามีสังคมมนุษย์ใดในโลกนี้ที่ไม่มีความเชื่อและพิธีกรรม จึงกล่าวได้ว่าความเชื่อและพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นมนุษย์อย่างมิอาจแยกออกจากกันได้

อภิชาติ จันทรแดง (2546) เพราะฉะนั้นการประกอบพิธีกรรมมีความหมายสามอย่างด้วยกัน คือ อย่างแรกเป็นการชักนำให้ผู้คนที่อยู่ร่วมกันในกลุ่มเดียวกัน หรือในสังคมเดียวกันให้มาพบปะกัน ก่อให้เกิดการรู้จักและสัมพันธ์กันขึ้น อย่างที่สองคือการสื่อความหมายให้เข้าใจกันในการอยู่ร่วมกัน เพราะเรื่องพิธีกรรมเป็นระบบสัญลักษณ์ของการสื่อสารทั้งสิ้น อย่างที่สามเป็นเรื่องทางด้านจิตใจที่เป็นผลมาจากทั้งความเชื่อและการกระทำ เชื่อว่าเป็นสิริมงคลทำให้เกิดความสบายใจและมั่นใจจนเป็นการยอมรับอะไรต่าง ๆ ร่วมกันได้

ความเชื่อนอกจากจะเป็นตัวบ่งชี้สถานะทางสังคมของสังคมนั้น ๆ แล้ว ยังเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ ตามรูปแบบของความเชื่อตามมาด้วย เพราะเมื่อคนมาอยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้ก็ย่อมมีความเชื่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งไปในแนวทางเดียวกัน ยังผลให้เกิดพฤติกรรมต่าง ๆ ตามความเชื่อนั้น พฤติกรรมส่วนหนึ่งจึงถูกแสดงออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมนั่นเอง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าความเชื่อทำให้เกิดพิธีกรรมนั่นเอง ดังนั้น พิธีกรรม หมายถึง วิธีการชนิดหนึ่งที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ เป็นการกระทำอันสืบเนื่องมาจากความเชื่อ ความศรัทธาในลัทธิ ศาสนา หรือสิ่งต่าง ๆ (การศึกษานอกโรงเรียน, 2538, น. 21) ความหมายหรือหน้าที่ของพิธีกรรมโดยทั่วไป มักจะมีการระบุตัวอย่าง กว้าง ๆ ดังนี้ คือทำหน้าที่ต่อยอดมรดกวัฒนธรรม เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมหรือทำหน้าที่กล่อมเกล่าจิตใจ และเป็นต้นแบบของพฤติกรรมมนุษย์ นอกจากนี้การประกอบพิธีกรรมยังเป็นการแสดงออกถึงการรวมกลุ่มกัน หรือเป็นศูนย์รวมจิตใจของคน เป็นการแสดงออกเพื่อลดความตึงเครียดในจิตใจ และพสานความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ชีวิตและสังคม ประการสุดท้าย การประกอบพิธีกรรมเป็นการแสดงออกในรูปกลุ่ม โดยใช้ความเชื่อเป็นสัญลักษณ์ซึ่งอำนาจใด ๆ ก็ไม่อาจห้ามความเชื่อได้ เป็นการใช้วัฒนธรรมหรือความเชื่อเป็นแนวทางในการตอบโต้กับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีพลังเหนือกว่า

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับความเชื่อและพิธีกรรม

นพนธ์ สัมมา, สายทอง มโนมัยอุดม, สุพรรณ ทองคล้าย และสมพร วาร์นาโด (2534) ได้กล่าวถึงพิธีกรรมไว้ว่า พิธีกรรมเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคมมนุษย์ มนุษย์ในแต่ละสังคมมีพิธีกรรมไปตามความเชื่อของกลุ่มตนเอง และถ่ายทอดความเชื่อนั้นไปสู่ลูกหลาน ตลอดจนสังคมอื่นที่อยู่ใกล้เคียง พิธีกรรมบางอย่างจึงเป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันมานับพันปี จนกระทั่งผู้คนในสมัยปัจจุบันไม่ทราบที่มาและวัตถุประสงค์ของพิธีกรรมที่ทำกันอยู่เป็นอันมาก ฉะนั้น เมื่อ

มองด้วยทัศนะของคนสมัยใหม่ซึ่งอยู่ในยุคของการสื่อสารที่ล้ำหน้าไปถึงระบบเทเลคอนเฟอเรนซ์ (Teleconference) แล้ว ก็อาจจะเห็นว่าพิธีกรรมเป็นเรื่องของความเชื่อถือแบบโบราณที่ไร้สาระ อย่างไรก็ตาม มนุษย์ส่วนมากก็ยังยึดถือพิธีกรรมเป็นกิจกรรมประจำชีวิต และทุกสังคมมนุษย์ก็ยังคงมีพิธีกรรมอยู่ พิธีกรรมจึงเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ที่คงจะตอบสนองความต้องการบางอย่างของมนุษย์ได้ มิเช่นนั้นแล้วมนุษย์คงจะไม่สร้างสรรค์พิธีกรรมต่าง ๆ ขึ้นมา พิธีกรรมมีคุณสมบัติสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ

1) เน้นเรื่องจิตใจ เป็นการอ้างถึงบุคลิกหรือสิ่งที่ประจักษ์ด้วยใจ ซึ่งก็คือภาวะเหนือธรรมชาติ หรือภาวะเหนือปกติวิสัย เช่น อ้างว่าแม่โพสพมีจริง แต่เป็นความจริงที่จิตใจยอมรับ ไม่ใช่ความจริงที่ปรากฏแก่ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ในการที่พิธีกรรมเน้นเรื่องจิตใจนี้ ยังให้เกิดผลตามมา 3 ประการ คือ

1.1) เกิดความสบายใจและความมีกำลังใจ สร้างความเชื่อมั่น หล่อเลี้ยงทั้งใจและกาย พิธีกรรมจึงเป็นอาหารและยาสำหรับปลูกฝังอารมณ์อันพึงปรารถนาต่าง ๆ

1.2) เกิดการยอมรับว่าใจมีอิทธิพลต่อกายและวัตถุภายนอก หากใจอ่อนแอ เศร้าหมอง กายก็พลอยป่วย รับประทานอาหารไม่ได้ตามไปด้วย ดังนั้นเมื่อใจมีความเข้าใจ มีความรู้เห็นที่ถูกต้อง การแสดงออกทางรูปร่างหรือวัตถุย่อมถูกต้องไปด้วย และพิธีกรรมคือสิ่งหนึ่งซึ่งสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อการนี้

1.3) เกิดการเห็นว่าวัตถุเป็นสาขาของจิต กล่าวคือ มิได้มองวัตถุเป็นเพียงวัตถุ หากแต่ว่าวัตถุนั้น ๆ เป็นองค์แห่งการรับรู้ มีชีวิตจิตใจเยี่ยงมนุษย์ หากเจ้าของรูปร่างในคุณค่าของสิ่งใด เขาย่อมแสดงออกซึ่งความสำนึก ด้วยการปรนนิบัติต่อสิ่งเหล่านั้น เหมือนกับว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งมีชีวิตที่อาจรับรู้การกระทำของเขาได้

2) เน้นเรื่องสัญลักษณ์ เป็นการใช้สัญลักษณ์ในรูปของอุปกรณ์ กิริยาท่าทาง ตลอดจนถ้อยคำ ทั้งนี้เพื่อช่วยแผ่ขยายพฤติกรรมทางจิต คือช่วยให้จิตเกิดมโนภาพ ความคิดรวบยอด จินตนาการ และเป้าหมายที่ชัดเจนมั่นคง ดังนั้นหากเราต้องการผลทางอารมณ์ เราต้องใช้สัญลักษณ์ สะกด ให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึก ส่วนการขยายจินตนาการและมโนภาพเป็นหน้าที่ของเขาหลังจากถูก สะกด แล้ว

แสงอรุณ กนกพงศ์ชัย (2545) ได้กล่าวถึง ประเพณี (tradition) กับ คำว่าพิธีกรรม (rite) มีความหมายใกล้เคียงกันมาก บางครั้งก็ใช้ในความหมายเดียวกัน แต่เท่าที่ผ่านมา คำแรกน่าจะมีความหมายกว้างกว่าคือ กินความไปถึงวิถีชีวิต (way of life) ในขณะที่คำว่า พิธีกรรม มีความหมายไปในเชิงพิธีการ หรือกิจกรรมเฉพาะกิจมากกว่าประเพณี พิธีกรรมมีบทบาทในการทำให้สมาชิกมีความรู้สึกร่วมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นโอกาสที่จะได้ทำบุญทำทาน กินเลี้ยง และรื่นเริงสนุกสนานร่วมกัน หนุ่มสาวก็มีโอกาสพบปะกัน อีกทั้งยังเป็นเหตุให้มีการรวมญาติรวมมิตรที่อาศัยอยู่

ทางไกลได้มาร่วมสังสรรค์กัน ทั้งหมดนี้คือพิธีกรรมที่จะทำให้ทุกคนรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน สังคมหรือประเทศชาติ ในที่สุดนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

แนวคิดของ เดอร์ไคม์ (Durkheim) มีอิทธิพลต่อ มาลินอฟสกี (Malinowski) และ แรดคลิฟฟ์-บราวน์ (Radcliffe-Brown) ในลำดับต่อมา มาลินอฟสกี (1954) ศึกษาสังคมในหมู่เกาะโทรเบรียนด์ (Trobriand Islands), อ้างถึงใน สุชาติ กิตติตระกูลกาล (2540, น. 7-8) โดยต้องการนำเสนอความหมายและหน้าที่ของความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมหมู่เกาะ และพบว่า พิธีกรรมมีหน้าที่ตอบสนองความจำเป็นในทางสังคมโดยช่วยลดความวิตกกังวลของสมาชิก สนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งต่างกับ เดอร์ไคม์ ที่มองพิธีกรรมว่าเป็นเรื่องของส่วนรวม อีกทั้ง มาลินอฟสกี ยังให้ความสนใจในการตีความสัญลักษณ์ในพิธีกรรม เช่นเดียวกันกับ แรดคลิฟฟ์-บราวน์ (1912) ที่เห็นว่าทั้งพิธีกรรมและสัญลักษณ์มีหน้าที่รองรับอยู่ จึงถือกำเนิดขึ้นและดำรงอยู่ในสังคมนั้น ๆ ซึ่งสังคมที่นักมานุษยวิทยาศึกษาส่วนใหญ่ในระยะนั้นเป็นสังคมเล็ก ๆ และเน้นการศึกษาปรากฏการณ์ในเวลาเดียวกันในระยะเวลาต่อมาการศึกษาเชิงพิธีกรรม ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระดับการศึกษากระบวนการสังคมเชิงการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลาของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและมองว่าพิธีกรรมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่ง แต่มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ ขณะเดียวกันการศึกษาพิธีกรรมมิใช่ว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของศาสนาเสมอไป สามารถปรากฏภายนอกขอบเขตเกี่ยวกับศาสนาได้ แต่มีได้แยกกันโดยเด็ดขาด เพราะพฤติกรรมบางอย่างที่ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมนั้นอาจมีเรื่องของศาสนารองรับอยู่

วิกเตอร์ เทอร์เนอร์ (Victor Turner) – เรียบเรียงจากงานศึกษาของ เทอร์เนอร์ ได้แก่ The Ritual Process (1969), The Forest of Symbol (1967), Drama, Field and Metaphor (1974), and The Anthropology of Performance (1988) นักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงในแนวการศึกษาพิธีกรรม ได้ให้คำจำกัดความพิธีกรรมว่า คือฉาก ๆ หนึ่งของเหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแสดงกิริยาท่าทาง คำพูดและวัตถุ (Symbols) ซึ่งถูกนำมาใช้ประกอบขึ้นในพื้นที่เฉพาะและแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของสิ่งซึ่งมีอยู่จริงที่ผิดธรรมดา หรือถูกบังคับให้เป็นไปตามความสนใจและจุดมุ่งหมายของผู้แสดงพิธี (Turner, 1977, pp. 183)

พิธีกรรมยังเปรียบเสมือนพฤติกรรมที่มีรูปแบบตามที่กำหนดไว้ เพื่อใช้ในโอกาสเฉพาะไม่ได้เกิดจากการทำงานของเทคโนโลยี และสามารถเชื่อมโยงไปสู่ความเชื่อในเรื่องของอำนาจและการกระทำที่ลึกลับ หรือมีความหมายแฝงเร้นอยู่ และพิธีกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความเชื่อเป็นเรื่องของความศรัทธาที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เชื่อว่าสิ่งนั้น ๆ จะสามารถบันดาลให้ตนมีความสุขหรือความทุกข์ได้ในชีวิต อันเป็นความเชื่อที่คนในชุมชนมีต่อสิ่งนอกเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องผี วิญญาณที่อยู่คู่กับชุมชนมาอย่างยาวนาน จนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตของคนในชุมชน ผู้กำหนดเป็นสิ่งสูงสุดที่ต้องเคารพ นับถือ และการมีความเชื่อดังกล่าวได้นำมาสู่การ

ปฏิบัติในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม เพื่อการอ้อนวอน ต่อร่อง หรือขอความช่วยเหลือจากสิ่งที่อยู่นอกเหนือธรรมชาติ โดยถูกแสดงออกมาในความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคน ทั้งด้านการทำมาหากิน ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม และด้านความเป็นอยู่

2.4 สรุป

สรุปว่าคุณค่าและประเพณี คือ คุณค่าส่วนบุคคล คุณค่าเป็นคุณสมบัติที่ได้จากการประเมินสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือลักษณะที่พึงปรารถนาและพึงประสงค์ของมนุษย์ ในมิติส่วนบุคคล คุณค่ามีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับความปรารถนา ความพึงพอใจ และประสบการณ์ของแต่ละบุคคล วอร์ดและแมคเคนซีเห็นตรงกันว่าคุณค่ามีลักษณะเป็นวัตถุวิสัยที่สามารถตอบสนองความปรารถนาของมนุษย์ เมื่อความปรารถนาได้รับการตอบสนองอย่างเต็มเปี่ยม ย่อมนำไปสู่ความพึงพอใจและความรู้สึกเพลิดเพลิน คุณค่าส่วนบุคคลจึงช่วยเหลือทำให้ความปรารถนาของมนุษย์เต็มบริบูรณ์ และนำบุคคลให้เข้าถึงการรู้แจ้งตนเองและการพัฒนาตนเอง อับราฮัม อีเดลเสริมว่าคุณค่าเป็นแนวคิดของบุคคลที่เชื่อมโยงกับความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ และเกี่ยวข้องกับการตัดสินว่าสิ่งใดถูกผิด ดีชั่ว สวยงามหรืออัปลักษณ์ ซึ่งสะท้อนถึงมิติทั้งทางปัญญาและอารมณ์ของการรับรู้คุณค่า ในขณะที่จอห์น ดิวอี้เห็นว่าคุณค่าเกี่ยวข้องกับบรรทัดประโยชน์ สิ่งที่มีคุณค่าคือสิ่งที่นำมาซึ่งผลดีและตอบสนองความต้องการได้จริงในชีวิตประจำวัน คุณค่าส่วนบุคคลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญที่หล่อหลอมตัวตนและการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

คุณค่าทางสังคมในมิติทางสังคม คุณค่าทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงทางศีลธรรมและสังคมที่ผู้คนใช้ร่วมกัน ฮิตลินและพิเลียวินชี้ให้เห็นว่าคุณค่ามีความเป็นนามธรรมและเน้นย้ำไปที่อุดมคติและหลักการที่เป็นสากล ผู้คนมักอ้างอิงคุณค่าเพื่อแสวงหาความชอบธรรมให้กับการกระทำของตนเอง และใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินพฤติกรรมของผู้อื่น คุณค่าทางสังคมจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความหมาย การให้เหตุผล และการควบคุมพฤติกรรมในสังคม คุณค่าเหล่านี้แสดงออกผ่านประเพณี ซึ่งเป็นระเบียบแบบแผนความประพฤติของคนส่วนใหญ่ในสังคมที่ยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาประเพณีจำแนกออกเป็น 3 ประเภทตามระดับความสำคัญ ได้แก่ จารีตประเพณีหรือกฎศีลธรรมที่มีหลักศีลธรรมจรรยาเป็นรากฐานและมีความเคร่งครัดสูงสุด การฝ่าฝืนถือเป็นการกระทำผิดที่ต้องได้รับการลงโทษทางสังคม เช่น หน้าที่ของบุตรธิดาในการดูแลบิดามารดา ขนบประเพณีที่เป็นแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมกำหนดและถ่ายทอดสืบต่อกันมา แบ่งเป็นขนบประเพณีทางตรงที่มีการกำหนดแบบแผนชัดเจน เช่น พิธีกรรมทางศาสนาและพิธีไหว้ครู และขนบประเพณีทางอ้อมที่ยืดหยุ่นและถ่ายทอดผ่านการบอกเล่าปากต่อปาก เช่น การทำบุญตักบาตร ประเพณีแห่นางแมว และสุดท้ายคือธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวกับเรื่องทั่วไปและไม่มีระเบียบแบบแผนเคร่งครัด เช่น การแต่งกาย การรับประทาน

อาหาร ประเพณีเหล่านี้สะท้อนคุณค่าทางสังคมและทำหน้าที่รวมคนในชาติให้มีความสามัคคี ส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ปลุกฝังความเคารพนับถือ และรวมพลังสังคมให้ดำเนินไปในทิศทางเดียวกัน

คุณค่าสากลคุณค่าสากลเป็นคุณค่าที่ข้ามพ้นขอบเขตของบุคคลและสังคมใดสังคมหนึ่ง เป็นหลักการที่มนุษยชาติทั่วโลกยอมรับร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ใช้ภาษาใด หรืออยู่ในส่วนใดของโลก ความเป็นคุณค่าทางจริยธรรมที่ทุกคนปรารถนา ความเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ที่ทุกคนต้องการ และความจริงหรือความยุติธรรมเป็นคุณค่าทางสังคมที่ทุกสังคมแสวงหา แมคเคนซีเสนอว่าคุณค่าสูงสุดควรเป็นความพึงพอใจที่มั่นคงในตนเอง มีจุดหมายในตัวเอง ครอบคลุมทั้งสภาวะของสุขและทุกข์ และสร้างความกลมกลืนระหว่างผลประโยชน์ส่วนบุคคลกับผลประโยชน์ส่วนรวม การทำความเข้าใจคุณค่าและประเพณีจากมิติทั้งสามนี้ช่วยให้เห็นว่าคุณค่าไม่ใช่สิ่งที่คงที่ตายตัว แต่มีความเชื่อมโยงระหว่างระดับบุคคล สังคม และสากล ประเพณีในแต่ละสังคมแม้จะมีความแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรม แต่ล้วนสะท้อนคุณค่าร่วมของมนุษยชาติ การเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมตามหลักสัมพัทธนิยมทางวัฒนธรรม (cultural relativism) โดยไม่ตกอยู่ในกับดักของชาตินิยมวัฒนธรรม (ethnocentrism) จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและความสามัคคีระหว่างกลุ่มวัฒนธรรมต่างๆ ในขณะเดียวกัน การพิจารณาว่าประเพณีใดควรอนุรักษ์ ปรับปรุง หรือเผยแพร่ จำเป็นต้องอาศัยปัญญาและความเข้าใจในคุณค่าของประเพณีนั้นๆ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของยุคสมัยและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสังคมมนุษย์

บทที่ 3

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

การศึกษาแนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีรายละเอียดการนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

3.1 บริบทของตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

3.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง

3.2 ประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

3.3 ขั้นตอนการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

3.4 ประเพณีงานบุญบั้งไฟของตำบลโพน

3.5 สรุป

3.1 บริบทของตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบลโพน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนาน โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ชาวผู้ไท (Phu Thai) ซึ่งอพยพมาจากสิบสองจุไทย ตำบลโพนมีชื่อเสียงระดับโลกในฐานะแหล่งผลิต "ผ้าไหมแพรวา" ซึ่งได้รับฉายาว่าเป็น "ราชินีแห่งไหม" พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลโพนเป็นที่ราบลุ่มกับที่ดอน มีสภาพดินที่เหมาะสมแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะการปลูกข้าวและการทำไร่หมุนเวียนเพื่อเลี้ยงไหม ภูมิปัญญาการทอผ้าที่เป็นเอกลักษณ์นี้ได้กลายเป็นรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญของชุมชน

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลโพนมีเขตพื้นที่ติดต่อกับเขตการปกครองต่าง ๆ ดังนี้

ทิศเหนือ: ติดต่อกับ ตำบลสำราญ และตำบลนาทัน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศใต้: ติดต่อกับ ตำบลทุ่งคล่อง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันออก: ติดต่อกับ ตำบลคำม่วง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ทิศตะวันตก: ติดต่อกับ ตำบลหนองกุงเปือย อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และเขตอำเภอวังสามหมอ จังหวัดอุดรธานี

3.1.2 การแบ่งเขตการปกครอง

ตำบลโพน ปัจจุบันแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ชื่อหมู่บ้าน
หมู่ที่ 1	บ้านโพน	หมู่ที่ 6	บ้านโพนนางเรียง
หมู่ที่ 2	บ้านโพน	หมู่ที่ 7	บ้านโพนทอง
หมู่ที่ 3	บ้านโพน	หมู่ที่ 8	บ้านโพนสูง
หมู่ที่ 4	บ้านโพนงาน	หมู่ที่ 9	บ้านโพนสว่าง
หมู่ที่ 5	บ้านโพนคลองเตย	หมู่ที่ 10	บ้านโพนคำ

3.2 ประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

ประเพณีบุญบั้งไฟถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่ยังรากลึกอยู่ในสังคมไทย ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาอย่างยาวนาน โดยเป็นส่วนหนึ่งของระบบจารีตประเพณีฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ ที่ชาวอีสานยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในฐานะเป็นวิถีปฏิบัติที่เป็นสิริมงคลแก่การดำรงชีวิต ประเพณีนี้ไม่ได้เป็นเพียงความรื่นเริงในช่วงก่อนฤดูกาลเพาะปลูกเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการแสดงออกถึงความเชื่อในมิติทางจิตวิญญาณ การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับ ความเชื่อดั้งเดิม และเป็นกลไกสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์อันดีภายในชุมชนเกษตรกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจในฐานข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์คุณค่าประเพณีในพื้นที่ตำบลโพน ผู้วิจัย ได้ทำการรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน โดย จำแนกความหมายและคุณค่าตามทัศนะของนักวิชาการ ดังนี้

พงษ์ศักดิ์ พรหมโยธา (2548) ได้ให้ความหมายว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นประเพณีที่จัดอยู่ในฮีตที่ 6 ของฮีตสิบสอง หรือที่เรียกว่าบุญเดือนหก เป็นพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อในการบูชา พญาแถน เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล อันเป็นปัจจัยสำคัญในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมของ ชาวอีสาน ซึ่งถือเป็นกุศโลบายในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกในชุมชนก่อนการเริ่มต้น ฤดูกาลเพาะปลูก

สิริวัฒน์ คำวันสา (2545) อธิบายว่า รากฐานของประเพณีนี้ผูกพันกับตำนานพญาคันคาก และผาแดง-นางไอ่ ซึ่งเป็นเรื่องราวการทำสงครามและการเจรจาระหว่างมนุษย์กับแถน บั้งไฟจึงทำ หน้าที่เป็นสื่อกลางหรือสัญญาณไฟ ที่ส่งขึ้นไปบนท้องฟ้าเพื่อบอกกล่าวเทพดาให้ประทานฝนลงมาสู่ โลกมนุษย์ตามพันธสัญญา

สุรพล วิชาตี (2550) ยังได้วิเคราะห์ความหมายในเชิงโครงสร้างสังคมว่า ประเพณีบุญบั้งไฟ มิได้มีเพียงเป้าหมายทางความเชื่อเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกระบวนการทางสังคมที่เน้นความสามัคคี การร่วมแรงร่วมใจกันจัดงานตั้งแต่การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ การทำบั้งไฟ ไปจนถึงการจัดขบวนแห่ ซึ่ง

เป็นการกระชับความสัมพันธ์ของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมนันทนาการและการร่วมทำบุญในมิติของพุทธศาสนา

พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร (2542) ได้ให้ทัศนะว่า ประเพณีบุญบั้งไฟในทัศนะของชาวพุทธหมายถึงการสร้างบุญกุศลร่วมกัน โดยมีวัดเป็นศูนย์กลาง กิจกรรมในงานประเพณีจึงถูกยกระดับจากการบูชาเทพเจ้าในลัทธิผี มาเป็นการทำบุญสุนทาน การถวายไทยธรรมแก่พระสงฆ์ และการใช้ความรื่นเริงเป็นเครื่องดึงดูดใจให้คนเข้าวัดปฏิบัติธรรมและรักษาจารีตประเพณีอันดีงาม

สรุปได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสานพิธีกรรมความเชื่อที่สืบทอดกันมาตามจารีตประเพณีฮินดูอิสลาม โดยมีวัดอุปสมบทเพื่อบูชาพระรัตนตรัยตามความเชื่อดั้งเดิม และเพื่อทำบุญอุทิศส่วนกุศลตามคติพุทธศาสนา โดยมีบั้งไฟเป็นสัญลักษณ์ในการเชื่อมต่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และเป็นเครื่องมือในการสร้างความสามัคคีและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวอีสานให้ยั่งยืน

3.2.1 วิวัฒนาการบุญบั้งไฟ

วิวัฒนาการของประเพณีบุญบั้งไฟคือการเดินทางของความเชื่อที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและเทคโนโลยี โดยมีพลวัตที่น่าสนใจจากการเปลี่ยนผ่านจากความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติสู่การบูรณาการในมิติพุทธศาสนาและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์

สุมาลี บำรุง (2544) อธิบายถึงวิวัฒนาการในยุคเริ่มต้นว่า เป็นพิธีกรรมที่เกิดจากความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ และการบูชาผีฟ้าหรือพญาแถน เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้แก่สังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ

สิริวัฒน์ คำวันสา (2545) กล่าวถึงพัฒนาการทางเทคโนโลยีว่า บั้งไฟมีวิวัฒนาการจากการใช้ไม้ไผ่ลำขนาดใหญ่มาพันด้วยเถาวัลย์และดอก (บั้งไฟมัดกล้วย) บรรจุด้วยดินปืนซีเจีย ก่อนจะพัฒนามาเป็นการใช้เหล็กและวัสดุสังเคราะห์ในปัจจุบันเพื่อประสิทธิภาพในการพุ่งสู่ท้องฟ้า

พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร (2542) ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับวิวัฒนาการด้านความเชื่อ ว่า ประเพณีได้ปรับเปลี่ยนจากการบูชาเทพเจ้าในลัทธิพราหมณ์-ผี มาเป็นการบูรณาการกับพุทธบูชา โดยเชื่อว่าการจุดบั้งไฟเป็นการบูชาพระเอกแก้วจุฬามณีบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์

สุรพล วิชาติ (2550) กล่าวถึงวิวัฒนาการเชิงสุนทรียภาพว่า ขบวนแห่บั้งไฟมีการพัฒนาจากความเรียบง่ายมาสู่ความวิจิตรบรรจง มีการตกแต่งบั้งไฟด้วยลวดลายกนกแบบภาคกลางผสมผสานศิลปะอีสาน และการประกวดขบวนรำที่มีรูปแบบนาฏศิลป์ประยุกต์มากขึ้น

สุวิทย์ อิศราศวัต (2549) ชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการในมิติเศรษฐกิจว่า ประเพณีได้เปลี่ยนจากงานทำบุญบริสุทธิม้าเป็นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว ที่ดึงดูดคนนอกพื้นที่ ทำให้เกิดการค้าขายและการสะพัดของเม็ดเงินในชุมชนอย่างชัดเจน

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2531) นักวิชาการด้านคติชนวิทยา อธิบายว่าคำแข็งบั้งไฟมีวิวัฒนาการจากการรำนไฟเรื่องฝนฟ้าและกามภาวะสื่อถึงความอุดมสมบูรณ์ มาสู่การสอดแทรกเนื้อหาการเมืองและการเสียดสีสังคม ซึ่งสะท้อนความคิดของชาวบ้านในแต่ละยุคสมัย

สรุปวิวัฒนาการของประเพณีบุญบั้งไฟเปรียบเสมือนกระแสธารทางวัฒนธรรมที่ไหลผ่านกาลเวลา สะท้อนถึงการปรับตัวของมนุษย์ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ความเชื่อ และพลวัตทางสังคมในแต่ละยุคสมัย จากการศึกษาเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้จำแนกวิวัฒนาการออกเป็นยุคสมัยต่าง ๆ เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนผ่านจากพิธีกรรมความเชื่อดั้งเดิมสู่การเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิตในปัจจุบัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ยุคบรรพชน รากฐานแห่งศรัทธาและกุศโลบายผ่านตำนานพื้นบ้านในยุคเริ่มต้น ประเพณีบุญบั้งไฟมีวิวัฒนาการมาจากความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติและการพึ่งพาธรรมชาติของสังคมเกษตรกรรม โดยมีรากฐานสำคัญมาจากตำนานเรื่องผาแดง-นางไอ่ ซึ่งมีได้เป็นเพียงนิทานรักสามเส้า แต่เป็นวรรณกรรมที่บันทึกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์และจริยธรรมของชาวอีสานและล้านช้างไว้อย่างแยบคาย สิริวัฒน์ คำวันสา (2545) และ สุขุมภรณ์ สงวนกิตติพันธุ์ (2545) ได้ให้แนวคิดที่คล้องกันว่าวิวัฒนาการในยุคนี้ผูกติดกับการตีความความขัดแย้งและการยุติปัญหาด้วยสันติวิธี ดังปรากฏในเหตุการณ์การทำสงครามระหว่างกองทัพผาแดงกับเมืองบาดาลของพญานาค ซึ่งสะท้อนถึงวิวัฒนาการของระบบยุติธรรมโบราณผ่านตัวละคร ท้าวเวสสุวัณ ผู้เป็นใหญ่ในชั้นจาดุมหาราชิกา การที่ท้าวเวสสุวัณลงมาตัดสินให้ทั้งสองฝ่ายยุติการจองเวรต่อกัน โดยให้ยึดถือหลักเมตตาธรรม การรักษาศีล 5 และการใช้ขันติธรรมนั้น ถือเป็นวิวัฒนาการสำคัญที่เปลี่ยนจากการใช้กำลังขจัดปัญหา มาสู่การใช้ธรรมะเป็นเครื่องเยียวยา วิวัฒนาการในมิตินี้ส่งผลให้ประเพณีบุญบั้งไฟถูกกำหนดขึ้นเพื่อเป็นกุศโลบายในการบูชาพญาแถน หรือเทพวัสสกาลเทพบุตร ผู้ทำหน้าที่กำกับดูแลฝนฟ้าตามคำสั่งของท้าวเวสสุวัณ โดยใช้ไฟ และเสียงดัง จากบั้งไฟเป็นสื่อกลางในการส่งสัญญาณสื่อสารระหว่างโลกมนุษย์และสวรรค์ ในยุคดั้งเดิมนี้ บั้งไฟจึงมีวิวัฒนาการมาจากวัสดุที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น คือไม้ไผ่ขนาดใหญ่ที่นำมาพันรอบด้วยดอกและเถาวัลย์ บรรจุด้วยส่วนผสมของดินประสิวและถ่านไม้ตามภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาในตระกูลช่าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวิวัฒนาการของบั้งไฟเริ่มต้นจากความเรียบง่ายที่แฝงไปด้วยพลังแห่งศรัทธาอย่างแรงกล้า

ยุคการบูรณาการทางพุทธธรรม จากพิธีขอฝนสู่พุทธบูชาเมื่อพระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกในดินแดนอีสาน วิวัฒนาการของบุญบั้งไฟได้ผ่านช่วงการปรับเปลี่ยนนิยามครั้งสำคัญ พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร (2542) ได้ชี้ให้เห็นว่า ประเพณีได้ขยับฐานะจากพิธีกรรมทางพราหมณ์-ผี เข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของระบบบุญประเพณี โดยมีการสร้างความหมายใหม่ว่าการจุดบั้งไฟคือการบูชาพระเกษตรแก้วจุฬามณี บนสรวงสวรรค์ วิวัฒนาการในระยะนี้ทำให้วัดกลายเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีกรรม การที่ชาวบ้านต้องนำบั้งไฟมาโฮม (รวม) กันที่วัด และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเป็นผู้นำทาง

จิตวิญญาณ สะท้อนถึงวิวัฒนาการของโครงสร้างสังคมที่ใช้หลักพุทธธรรมเป็นตัวขับเคลื่อน ประเพณีบุญบั้งไฟจึงมิได้มีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อขอฝนตามความเชื่อเดิม แต่ยังสอดแทรกวิวัฒนาการด้านจริยธรรม คือการฝึกฝนการให้ (ทาน) การร่วมแรงร่วมใจ (สามัคคี) และการรื่นเริงอย่างมีสติภายใต้ร่มเงาของพุทธศาสนา

3.2.2 คุณประโยชน์ของประเพณีบุญบั้งไฟ

ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมที่หยุดนิ่งอยู่กับความเชื่อเรื่องการขอฝนในอดีตเท่านั้น หากแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่มีพลวัตและสร้างคุณประโยชน์นานัปการให้แก่สังคมอีสานอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม การศึกษาถึงคุณประโยชน์ของประเพณีนี้จึงเป็นกุศโลบายสำคัญที่ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และพระพุทธศาสนา ที่หลอมรวมเข้าด้วยกันจนกลายเป็นวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยคุณประโยชน์ดังกล่าวครอบคลุมตั้งแต่มิติทางจิตวิญญาณที่ช่วยสร้างขวัญและกำลังใจแก่เกษตรกร มิติทางสังคมที่ส่งเสริมความสามัคคีธรรมและการทำงานร่วมกันภายใต้หลัก บวร มิติทางเศรษฐกิจที่กระตุ้นการไหลเวียนของรายได้จากการท่องเที่ยวและภูมิปัญญาเชิงสร้างสรรค์ ตลอดจนมิติทางจริยธรรมที่ใช้ประเพณีเป็นเครื่องมือในการสืบทอดความกตัญญูกตเวทิต่อบรรพบุรุษและการรักษาจารีตประเพณีฮีตสิบสองให้คงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่ ด้วยเหตุนี้ นักวิชาการและผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านจึงได้ทำการวิเคราะห์และให้ทัศนะเกี่ยวกับคุณประโยชน์ของประเพณีบุญบั้งไฟในแง่มุมที่หลากหลายเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่แท้จริงซึ่งซ่อนอยู่ภายใต้พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์และรื่นเริง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร (2542) ได้ให้ทัศนะว่าคุณประโยชน์สูงสุดคือการเป็นพุทธบูชา ประเพณีนี้ช่วยให้ชาวบ้านได้เข้าใกล้ชิดพระศาสนา ผ่านการทำบุญตักบาตรและการฟังธรรมเทศนา เป็นกุศโลบายในการขัดเกลาจริยธรรมและสร้างความเกรงกลัวต่อบาป

สิริวัฒน์ คำวันสา (2545) อธิบายคุณประโยชน์ในมิติจิตวิทยาชุมชน ว่าเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่เกษตรกร ช่วยลดความวิตกกังวลเรื่องภัยแล้งผ่านพิธีกรรมที่ตอบสนองต่อความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้ชาวบ้านมีความพร้อมในการเริ่มต้นวิถีการผลิตอย่างมีความสุข

พงษ์ศักดิ์ พรหมโยธา (2548) เน้นถึงคุณประโยชน์ด้านความสามัคคี โดยมองว่าประเพณีเป็นจุดเชื่อมโยงที่ทำให้คนในชุมชนทุกช่วงวัยมาทำกิจกรรมร่วมกัน เกิดการสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ที่ปรากฏชัดในกระบวนการเตรียมงาน

สุวิทย์ ธีรศาศวัต (2549) วิเคราะห์คุณประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจฐานรากว่าประเพณีช่วยกระตุ้นการไหลเวียนของเงินทุนในท้องถิ่น ทั้งจากการท่องเที่ยว การจำหน่ายสินค้าพื้นเมือง และการจ้างงานช่างฝีมือในชุมชน ส่งผลให้เศรษฐกิจระดับครัวเรือนมีความเข้มแข็งขึ้น

จารุวรรณ ธรรมวัตร (2531) ได้ระบุถึงคุณประโยชน์ด้านสถาบันสังคม ว่าบุญบั้งไฟเป็นเครื่องมือในการรักษาจารีตประเพณีและระเบียบวินัยของสังคมอีสาน ผ่านความเชื่อเรื่องพญาแถนที่ทำหน้าที่เป็นกติกาสังคม (Social Norms) ให้คนเคารพยำเกรงและประพฤติดี

สุรพล วิชาตี (2550) ให้มุมมองด้านการธำรงอัตลักษณ์ ว่าประเพณีเป็นพื้นที่ในการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในรากเหง้า โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความเฉพาะตัว เช่น ชาวผู้ไทย ตำบลโพธิ์ ที่ใช้ประเพณีนี้เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ภูมิปัญญาผ้าไหมแพรวาให้เป็นที่ประจักษ์แก่สากล

ศิราพร ณ ถลาง (2548) อธิบายคุณประโยชน์ด้านคติชนวิทยา ว่าเป็นการสืบทอดวรรณกรรมและตำนานพื้นบ้านไม่ให้สูญหาย การเล่าขานเรื่องผาแดง-นางไอ่ผ่านบทเข็ง ทำให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์และความคิดความเชื่อของบรรพบุรุษ

สมาลี บำรุง (2544) สรุปคุณประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนแบบบูรณาการว่าประเพณีนี้ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่าง บวร คือ บ้าน วัด และโรงเรียน (หรือราชการ) อย่างเป็นรูปธรรมที่สุด ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

พระคณศักดิ์ สิริคุตโต (หมั่นวิชา) (2560) คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นงานประเพณี ที่สร้างความสนุกสนาน และความสมัคสมานสามัคคีของประชาชนในชุมชน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของ ชาวอีสานเอาไว้ให้สืบทอดถึงลูกหลาน และสืบสานประเพณีความเชื่อในเรื่องการขอฝนของชาวอีสาน ที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นการตักเตือนให้รู้ว่ธรรมชาติเป็นสิ่งไม่แน่นอน เกษตรกร ไม่ควรประมาท และสิ่งเหล่านี้เองจึงก่อให้เกิดคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟ ทั้ง 5 ด้าน คือ 1. ด้านจิตใจคุณค่าทางด้านจิตใจของชุมชนบ้านธาตุ มีความเชื่อและศรัทธาว่าการจุดบั้งไฟเพื่อบูชาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ปกป้องรักษาบริเวณชุมชนนั้นๆ เช่น องค์พระศรีมหาธาตุ ม้าคำไหล พญาแถนที่อยู่บนฟ้า เพื่อความสบายใจ เพื่อความสุขความเจริญของตนเองและครอบครัว ไม่เกิดภัยพิบัติ หรือความเจ็บไข้ได้ป่วยในชุมชนนั้น 2. ด้านเศรษฐกิจ งานบุญบั้งไฟในปัจจุบันเป็นเทศกาลประจำปีที่ได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมจากทางราชการ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจากที่ต่างๆ ให้มาเที่ยวชมงานขบวนแห่บั้งไฟ จึงมี การตระเตรียมงานกันอย่างยิ่งใหญ่ และขบวนแห่ก็ได้รับการประดับตกแต่งอย่างวิจิตรพิสดาร ดังนั้น งานบุญบั้งไฟ ไม่เพียงแต่เป็นงานตามประเพณีเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูด นักท่องเที่ยวให้เข้ามาในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้เป็นอย่างดี 3. ด้านสังคม ถ้าหากประชาชนคนใดไม่ปฏิบัติตามกรอบประเพณี จะไม่เป็นที่ยอมรับของ คนในชุมชน ถ้ามีบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่สามาร่วมงานบุญบั้งไฟได้แต่ไม่มาร่วมงาน บุคคลนั้นก็จะ ถูกมองในแง่ที่ไม่ค่อยมีเท่าที่ควร อาจจะกลายเป็นคนที่ถูกมองว่าเป็นคนที่ผิดทำนองคลองธรรม ก็เป็นได้ ซึ่งเป็นการอนุรักษ์ประเพณีก็เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้ขนบธรรมเนียมประเพณีบุญบั้งไฟให้เกิด ความสามัคคีในชุมชน 4. ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น

การปฏิบัติตนของคนในหมู่บ้านที่มาร่วมงานและ คนจากภายนอกที่เข้ามาเที่ยวชมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ยังคงความสนุกและความเป็นมิตร ไม่ตรี ความวุ่นวาย การทะเลาะวิวาท หรืออุบัติเหตุในการจัดงานก็ลดลงทุกคนที่มาร่วมงาน จึงมี ความมั่นใจในความปลอดภัยและเก็บเกี่ยวความสนุกและความประทับใจจากการเที่ยวงานบุญบั้งไฟ ได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้แล้วชาวบ้านยังให้ความสำคัญร่วมมือกับทางราชการคือ จะไม่เล่นการพนันใน ประเพณีบุญบั้งไฟ และถ้าหากพบว่าใครเล่นการพนันในบุญบั้งไฟก็จะมีการแจ้งกับทางราชการให้มา ดำเนินการ เพราะชาวบ้านต้องการอนุรักษ์ประเพณีบุญบั้งไฟให้เป็นประเพณีแบบดั้งเดิมให้มากที่สุด 5. ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม งานบุญบั้งไฟมีอิทธิพลคือ ทำให้ชาวบ้าน ชาติเป็นคนสนุกสนาน ชอบทำบุญสุนทาน ทุกปีจะรอคอยบุญเดือนหก มีการแข่งจุดบั้งไฟ และขบวน แห่ สะท้อนวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวอีสานว่ายังเคารพบูชาศรัทธาในสิ่งที่บอกต่อ ๆ กันมา จากรุ่นสู่รุ่น ทำติดต่อกันมายาวนานจนเป็นประเพณี มีขบวนแห่พ้องรำ เอ้อบั้งไฟ ชาวบ้านจะหยุดงาน มาร่วมทำบุญ ถวายต้นเงิน เกิดประเพณีบุญเดือน 6 เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจประชาชนชาวชนบท

สรุปคุณประโยชน์ของประเพณีบุญบั้งไฟสามารถสรุปได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มอบคุณประโยชน์ครอบคลุมในคุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1. ด้านจิตใจคุณค่าทางด้านจิตใจ 2. ด้านเศรษฐกิจ 3. ด้านสังคม 4. ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น 5. ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ทั้งนี้คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรในการประกอบสัมมาอาชีพ ในขณะที่มิติทางสังคมได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคีธรรมและการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบภายใต้โครงสร้าง บ้าน วัด และราชการ ซึ่งช่วยขัดเกลาจริยธรรมของคนในชุมชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อดังต่อธรรมชาติ นอกจากนี้ในมิติเชิงพลวัตปัจจุบัน ประเพณีดังกล่าวยังส่งผลดีต่อเศรษฐกิจฐานรากผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการเผยแพร่ภูมิปัญญาเฉพาะถิ่น อาทิ การชูอัตลักษณ์ผ้าไหมแพรวาของชาวผู้ไทยตำบลโพธิ์ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทุนทางวัฒนธรรมเดิมที่มีอยู่ ดังนั้น คุณประโยชน์ของประเพณีบุญบั้งไฟจึงมิใช่เพียงการรักษาจารีตฮีตสิบสองให้คงอยู่นั่น แต่ยังเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของคนในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถสืบทอดรากเหง้าทางปัญญาไปสู่คนรุ่นหลังได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคใหม่

3.3 ขั้นตอนการจัดงานประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสาน

กระบวนการจัดเตรียมงานบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงการเตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับการประกอบพิธีกรรมเท่านั้น แต่ถือเป็นช่วงเวลาแห่งการจงจำศรัทธา และการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคน

ในชุมชน โดยมีขั้นตอนสำคัญที่สามารถสรุปตามวิถีปฏิบัติของชาวอีสานและบริบทของชาวผู้ไทยได้ดังนี้

1. **ขั้นการเตรียมการและระดมสรรพกำลัง** ขั้นตอนเริ่มต้นมักเกิดขึ้นในช่วงต้นเดือนห้าถึงต้นเดือนหก โดยมีวัด เป็นศูนย์กลางในการประชุมร่วมกันระหว่างบรรพชิต ผู้นำท้องถิ่น และปราชญ์ชาวบ้าน **พงษ์ศักดิ์ พรหมโยธา** (2548) อธิบายว่า ในขั้นตอนนี้จะมีการกำหนดวันโฮมและวันจตุรรมถึงการมอบหมายหน้าที่ตามความเชี่ยวชาญ เช่น กลุ่มผู้ชายจะรับหน้าที่ในด้านการทำบั้งไฟและเตรียมค่างจุด กลุ่มสตรีจะรับหน้าที่ในการเตรียมเสปียงอาหารและฝึกซ้อมการรำเซิ้ง ซึ่งสะท้อนถึงหลักการแบ่งงานตามความเหมาะสมและหลักการมีส่วนร่วมในชุมชน

2. **ขั้นภูมิปัญญาการประดิษฐ์บั้งไฟ** ถือเป็นหัวใจสำคัญของประเพณีที่แสดงถึงวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีชาวบ้าน **สิริวัฒน์ คำวันสา** (2545) ระบุว่า ช่างบั้งไฟต้องใช้ความละเอียดอ่อนตั้งแต่การเลือกวัสดุ ในอดีตคือการตัดไม้ไผ่ที่แก่จัดมาทะลวงข้อเพื่อทำเป็นเลาบั้งไฟ และการปรุงดินปืนด้วยสูตรเฉพาะที่ผสมดินประสิวกับถ่านไม้ไผ่เข้าด้วยกัน ในขณะที่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนมาใช้ท่อ PVC หรือท่อเหล็กเพื่อความปลอดภัย แต่ยังคงรักษากระบวนการบรรจุและการอัดหมื่อ แบบโบราณไว้อย่างเคร่งครัด ขั้นตอนนี้ยังรวมถึงการตกแต่งตัวบั้งไฟ ด้วยลวดลายนกหรือลายไทยอีสาน ซึ่งสะท้อนถึงสุนทรียภาพและศรัทธาที่มีต่อพญาแถน

3. **ขั้นเตรียมขบวนแห่และศิลปะการแสดง** ในพื้นที่ตำบลโพน อำเภอกำแพง ขั้นตอนนี้ถือเป็นจุดเด่นที่สุด เนื่องจากมีการนำผ้าไหมแพรวา มาเป็นองค์ประกอบหลัก **สุรพล วิชาดี** (2550) ให้ความเห็นว่า การจัดเตรียมขบวนแห่คือการแสดงออกถึงทุนทางวัฒนธรรม โดยกลุ่มสตรีชาวผู้ไทยจะร่วมกันคัดเลือกผ้าไหมที่มีลวดลายวิจิตรมาตัดเย็บเป็นเครื่องแต่งกาย และทำการฝึกซ้อม ทำรำเซิ้ง ที่เป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่น การเตรียมงานในส่วนนี้ต้องใช้เวลาและความเพียรพยายาม ซึ่งเป็นกุศโลบายในการขัดเกลาจิตใจให้มีความอดทนและเสียสละเพื่อส่วนรวม

4. **ขั้นพิธีกรรมทางพุทธศาสนาและจิตวิญญาณ** ก่อนถึงวันจุดบั้งไฟ จะต้องมีการเตรียมสถานที่ภายในวัดสำหรับกิจกรรมทางศาสนา **พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร** (2542) อธิบายว่า ขั้นตอนนี้รวมถึงการเตรียมเครื่องไทยธรรม การทำความสะอาดวัด และการเตรียมบทสวดเจริญพระพุทธมนต์เพื่อเป็นสิริมงคล เป็นการเตรียมความพร้อมทางจิตใจ ให้สมาชิกในชุมชนมีความพร้อมที่จะเข้าสู่ปริณิชนกแห่งบุญกุศลและการขอขมาต่อธรรมชาติ

สรุปกระบวนการเตรียมงานบุญบั้งไฟถือเป็นกุศโลบายในการสร้างความร่วมมือและตรวจสอบความพร้อมของคนในชุมชนก่อนเข้าสู่ฤดูกาลเพาะปลูก โดยสามารถแบ่งขั้นตอนการเตรียมงานออกเป็น 4 ระยะสำคัญ ดังนี้

1. **ขั้นการประชุมวางแผนและกำหนดกติกาชุมชน** ขั้นตอนแรกเริ่มจากการที่เจ้าอาวาส ผู้นำหมู่บ้าน และปราชญ์ชาวบ้าน ร่วมกันประชุมเพื่อกำหนดวันจัดงาน (มักเป็นวันหยุดสุดสัปดาห์ในเดือน

ห) และจัดสรรหน้าที่ความรับผิดชอบ การระดมทุน มีการตั้งกองผ้าป่าหรือการรับบริจาคตามศรัทธา เพื่อเป็นงบประมาณกลาง การแบ่งฝ่าย มอบหมายกลุ่มแม่บ้านดูแลเรื่องอาหารและขบวนพ็อน กลุ่มผู้ขายดูแลเรื่องสถานที่และตัวบั้งไฟ คติธรรมที่ปรากฏ สะท้อนถึงหลัก อปรีหานิยธรรม คือการประชุมกันเป็นนิตยและการหมั่นร่วมมือกันเพื่อความเจริญของหมู่คณะ

2. ขั้นตอนปัญหาการทำบั้งไฟและปรุงดินปืน ถือเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ทักษะความชำนาญสูง และเป็นพื้นที่ถ่ายทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น การเตรียมบั้งไฟ ช่วงจะคัดเลือกไม้ไผ่ที่มีอายุเหมาะสม (ในอดีต) หรือเตรียมท่อ PVC/เหล็ก (ในปัจจุบัน) นำมาทำความสะอาดและตรวจสอบความแข็งแรง การปรุงหมื่อ (ดินปืน) เป็นการนำดินประสิวมาผสมกับถ่านไม้ (มักใช้ไม้ซี้เหล็กหรือไม้ไผ่ยราบ) ในอัตราส่วนที่เหมาะสม การดำดินปืนต้องอาศัยความระมัดระวังและสมาธิอย่างสูง การตกแต่ง มีการแกะสลักลวดลายไทยหรือการประดับกระดาษทอง (ลายกนก) บนตัวบั้งไฟเพื่อความสวยงาม

3. ขั้นตอนเตรียมความพร้อมทางสุนทรีภาพและขบวนแห่ ในพื้นที่ ตำบลโพน ขั้นตอนนี้จะมีความโดดเด่นมากเป็นพิเศษ การฝึกซ้อมรำเซิ้ง กลุ่มสตรีและเยาวชนจะรวมตัวกันฝึกซ้อมท่ารำเซิ้งโบราณตามจังหวัดนครพนม (พิณ แคน กลองยาว) การเตรียมเครื่องแต่งกาย ชาวบ้านโพนจะนำ "ผ้าไหมแพรวา" ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ประจำถิ่นมาทำความสะอาดและจัดเตรียมเป็นชุดขบวนแห่ที่วิจิตรบรรจง คติธรรมที่ปรากฏ สะท้อนถึง วิริยพละ ความเพียรพยายามในการฝึกซ้อม และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย

4. ขั้นตอนเตรียมบริมณฑลและพิธีกรรมทางศาสนา ก่อนวันงาน 1-3 วัน จะมีการพัฒนาวัดและสถานที่จุดบั้งไฟการเตรียม ค้าง (แท่นจุด) ช่วงจะร่วมกันสร้างแท่นสำหรับวางบั้งไฟที่แข็งแรงและปลอดภัยในที่โล่งแจ้ง การตกแต่งอาสนะ เตรียมพื้นที่ในศาลาการเปรียญสำหรับพิธีสงฆ์ การฟังธรรม และการโฮมบั้งไฟ การทำอาหารรับรอง การเตรียมข้าวปุ้น (ขนมจีน) และอาหารพื้นบ้านเพื่อเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ซึ่งสะท้อนถึงหลักทานบารมี และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

3.4 ประเพณีงานบุญบั้งไฟของตำบลโพน

จากการสืบค้นข้อมูลจาก เทศบาลตำบลโพน (2567) ตำบลโพนเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษทางวัฒนธรรม โดยเป็นที่ตั้งของชุมชนชาวผู้ไทยที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานอย่างยาวนาน พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟของที่นี่มีวิวัฒนาการและอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับผ้าไหมแพรวา จนถูกขนานนามในระดับสากลว่าเป็นบุญบั้งไฟแพรวา โดยมีประเด็นสำคัญที่นักวิชาการและแหล่งข้อมูลราชการได้ระบุไว้ดังนี้

1. **อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์และการแต่งกาย** สิ่งที่ทำให้บุญบั้งไฟบ้านโพนแตกต่างจากที่อื่น คือ "การแสดงออกทางชาติพันธุ์" ผ่านเครื่องแต่งกาย ชาวผู้ไทยบ้านโพนจะสวมเสื้อสีดำแขนกระบอก ขลิบแดง แถบกระดุมเงิน และที่สำคัญที่สุดคือการพาดสไบด้วย ผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นผ้าทอมือที่มี

ลวดลายละเอียดสูงสุด วิวัฒนาการนี้เปลี่ยนจากการแห่บั้งไฟเพื่อขอฝนเพียงอย่างเดียว มาเป็นการเฉลิมฉลองมรดกภูมิปัญญาที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในการส่งเสริมศิลปะผ้าทอ

2. กระบวนการทางสังคมและพลัศัรธา ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพนเน้นกระบวนการ โสมหรือการรวมตัวกันของเครือญาติที่เป็นชาวผู้ไทยจากทั่วทุกสารทิศ ประเพณีทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการรักษา "ความเป็นผู้ไทย" ไม่ให้ถูกกลืนหายไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ มีการใช้ภาษาผู้ไทยในการขับเซิ้งและการประกอบพิธีกรรมทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนอย่างยั่งยืน

3. การจัดการเชิงบูรณาการโดย ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพนถูกยกระดับให้เป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวของจังหวัด โดยเทศบาลตำบลโพนร่วมกับกลุ่มทอผ้าไหมแพรวา จัดให้มีการประกวดขบวนแห่ที่เน้นความวิจิตรบรรจงและการรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิม ส่งผลให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่อย่างมหาศาลในช่วงเดือนหกของทุกปี ข้อมูลจาก เว็บไซต์จังหวัดกาฬสินธุ์ (Kalasin.go.th, 2567)

4. พุทธศาสนากับความเชื่อเรื่องพญาแถน นักวิชาการทางศาสนาในพื้นที่ ได้ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านโพนยังคงยึดมั่นในหลักการทำบุญตามฮีตสิบสองอย่างเคร่งครัด วัดในตำบลโพนจะกลายเป็นศูนย์กลางของการประกอบพิธีสงฆ์ควบคู่ไปกับการเซิ้งไหว้พญาแถนและเจ้าบ้าน เพื่อเป็นการแสดงความกตัญญูต่อเวทิต่อบรรพบุรุษและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรม (พระครูสิทธิวิธวาคม, 2560)

สรุปประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอก้ามวง จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือที่รู้จักในนามบุญบั้งไฟแพรวาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยซึ่งบูรณาการความเชื่อดั้งเดิมเข้ากับภูมิปัญญาชั้นสูงได้อย่างลุ่มลึก โดยในด้านจิตใจนั้นประเพณีนี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตวิญญาณและสร้างขวัญกำลังใจให้แก่เกษตรกรผ่านการบูชาพญาแถนตามหลักกตัญญูต่อเวทิตาธรรมต่อธรรมชาติ ขณะที่มิติทางเศรษฐกิจพบว่าประเพณีเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากผ่านการแสดงและจำหน่ายผ้าไหมแพรวาซึ่งเป็นราชินีแห่งไหม ส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสู่ชุมชนอย่างมหาศาล ในด้านสังคมประเพณีนี้เป็นเสมือนสายใยที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของคนในท้องถิ่นผ่านกระบวนการเตรียมงานแบบลงแขกและการรวมตัวของเครือญาติที่เดินทางกลับสู่ถิ่นฐานเพื่อสืบสานอัตลักษณ์ผู้ไทยร่วมกัน สำหรับด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นนั้นประเพณีได้รับสนับสนุนจากเทศบาลตำบลโพนในการจัดการพื้นที่และงบประมาณเพื่อยกระดับวัฒนธรรมให้เป็นซอฟต์แวร์ที่สร้างความเข้มแข็งให้แก่การบริหารจัดการชุมชนอย่างเป็นระบบ และในด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมถือเป็นผลลัพธ์จากการนำคุณค่าทั้งด้านจิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม มาหลอมรวมกันเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าแพรวา

และการตั้งบังไฟแบบโบราณสู่คนรุ่นหลัง ทำให้ประเพณีบุญบังไฟบ้านโพนกลายเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่คงความศักดิ์สิทธิ์และทันสมัยในเวลาเดียวกัน

3.5 สรุป

จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยสามารถสรุปภาพรวมของประเพณีบุญบังไฟตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่มีรากฐานลึกซึ้งมาจากระบบวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยที่อพยพโยกย้ายถิ่นฐานมาพร้อมกับทุนทางวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาซึ่งเป็นหัวใจหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน บริบทของตำบลโพนจึงมีความพิเศษในแง่ของการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมศักดิ์สิทธิ์ ที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และอำนาจเหนือธรรมชาติเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น วิวัฒนาการของประเพณีที่ผ่านการเดินทางข้ามกาลเวลามานานนับศตวรรษได้สะท้อนให้เห็นถึงพลวัตการปรับตัวที่น่าสนใจ จากเดิมที่เป็นเพียงพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องอำนาจพญากลางในตำนานผาแดง-นางไอ่ เพื่อเป้าหมายในการผลิตทางการเกษตร ได้วิวัฒนาการสู่การเป็นส่วนหนึ่งของระบบบุญพุทธศาสนาที่เน้นการบูชาพระเกศแก้วจุฬามณีและการทำบุญสุนทานเพื่อสร้างบารมี จนกระทั่งในปัจจุบันได้ยกระดับสู่การเป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ใช้ผ้าไหมแพรวาเป็นสื่อกลางในการประกาศอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ในระดับสากล

คุณประโยชน์ของประเพณีที่ปรากฏว่าบุญบังไฟมิใช่เพียงงานรื่นเริงชั่วคราว แต่เป็นกลไกเชิงจริยธรรมที่ใช้ความเชื่อเรื่องพญากลางเป็นกติกาสังคมในการกำกับความประพฤติของคนในชุมชนให้เคารพต่อธรรมชาติและกตัญญูต่อบรรพบุรุษ มิติทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการร่วมแรงร่วมใจกันในช่วงตอนการเตรียมงาน ตั้งแต่การประชุมวางแผนตามหลักอุปทานิยม การลงแขกทำบังไฟ และการฝึกซ้อมขบวนรำเซิ้ง ล้วนเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่สร้างความสมัครสมานสามัคคีและลดความขัดแย้งภายในชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ขั้นตอนการจัดเตรียมงานที่เน้นความละเอียดอ่อนประณีตในการประดิษฐ์บังไฟและการทอผ้าเครื่องแต่งกาย ยังสะท้อนถึงวิริยพลและความเพียรพยายามของชาวบ้านโพนที่มุ่งมั่นจะรักษาความดีงามของบรรพชนไว้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกสมัยใหม่

ในมิติเชิงพุทธธรรมประเพณีบุญบังไฟตำบลโพน ยังเป็นพื้นที่ที่ทำให้หลักธรรมคำสอนกลายเป็นรูปธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ การบริจาคทานในกองผ้าป่าบังไฟ การรักษาศีลในวัณโสม และการเจริญสมาธิภาวนาผ่านการฟังธรรมเทศนา ซึ่งมิติเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตใจของคนในชุมชนให้มีความสุขและเอื้ออาทรต่อกัน สำหรับมิติทางเศรษฐกิจประเพณีได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญที่หนุนเสริมรายได้จากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการจำหน่ายผ้าไหมแพรวา ซึ่งช่วยสร้างความมั่นคงให้แก่เศรษฐกิจฐานรากและลดการย้ายถิ่นฐานของ

แรงงานรุ่นใหม่ได้อย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพนคือการหลอมรวมเอาคุณค่าทางจิตวิญญาณ เศรษฐกิจ และสังคมเข้าด้วยกันอย่างสมบูรณ์แบบ ข้อมูลเชิงบริบทและแนวคิดทฤษฎีทั้งหมดที่นำเสนอในบทนี้ ไม่เพียงแต่แสดงให้เห็นถึงความภาคภูมิใจในรากเหง้าของชาวผู้ไทยบ้านโพนเท่านั้น แต่ยังเป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ที่จะนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ทั้งแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์และเจาะลึกถึงคุณค่าเชิงจริยธรรมและพุทธปรัชญาที่ซ่อนอยู่ในประเพณีนี้

บทที่ 4

วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

การวิจัยเรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์" ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสองแหล่ง ได้แก่ ข้อมูลปฐมภูมิซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ และข้อมูลทุติยภูมิซึ่งได้จากเอกสาร ตำราวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) รวมจำนวน 15 รูป/คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน และกลุ่มที่ 3 ประชาชนผู้มีส่วนร่วมในประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 5 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดรหัสแทนชื่อผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย เพื่อรักษาความลับตามหลักจริยธรรมการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ระหว่างคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มกับแนวคิดทฤษฎีคุณค่าในบทที่ 2 และข้อมูลบริบทประเพณีในพื้นที่จากบทที่ 3 เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดไว้ โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งในแต่ละด้านพิจารณาผ่านคุณค่า 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ

คุณค่าด้านจิตใจถือเป็นมิติพื้นฐานของประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เนื่องจากเป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ชาวบ้านโพนร่วมกันจัดเตรียมและประกอบพิธีกรรม การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ด้านจิตใจ ซึ่งครอบคลุมประเด็นคุณค่าต่อความเชื่อและศรัทธา อิทธิพลของความเชื่อเรื่องพญานาคและพระพุทธศาสนาต่อการยึดเหนี่ยวจิตใจ และความภาคภูมิใจหรือความผูกพันต่อชุมชน โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 3 ระดับ ดังนี้

คุณค่าในตนเองด้านจิตใจ จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ก่อให้เกิดคุณค่าในตนเองด้านจิตใจอย่างเด่นชัด โดยเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจของผู้เข้าร่วมประเพณีโดยตรง มิได้ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนทางวัตถุหรือผลประโยชน์ภายนอก แต่

เป็นคุณค่าที่สะท้อนผ่านความศรัทธา ความหวัง ความภาคภูมิใจ ความสงบทางจิตใจ และความรู้สึกผูกพันต่อชุมชนและบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางจิตวิญญาณที่ผู้เข้าร่วมได้รับจากการมีส่วนร่วมในประเพณีบุญบั้งไฟ จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชนพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายเชิงจิตใจอย่างลึกซึ้งต่อผู้คนในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูลที่ 2 กล่าวว่า “บุญบั้งไฟเป็นการแสดงออกถึงศรัทธาของชาวผู้ไทยบ้านโพนต่อพญาแถนที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ เมื่อจุดบั้งไฟขึ้นสู่ท้องฟ้า ผู้คนเกิดความปีติและความหวัง อันเป็นแรงใจในการประกอบอาชีพตลอดทั้งปี” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การจุดบั้งไฟมิใช่เพียงการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเท่านั้น แต่ยังเป็นสัญลักษณ์แห่งความหวังและความเชื่อมั่นต่ออนาคต โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ของฝนฟ้า ผู้คนจึงมองพิธีกรรมนี้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ช่วยเสริมสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 กล่าวว่า “บุญบั้งไฟช่วยบรรเทาความวิตกกังวลของชาวนาต่อความไม่แน่นอนของฝนฟ้า และสร้างความสงบมั่นคงทางจิตใจ” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นบทบาทของประเพณีบุญบั้งไฟในฐานะกลไกทางจิตวิทยาของชุมชน กล่าวคือ เมื่อมนุษย์ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ การมีพิธีกรรมที่ทุกคนเชื่อร่วมกันช่วยลดความหวาดวิตก สร้างความรู้สึกมั่นคงทางอารมณ์ และทำให้ผู้คนสามารถดำรงชีวิตอยู่กับความไม่แน่นอนนั้นได้อย่างมีความหวัง นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลที่ 1 ยังกล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟมักจัดควบคู่กับการพึ่งเทศน์มหาชาติ ทำให้ผู้เข้าร่วมได้รับความอิมเอบทั้งทางโลกและทางธรรมในคราวเดียวกัน” ผู้วิจัยเห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟของบ้านโพนมีลักษณะเฉพาะที่ผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับหลักพระพุทธศาสนา จึงทำให้ผู้เข้าร่วมได้รับคุณค่าทางจิตใจในหลายมิติพร้อมกัน ทั้งความสุขจากการร่วมกิจกรรมทางสังคม และความสงบจากการรับฟังหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันส่งผลให้เกิดความสมดุลทั้งทางอารมณ์และจิตใจ ในส่วนของกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ผู้ให้ข้อมูล 6 ให้ข้อมูลว่า “งานบุญบั้งไฟสร้างขวัญกำลังใจแก่ชาวบ้าน ก่อนงานผู้คนมีความหวังและจิตใจสดชื่น แม้ผู้ที่มีปัญหาในชีวิตก็คลายความทุกข์ได้ชั่วคราว เปรียบเหมือนยาที่ช่วยผ่อนคลายความเครียด” ขณะที่ผู้ให้ข้อมูล 9 กล่าวว่า “ทุกครั้งที่ได้ยินเสียงบั้งไฟ ตนเกิดความตื่นเต้นและภาคภูมิใจ และเห็นว่าเป็นความสุขที่ไม่อาจหาซื้อได้ เพราะเกิดจากการได้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน” จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า คุณค่าในตนเองด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เกิดจากวัตถุหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ แต่เกิดจากประสบการณ์ร่วมทางอารมณ์ที่สมาชิกในชุมชนได้รับร่วมกัน ความรู้สึกตื่นเต้น ความสุข ความภาคภูมิใจ และความผูกพันกับชุมชน ล้วนเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจและไม่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ สะท้อนลักษณะของคุณค่าในตนเองที่มีอยู่ในกิจกรรมทางวัฒนธรรมอย่างแท้จริง สำหรับกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนร่วมในประเพณี ผู้ให้ข้อมูล 12 กล่าวว่า “ขณะทำบั้งไฟตนรู้สึกว่าการจิตใจสงบและมีสมาธิคล้ายการเจริญสมาธิ และรู้สึกเชื่อมโยงกับ

บรรพบุรุษผู้ถ่ายทอดวิชา” ส่วนผู้ให้ข้อมูล 11 กล่าวว่า “เมื่อเห็นบั้งไฟพุ่งขึ้นสู่ท้องฟ้า เกิดความรู้สึก ยินยันทนความเป็นชาวผู้ไทยบ้านโนนที่ไม่อาจหาสิ่งใดมาแทนได้” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้มีความหมายเพียงในระดับกิจกรรม หากแต่เป็นพื้นที่แห่งการเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน และอนาคตเข้าด้วยกัน ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับบรรพบุรุษ เกิดความภาคภูมิใจ ในอัตลักษณ์ของตนเอง และตระหนักถึงความเป็นสมาชิกของชุมชนผู้ไทยบ้านโนน อันเป็นคุณค่าทาง จิตใจที่ฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิตและความทรงจำร่วมของชุมชน จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าในตนเองด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโนนปรากฏผ่านความศรัทธา ความหวัง ความสงบ ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ซึ่งเป็นคุณค่าที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ ของผู้เข้าร่วมโดยตรง และมีได้ขึ้นอยู่กับผลตอบแทนภายนอก คุณค่าเหล่านี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้าง กำลังใจในการดำรงชีวิตของประชาชนเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพลังทางจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงผู้คน เข้ากับบรรพบุรุษ ชุมชน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยบ้านโนนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

คุณค่าทางสังคม คุณค่าที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน ซึ่ง ก่อให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ความไว้วางใจ ความสามัคคี และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิก ในสังคม โดยเป็นคุณค่าที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จากบุคคลเพียงลำพัง แต่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ในกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกัน ประเพณีบุญบั้งไฟของชุมชนบ้านโนนจึงมิได้เป็นเพียง พิธีกรรมทางความเชื่อ หากแต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้มาพบปะ สื่อสาร แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และสร้างความผูกพันทางจิตใจร่วมกัน อันนำไปสู่การก่อรูปของคุณค่าทางสังคมด้าน จิตใจที่ฝังลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ พบว่าประเพณีบุญบั้ง ไฟมีบทบาทสำคัญในการสร้างความรู้สึกร่วมและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชุมชน โดย ผู้ให้ข้อมูลที่ 2 กล่าวว่า “การที่ทุกคนมาร่วมทำบุญ ถวายภัตตาหาร และฟังเทศน์มหาชาติ ทำให้จิตใจ ของคนในชุมชนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และความผูกพันนี้ยังคงอยู่ในความทรงจำร่วมของชุมชน” คำ ให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้สร้างเพียงประสบการณ์ทางศาสนา เท่านั้น แต่ยังสร้าง “ความทรงจำร่วม” ให้แก่สมาชิกในชุมชน ความทรงจำดังกล่าวกลายเป็นรากฐาน ของความไว้วางใจ ความคุ้นเคย และความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ซึ่งส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคลในระยะยาว ผู้วิจัยเห็นว่า กระบวนการรวมตัวกันประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและกิจกรรมทาง วัฒนธรรม ทำให้เกิดการสะสมทุนทางสังคมในรูปของความเชื่อมั่นและการพึ่งพาอาศัยกัน อันเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงความเข้มแข็งและความมั่นคงทางสังคมไว้ได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัย ยังพบว่า คุณค่าทางสังคมด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟมีบทบาทในการลดช่องว่างและคลี่คลาย ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยผู้ให้ข้อมูล 10 กล่าวว่า “บุญบั้งไฟช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง ในชุมชน เพราะเมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน ความขัดแย้งเล็กน้อยก็ลดลง และหลังจากบุญผู้คนมี น้ำใจต่อกันมากขึ้น” จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เสมือนกลไก

ทางสังคมในการสร้างความสมานฉันท์ โดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมและการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นเครื่องมือสำคัญ การที่สมาชิกในชุมชนต้องร่วมแรงร่วมใจในการเตรียมงาน จัดขบวนแห่ และ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดเป้าหมายร่วมกันของชุมชน ส่งผลให้ความขัดแย้งส่วนบุคคลหรือ ความแตกต่างทางความคิดเห็นถูกลดทอนลงชั่วคราว และเปิดพื้นที่ให้เกิดการปรับความเข้าใจระหว่าง กัน ความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นภายหลังการจัดงานจึงเป็นผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ร่วมทาง วัฒนธรรมมากกว่าการใช้อำนาจหรือกฎระเบียบทางสังคมในการควบคุม ในอีกมิติหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูล 10 ให้ข้อมูลว่า “ผู้หญิงบ้านโพนมีส่วนร่วมในงานบุญอย่างเต็มที่ ทั้งการเตรียมอาหาร การตกแต่ง การ แต่งกายด้วยชุดผู้ไทย และการขับร้องลำพญา ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าในชุมชน” คำให้สัมภาษณ์ ดังกล่าวสะท้อนว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเปิดพื้นที่ให้สมาชิกทุกกลุ่มได้แสดงบทบาทและศักยภาพของ ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นผู้สูงอายุ สตรี เยาวชน หรือผู้นำชุมชน การได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมทำให้ บุคคลเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง และรู้สึกว่าคุณค่าต่อชุมชน ความรู้สึกดังกล่าวส่งผล โดยตรงต่อสุขภาวะทางจิตใจและการยอมรับตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีบทบาทในการสร้างความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองผ่านการได้รับการยอมรับจาก สังคม ซึ่งถือเป็นมิติสำคัญของคุณค่าทางสังคมด้านจิตใจ สำหรับกลุ่มประชาชนผู้มีส่วนร่วมใน ประเพณี ผู้ให้ข้อมูล 12 ซึ่งเป็นเยาวชน กล่าวว่า “สิ่งที่ประทับใจที่สุดคือการที่ทุกคนได้มาอยู่ร่วมกัน พุดคุยและมีปฏิสัมพันธ์โดยตรง ต่างจากการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวัน” ขณะที่ ผู้ให้ข้อมูล 13 ซึ่งเป็นแม่บ้านนักทอผ้า กล่าวว่า “ในงานบุญบั้งไฟได้พบเพื่อนเก่าที่ไปทำงาน ต่างจังหวัด ได้พุดคุยและรำลึกถึงวัยเด็กร่วมกัน” จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ในบริบทสังคม ร่วมสมัยที่การสื่อสารส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้ผู้คนได้พบปะกันแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face Interaction) ซึ่งมีคุณค่า แตกต่างจากการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์ เนื่องจากสามารถถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก และความ ผูกพันระหว่างบุคคลได้อย่างลึกซึ้งกว่า ประเพณีจึงทำหน้าที่คล้าย “งานรวมญาติของชุมชน” ที่ช่วย เชื่อมโยงสมาชิกที่กระจัดกระจายอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ให้กลับมาพบกันอีกครั้ง และช่วยฟื้นฟู ความสัมพันธ์ที่อาจห่างเหินไปตามเงื่อนไขของชีวิตสมัยใหม่ นอกจากนี้ การกลับมาพบปะกันในช่วง งานบุญยังช่วยสร้างและต่อยอดอัตลักษณ์ร่วมของชุมชนผู้ไทยบ้านโพน สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกัน แสดงออกถึงความเป็นเจ้าของวัฒนธรรมเดียวกัน ผ่านการแต่งกายด้วยผ้าไหมแพรวา การฟ้อนรำ การขับร้องลำพญา และการร่วมประกอบพิธีกรรมตามแบบแผนของชุมชน สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิด ความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นผู้ไทยและความผูกพันต่อบ้านเกิด อันเป็นพลังสำคัญที่ช่วยธำรงความ เป็นชุมชนให้คงอยู่ต่อไป จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าทางสังคมด้านจิตใจของ ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนปรากฏผ่านการสร้างความสามัคคี ความไว้วางใจ ความรู้สึกเป็นส่วน หนึ่งของชุมชน การลดความขัดแย้ง การได้รับการยอมรับทางสังคม และการฟื้นฟูความสัมพันธ์

ระหว่างสมาชิกในชุมชน คุณค่าเหล่านี้มิได้เกิดขึ้นจากพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมและประสบการณ์ร่วมของผู้คนในชุมชน ซึ่งทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางสังคมของชุมชนผู้ไทยบ้านโพนมาจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าสากล คุณค่าทางจิตใจที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะบุคคลหรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง แต่เป็นคุณค่าที่มนุษย์ในทุกสังคมและทุกวัฒนธรรมสามารถรับรู้ เข้าใจ และเข้าถึงได้ร่วมกัน อันเป็นคุณค่าที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ร่วม (Shared Humanity) ความต้องการทางจิตวิญญาณ และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติหรือสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ ในมิติของประเพณีบุญบั้งไฟ คุณค่าสากลด้านจิตใจจึงมิได้อยู่ที่พิธีกรรมหรือรูปแบบการแสดงออกทางวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว แต่ปรากฏอยู่ในความหมายภายในที่มนุษย์แสวงหาความหวัง ความศรัทธา ความมั่นคงทางจิตใจ และความรู้สึกเชื่อมโยงกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตนเอง จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของชุมชน ผู้ให้ข้อมูล 3 กล่าวว่า “บุญบั้งไฟสะท้อนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการเชื่อมโยงกับสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตนเอง ไม่ว่าจะเรียกว่าพญาแถน พระเจ้า หรือธรรมชาติ” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้รายละเอียดของความเชื่อจะแตกต่างกันไปตามบริบททางวัฒนธรรม แต่แก่นแท้ของประสบการณ์ทางจิตวิญญาณกลับมีลักษณะร่วมกัน กล่าวคือ มนุษย์ทุกสังคมต่างมีความต้องการที่จะเชื่อมโยงตนเองเข้ากับพลังหรือความหมายที่อยู่เหนือชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของความเชื่อทางศาสนา ความศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ หรือพลังเหนือธรรมชาติที่ช่วยอธิบายความไม่แน่นอนของชีวิต การที่ชาวบ้านโพนร่วมกันจุดบั้งไฟขึ้นสู่ท้องฟ้าจึงมิได้เป็นเพียงการประกอบพิธีกรรมตามประเพณี แต่ยังเป็นการแสดงออกถึงความปรารถนาอันเป็นสากลของมนุษย์ในการแสวงหาความหวังและความมั่นคงทางจิตใจ ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล 4 กล่าวว่า “ความเชื่อเรื่องการขอฝนจากพญาแถนเป็นสิ่งที่หลายวัฒนธรรมมีร่วมกัน” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงลักษณะร่วมของวัฒนธรรมมนุษย์ในหลายภูมิภาคของโลก กล่าวคือ มนุษย์ในสังคมเกษตรกรรมล้วนต้องพึ่งพาธรรมชาติในการดำรงชีวิต จึงได้สร้างพิธีกรรมและความเชื่อขึ้นมาเพื่อสื่อสารกับพลังธรรมชาติและสร้างความมั่นใจต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นพิธีขอฝนของชนพื้นเมืองในทวีปอเมริกา พิธีกรรมบูชาเทพแห่งฝนในเอเชีย หรือพิธีกรรมเกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ในแอฟริกาและยุโรป ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของมนุษย์ในการสร้างความหมายต่อปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ตนไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล 15 ได้เล่าถึงประสบการณ์การพบปะนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาร่วมงานบุญบั้งไฟว่า “ผู้ชมชาวต่างชาติหลายคนแสดงความประทับใจ แม้จะไม่เข้าใจภาษา แต่สามารถสัมผัสได้ถึงความศรัทธาและความสุขของผู้คนในงาน” ขณะที่ผู้ให้ข้อมูล 12 กล่าวว่า “ภาพงานบุญบั้งไฟที่เผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความสนใจจากผู้คนในต่างประเทศจำนวนมาก” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟมิได้จำกัดอยู่เพียงใน

ขอบเขตของชุมชนบ้านโปงหรือสังคมไทยเท่านั้น แต่สามารถสื่อสารความหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกับผู้คนต่างวัฒนธรรมได้ แม้ผู้รับสารจะมีได้มีพื้นฐานความเชื่อเรื่องพญานาคหรือวิถีชีวิตแบบชาวผู้ไทยก็ตาม ความประทับใจที่เกิดขึ้นจึงมีได้มาจากการเข้าใจเนื้อหาของพิธีกรรมเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการรับรู้ถึงคุณค่าทางจิตใจที่แสดงออกผ่านความศรัทธา ความสามัคคี และความสุขของผู้คนในชุมชน เมื่อผู้วิจัยนำข้อมูลภาคสนามมาวิเคราะห์ร่วมกับเอกสารทางวิชาการ พบว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ซึ่งให้ความสำคัญกับองค์ความรู้ ความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติทางสังคมที่ชุมชนยอมรับร่วมกันและถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้มีคุณค่าเพียงในฐานะกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโปงเท่านั้น แต่ยังสะท้อนคุณค่าร่วมของมนุษยชาติในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การแสวงหาความหมายของชีวิต และการสร้างความหวังท่ามกลางความไม่แน่นอนของโลก ผู้วิจัยเห็นว่า คุณค่าสากลด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟอยู่ที่ความสามารถในการเชื่อมโยงผู้คนต่างภาษา ต่างวัฒนธรรม และต่างความเชื่อเข้าด้วยกันผ่านประสบการณ์ทางจิตวิญญาณร่วม กล่าวคือ แม้ผู้คนจะมีวิธีการแสดงออกทางวัฒนธรรมแตกต่างกัน แต่ต่างก็มีความต้องการพื้นฐานเช่นเดียวกัน คือ การแสวงหาความสงบทางจิตใจ ความหวัง ความมั่นคง และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตนเอง ประเพณีบุญบั้งไฟจึงเป็นตัวอย่างของมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนคุณค่าร่วมของมนุษยชาติ และแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของวัฒนธรรมท้องถิ่นในการสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคมโลก จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าสากลด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟปรากฏผ่านการเป็นสื่อกลางในการเชื่อมโยงมนุษย์กับธรรมชาติ ความศรัทธา ความหวัง และความหมายของการดำรงชีวิต อันเป็นคุณค่าที่สามารถรับรู้และเข้าใจได้ร่วมกันในระดับสากล แม้ว่ารูปแบบความเชื่อและพิธีกรรมจะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมก็ตาม คุณค่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยบ้านโปงเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางจิตวิญญาณของมนุษยชาติที่ควรค่าแก่การศึกษา อนุรักษ์ และสืบทอดต่อไปในอนาคต

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล สามารถสรุปได้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโปง อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีคุณค่าด้านจิตใจที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในทุกระดับของคุณค่า อันประกอบด้วยคุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและหยั่งรากลึกอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโปงในระดับคุณค่าในตนเอง พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นพลังยึดเหนี่ยวทางจิตใจของผู้คนในชุมชน ช่วยสร้างศรัทธา ความหวัง ขวัญกำลังใจ และความมั่นคงทางอารมณ์แก่ผู้เข้าร่วมประเพณี โดยเฉพาะในบริบทของสังคมเกษตรกรรมที่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ประเพณีจึงเป็นเสมือนพื้นที่แห่งการเติมพลังใจและสร้างความเชื่อมั่นต่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้คน

เกิดความรู้สึกเชื่อมโยงกับบรรพบุรุษและรากเหง้าทางวัฒนธรรมของตนเอง อันนำไปสู่ความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็นชาวผู้ไทยบ้านโนน และความตระหนักในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการสืบทอดจากคนรุ่นก่อน ในระดับคุณค่าทางสังคม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นพื้นที่สำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและความผูกพันทางจิตใจระหว่างสมาชิกในชุมชนผ่านกระบวนการทำกิจกรรมร่วมกัน การพบปะสังสรรค์ การร่วมแรงร่วมใจในการเตรียมงาน และการประกอบพิธีกรรมตามขนบประเพณี ความร่วมมือดังกล่าวส่งผลให้เกิดความไว้วางใจ ความสามัคคี และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนเดียวกัน อีกทั้งยังช่วยสร้างประสบการณ์และความทรงจำร่วมที่เชื่อมโยงผู้คนต่างวัย ต่างอาชีพ และแม้แต่ผู้ที่ย้ายถิ่นฐานไปประกอบอาชีพในพื้นที่อื่นให้ยังคงมีความผูกพันกับบ้านเกิด นอกจากนี้ ประเพณียังมีบทบาทในการลดช่องว่างและคลี่คลายความขัดแย้งภายในชุมชน ผ่านการเปิดพื้นที่ให้ผู้คนที่ได้กลับมาสื่อสาร ทำความเข้าใจ และสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันโดยไม่จำเป็นต้องใช้อำนาจหรือมาตรการบังคับจากภายนอก สำหรับในระดับคุณค่าสากล พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟสะท้อนคุณค่าทางจิตวิญญาณที่เป็นสากลของมนุษยชาติ กล่าวคือ เป็นการแสดงออกถึงความพยายามของมนุษย์ในการสร้างความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งที่อยู่เหนือการควบคุมของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นรูปของความเชื่อเรื่องพญาแถน พลังแห่งธรรมชาติ หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามความเชื่อของแต่ละวัฒนธรรม คุณค่าดังกล่าวปรากฏร่วมกันในหลายสังคมทั่วโลกที่มีพิธีกรรมเกี่ยวกับการขอฝน ความอุดมสมบูรณ์ และการแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ จึงทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้มีความหมายเฉพาะต่อชุมชนบ้านโนนเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนคุณค่าร่วมของมนุษย์ในฐานะผู้แสวงหาความหวัง ความมั่นคงทางจิตใจ และความหมายของการดำรงชีวิต เมื่อพิจารณาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มร่วมกัน พบว่ามีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน แม้ผู้ให้ข้อมูลจะมีสถานภาพ บทบาท และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งในฐานะผู้นำทางศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป แต่ต่างสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีบุญบั้งไฟในฐานะแหล่งหล่อเลี้ยงจิตใจของคนในชุมชนอย่างชัดเจน

4.2 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทต่อระบบเศรษฐกิจชุมชนในหลายมิติ การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งครอบคลุมผลต่อรายได้และเศรษฐกิจของชุมชน การจำหน่ายผ้าไหมแพรวา อาหารพื้นบ้าน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนศักยภาพในการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรม โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 3 ระดับ ดังนี้

คุณค่าในตนเอง คุณค่าในตนเองด้านเศรษฐกิจ หมายถึง คุณค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากกระบวนการและองค์ประกอบของประเพณีบุญบั้งไฟโดยตรง ซึ่งสามารถสร้างผลประโยชน์ทาง

เศรษฐกิจให้แก่บุคคล ครัวเรือน และชุมชนได้โดยไม่จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยสนับสนุนจากภายนอก ทั้งยังเป็นคุณค่าที่ฝังอยู่ในโครงสร้างของประเพณีและดำรงอยู่ควบคู่กับการสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนก่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ ตั้งแต่การเตรียมงาน การจัดหาวัสดุ การจ้างแรงงาน การผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม ตลอดจนการสร้างรายได้ให้แก่ผู้ประกอบการและประชาชนในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูล 5 กล่าวว่า “การจัดงานบุญบั้งไฟทำให้ชาวบ้านร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน เกิดการจัดซื้อวัสดุ เช่น ดินปืนและไม้ไฟ ซึ่งก่อให้เกิดการหมุนเวียนเงินในชุมชน ช่างผู้ฝีมือทำบั้งไฟได้รับการยอมรับและรางวัล อันเป็นแรงจูงใจในการสืบทอดฝีมือ ทั้งยังกระตุ้นให้ชาวบ้านวางแผนการเงินและออมทรัพย์ตั้งแต่ต้นปีเพื่อเตรียมไว้สำหรับงานบุญ” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงผู้คนเข้ากับกิจกรรมการผลิตและการบริโภคภายในชุมชน การเตรียมงานแต่ละปีต้องอาศัยทรัพยากรจำนวนมาก ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ และแรงงาน ส่งผลให้เกิดการใช้จ่ายและการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยเห็นว่า คุณค่าในตนเองด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟมีลักษณะเป็นห่วงโซ่เศรษฐกิจที่เริ่มต้นตั้งแต่ระดับครัวเรือน โดยชาวบ้านต้องวางแผนเก็บออมเงินล่วงหน้าเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมของชุมชน อันเป็นกระบวนการที่ช่วยส่งเสริมวินัยทางการเงินและการบริหารจัดการทรัพยากรภายในครัวเรือนได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การเตรียมงานยังช่วยสร้างโอกาสในการจ้างงานและสร้างรายได้ให้แก่ช่างฝีมือในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้มีความเชี่ยวชาญด้านการทำบั้งไฟ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาที่สั่งสมและถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น การได้รับการยอมรับจากชุมชนผ่านการแข่งขันและการประกวดบั้งไฟ ทำให้ช่างฝีมือมีแรงจูงใจในการพัฒนาทักษะของตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้และสร้างความมั่นคงให้แก่ครอบครัวได้อีกด้วย ในส่วนของกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ผู้ให้ข้อมูล 6 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟทำให้มีเงินหมุนเวียนในชุมชนหลายแสนบาทในแต่ละปี ทั้งค่าวัสดุ ค่าแรง ค่าอาหาร และการท่องเที่ยว ที่สำคัญคือเงินเหล่านี้หมุนเวียนอยู่ภายในชุมชนโดยไม่รั่วไหลออกไปภายนอก” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นระบบเศรษฐกิจชุมชนในรูปแบบหนึ่ง กล่าวคือ รายได้ที่เกิดขึ้นจากการจัดงานไม่ได้กระจุกตัวอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่กระจายไปยังกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ภายในชุมชน ทั้งผู้ผลิตวัสดุ ผู้จำหน่ายอาหาร ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการอาชีพรับจ้างทั่วไป ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การหมุนเวียนของเงินภายในพื้นที่เช่นนี้ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจฐานราก และลดการพึ่งพาแหล่งทุนหรือรายได้จากภายนอกได้ในระดับหนึ่ง ในมิติของเศรษฐกิจครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูล 12 กล่าวว่า “ตนมีรายได้จากการทำบั้งไฟทั้งในบ้านโพนและหมู่บ้านใกล้เคียง และมองว่าทักษะการทำบั้งไฟเป็นหลักประกันทางเศรษฐกิจที่สำคัญของครอบครัว” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า

ภูมิปัญญาการทำบั้งไฟมิได้เป็นเพียงความรู้ทางวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาเท่านั้น แต่ยังเป็นทุนมนุษย์ (Human Capital) ที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นรายได้และสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้จริง ความรู้ และทักษะเฉพาะทางที่สั่งสมจากประสบการณ์ยาวนานจึงกลายเป็นทรัพย์สินทางเศรษฐกิจที่มีคุณค่า และเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของครัวเรือน ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล 8 กล่าวว่า “ช่วงงานบุญบั้งไฟเป็นช่วงที่ขายผ้าไหมแพรวาและของที่ระลึกได้มากที่สุด เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศ ทำให้มีรายได้สูงกว่าเดือนปกติหลายเท่า” ขณะที่ผู้ให้ข้อมูล 9 กล่าวว่า “รายได้ของร้านในช่วงงานบุญมากกว่าเดือนปกติประมาณห้าเท่า และช่วยให้สามารถนำเงินไปลงทุนพัฒนาร้านต่อได้” จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟได้กลายเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการนำอัตลักษณ์ของชุมชนผู้ไทย และผ้าไหมแพรวามาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเพิ่มขึ้นของรายได้ในช่วงเทศกาลมิได้เป็นเพียงผลประโยชน์ระยะสั้น แต่ยังกลายเป็นทุนหมุนเวียนที่ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถขยายกิจการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ และยกระดับคุณภาพการให้บริการได้อย่างต่อเนื่อง จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าในตนเองด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนปรากฏผ่านการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในชุมชน การกระตุ้นการออม การสร้างงาน การกระจายรายได้ และการเพิ่มมูลค่าให้แก่ทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทำบั้งไฟและผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่สามารถพัฒนาเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน คุณค่าดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างความมั่นคงและความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนผู้ไทยบ้านโพนอย่างแท้จริง

คุณค่าทางสังคม คุณค่าทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยมุ่งเน้นที่กระบวนการสร้างความเข้มแข็งทางสังคมผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจ มากกว่าการพิจารณาเฉพาะผลตอบแทนในรูปของตัวเงินเพียงอย่างเดียว จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนมิได้เป็นเพียงพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ แต่ยังเป็นพื้นที่ที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความไว้วางใจ ความเอื้อเฟื้อ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน อันส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูล 4 กล่าวว่า “ระบบการระดมทุนผ่านงานบุญบั้งไฟมีลักษณะคล้ายระบบสหกรณ์แบบดั้งเดิม ทุกครัวเรือนมีส่วนร่วมและผลประโยชน์กลับคืนสู่ชุมชน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำ เพราะแม้แต่ครอบครัวที่มีฐานะไม่ดีก็สามารถมีส่วนร่วมได้ตามกำลังและได้รับผลตอบแทนในรูปของความสุขและความภาคภูมิใจอย่างเท่าเทียม” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้ดำเนินอยู่บนหลักของการแข่งขันเพื่อผลกำไรสูงสุด หากแต่ดำเนินอยู่บนหลักของการมีส่วนร่วมและการแบ่งปันทรัพยากรร่วมกัน สมาชิกใน

ชุมชนสามารถมีส่วนร่วมได้ตามกำลังของตน ไม่ว่าจะเป็นแรงงาน เวลา วัสดุ หรือทรัพย์สิน โดยมีได้มีการแบ่งแยกตามฐานะทางเศรษฐกิจ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ลักษณะดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับระบบสหกรณ์ชุมชนที่มุ่งสร้างประโยชน์ร่วมกันมากกว่าประโยชน์ส่วนบุคคล และเป็นรูปแบบของเศรษฐกิจที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ทางสังคมควบคู่ไปกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ในทำนองเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูล 12 กล่าวว่า “แต่เดิมบุญบังไฟไม่ได้ทำเพื่อเงิน แต่ทำเพื่อขอฝนให้ข้าวในนางาม และเมื่อทุกคนช่วยกัน ผลก็กลับคืนสู่ทุกคนอย่างเท่าเทียม” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นรากฐานทางความคิดของชุมชนที่มองประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ การร่วมแรงร่วมใจในรูปแบบลงแขก ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของชาวอีสาน ทำให้สมาชิกในชุมชนสามารถดำเนินกิจกรรมขนาดใหญ่ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินทุนจำนวนมาก ผู้วิจัยเห็นว่า ระบบดังกล่าวเป็นตัวอย่างของทุนทางสังคม (Social Capital) ที่แปลงความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างผู้คนให้กลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การช่วยเหลือกันโดยไม่หวังผลตอบแทนโดยตรงยังสะท้อนแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจแห่งการแบ่งปัน (Sharing Economy) ในรูปแบบดั้งเดิม ซึ่งมีรากฐานมาจากวิถีชีวิตและค่านิยมของชุมชนมากกว่ากลไกตลาด ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ประเพณีบุญบังไฟเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรมอย่างชัดเจน กล่าวคือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจมิได้เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลเพียงอย่างเดียว แต่ยังทำหน้าที่รักษาความสัมพันธ์และความสมานฉันท์ของคนในชุมชนไปพร้อมกัน ในด้านการกระจายรายได้ ผู้ให้ข้อมูล 9 กล่าวว่า “กลุ่มสตรีผลิตอาหารและขนมพื้นเมืองจำหน่ายในงานบุญ สร้างรายได้เสริมให้สมาชิกหลายสิบครอบครัวโดยไม่ต้องพึ่งนโยบายรัฐ” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ประเพณีบุญบังไฟเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาของตนในการสร้างรายได้ โดยเฉพาะกลุ่มสตรีซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตอาหาร ขนมพื้นบ้าน และสินค้าชุมชน การรวมกลุ่มกันผลิตและจำหน่ายสินค้าทำให้เกิดการสร้างอาชีพและรายได้เสริมแก่ครัวเรือนจำนวนมาก อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอาชีพภายในชุมชน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูล 6 ที่กล่าวว่า “งานบุญทำให้เกิดการกระจายรายได้ไม่เฉพาะผู้ประกอบการรายใหญ่ แต่รวมถึงร้านค้ารายย่อย หาบเร่แผงลอย และผู้ขายอาหารทุกราย” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนว่า ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากประเพณีมิได้กระจุกตัวอยู่กับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่กระจายสู่สมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง ตั้งแต่ผู้ประกอบการรายใหญ่ไปจนถึงผู้ค้ารายย่อย ทำให้ทุกคนมีโอกาสได้รับประโยชน์จากกิจกรรมทางวัฒนธรรมร่วมกัน ผู้วิจัยเห็นว่า ลักษณะดังกล่าวช่วยลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสร้างความเป็นธรรมในการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจของสมาชิกในชุมชน นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล 9 ยังกล่าวเพิ่มเติมว่า “ช่วงทำบังไฟบ้านโพยังได้รับการว่าจ้างจากหมู่บ้านอื่น ซึ่งเป็นรายได้เสริมที่สร้างเกียรติและชื่อเสียงให้ชุมชน” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การที่ช่างฝีมือของชุมชนได้รับการยอมรับจากพื้นที่ภายนอก มิได้ก่อให้เกิดเพียงรายได้เท่านั้น แต่ยังช่วยยกระดับสถานะทางสังคมและสร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชุมชนโดยรวม ความเชี่ยวชาญด้านการทำบัง

ไฟจึงกลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถแปรเปลี่ยนเป็นทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางสังคมได้พร้อมกัน จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า คุณค่าทางสังคมด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนมีได้วัดจากจำนวนเงินที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว แต่สะท้อนผ่านความร่วมมือ การแบ่งปัน การกระจายโอกาส และการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจภายในชุมชน ประเพณีทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงผู้คนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม และช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจชุมชนบนพื้นฐานของความไว้วางใจและความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า คุณค่าทางสังคมด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟปรากฏผ่านการสร้างระบบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้อย่างทั่วถึง การส่งเสริมอาชีพและภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งคุณค่าเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงมีบทบาทต่อการดำรงอยู่และความเข้มแข็งของชุมชนผู้ไทยบ้านโพนมาจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าสากล คุณค่าทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพขยายผลจากระดับชุมชนสู่ระดับชาติและนานาชาติ โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่น และองค์ความรู้ที่สั่งสมอยู่ในประเพณีบุญบั้งไฟเป็นฐานสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ คุณค่าดังกล่าวมิได้จำกัดอยู่เพียงรายได้ที่เกิดขึ้นในช่วงการจัดงานเท่านั้น แต่รวมถึงศักยภาพในการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ สินค้าทางวัฒนธรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงกับผู้คนในระดับสากลได้ จากการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหลายกลุ่มมีมุมมองสอดคล้องกันว่าประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนมีศักยภาพในการพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างกว้างขวาง หากได้รับการบริหารจัดการและสนับสนุนอย่างเหมาะสม จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ผู้ให้ข้อมูล 9 ว่า “หากพัฒนาอย่างเหมาะสม บ้านโพนสามารถเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมระดับนานาชาติได้เช่นเดียวกับประเพณีสงกรานต์หรือลอยกระทง” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการมองประเพณีบุญบั้งไฟในฐานะทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพสร้างมูลค่าในระดับที่กว้างกว่าชุมชน ประเพณีมิได้เป็นเพียงกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อรักษาขนบธรรมเนียมดั้งเดิม แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนและประเทศได้ในระยะยาว ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ความโดดเด่นของบุญบั้งไฟบ้านโพนอยู่ที่การผสมผสานระหว่างประเพณีบุญบั้งไฟกับอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทย โดยเฉพาะผ้าไหมแพรวา ภาษาวัฒนธรรมการฟ้อนรำ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สามารถสร้างความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ได้อย่างชัดเจน ในมิติของการท่องเที่ยวเชิงอาหาร ผู้ให้ข้อมูล 10 กล่าวว่า “อาหารพื้นเมืองผู้ไทยที่ผูกพันกับบุญบั้งไฟมีศักยภาพพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงอาหาร เพราะนักท่องเที่ยวปัจจุบันต้องการประสบการณ์ที่เป็นของแท้และสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนแนวโน้มของการท่องเที่ยวร่วมสมัยที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์เชิงวัฒนธรรม

มากกว่าการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม นักท่องเที่ยวจำนวนมากมิได้เดินทางมาเพียงเพื่อชมพิธีกรรมหรือความสวยงามของขบวนแห่เท่านั้น แต่ยังต้องการเรียนรู้วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมการบริโภคของคนในท้องถิ่น อาหารพื้นเมืองผู้ไทยจึงมิได้เป็นเพียงอาหารสำหรับการบริโภค หากแต่เป็นตัวแทนของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ในระดับสากล

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล 5 กล่าวว่า “ประเพณีแบบบุญบั้งไฟสามารถนำไปต่อยอดสร้างมูลค่าได้หลายรูปแบบ เช่น ภาพยนตร์ สื่อดิจิทัล และสินค้าที่ได้รับแรงบันดาลใจจากลวดลายบั้งไฟ” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของประเพณีบุญบั้งไฟในฐานะแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดไปสู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อภาพยนตร์ สารคดี ดิจิทัลคอนเทนต์ เกม แอนิเมชัน งานออกแบบ หรือผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่นำแรงบันดาลใจจากลวดลายสีลัน และเรื่องราวของประเพณีมาพัฒนาเป็นสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ ผู้วิจัยเห็นว่า แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางวัฒนธรรมมาแปรเปลี่ยนเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในอีกมิติหนึ่ง ผู้ให้ข้อมูล 7 กล่าวว่า “ผ้าไหมแพรวามีนักท่องเที่ยวต่างชาติซื้อจำนวนมาก และผ้าแต่ละผืนที่ออกไปต่างประเทศเปรียบเสมือนทูตทางวัฒนธรรมที่นำเรื่องราวของบ้านโนนผุยแพ้วสู่ภายนอก” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและวัฒนธรรมในระดับสากลได้อย่างชัดเจน ผ้าไหมแพรวามีได้ทำหน้าที่เพียงเป็นสินค้าเพื่อการบริโภคเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ความเชื่อ และภูมิปัญญาของชุมชนผู้ไทยบ้านโนนผุยแพ้วสู่ผู้คนต่างวัฒนธรรม การที่นักท่องเที่ยวต่างชาตินำผ้าไหมแพรวากลับไปยังประเทศของตน จึงเป็นการขยายขอบเขตการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านโนนผุยแพ้วสู่เวทีโลกในลักษณะของ “การส่งออกวัฒนธรรม” (Cultural Export) ควบคู่ไปกับการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาร่วมกับข้อมูลจากการศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟและผ้าไหมแพรวามีคุณลักษณะสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) กล่าวคือ เป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะสามารถสร้างคุณค่าเชิงสัญลักษณ์และคุณค่าเชิงเศรษฐกิจควบคู่กันไปได้ อีกทั้งยังมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนในปัจจุบันที่มุ่งใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่า ศักยภาพดังกล่าวยังคงอยู่ในระดับโอกาสและความเป็นไปได้ การพัฒนาให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ การพัฒนาบุคลากร การยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ การสร้างเครือข่ายทางการตลาด ตลอดจนการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนอย่างต่อเนื่อง หากสามารถดำเนินการได้อย่างเหมาะสม ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโนนผุยแพ้วอาจพัฒนาเป็นต้นแบบของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับสากลได้ในอนาคต จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าสากล

ด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโนนปรากฏผ่านศักยภาพในการพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และการส่งออกสินค้าทางวัฒนธรรม โดยมีผ้าไหมแพรวาและอัตลักษณ์ของชุมชนผู้ไทยเป็นทุนสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่ม คุณค่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่มีศักยภาพเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจระดับชาติและระดับสากลได้อย่างมีนัยสำคัญ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญสรุปได้ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโนน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์ มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่ปรากฏอย่างชัดเจนในทุกระดับของคุณค่า อันประกอบด้วยคุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ซึ่งมีความเชื่อมโยงและเกี่ยวพันกันอย่างเป็นระบบ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตและโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโนน ในระดับคุณค่าในตนเอง พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟก่อให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยตรงแก่บุคคลและครัวเรือน ผ่านกระบวนการเตรียมงานและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณี ตั้งแต่การจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ การจ้างแรงงาน การผลิตบั้งไฟ การจำหน่ายสินค้าและบริการ ตลอดจนการสร้างรายได้ให้แก่ช่างฝีมือและผู้ประกอบการในชุมชน ประเพณียังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการวางแผนทางการเงินและการออมทรัพย์ของชาวบ้าน ซึ่งต้องเตรียมความพร้อมด้านค่าใช้จ่ายล่วงหน้าเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน ส่งผลให้เกิดวินัยทางการเงินในระดับครัวเรือน นอกจากนี้ ภูมิปัญญาการทำบั้งไฟที่สืบทอดจากบรรพบุรุษยังสามารถพัฒนาเป็นอาชีพและสร้างรายได้อย่างต่อเนื่อง จึงสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่ยังเป็นฐานทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ช่วยสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนได้อย่างแท้จริง ในระดับคุณค่าทางสังคม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ของคนในชุมชน ระบบการระดมทรัพยากรและการมีส่วนร่วมของประชาชนมีลักษณะคล้ายระบบสหกรณ์หรือระบบลงแขกแบบดั้งเดิมที่ทุกคนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามกำลังความสามารถ โดยมีได้มุ่งหวังผลกำไรส่วนบุคคลเป็นสำคัญ แต่เน้นการสร้างประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ประเพณียังช่วยกระจายรายได้ไปสู่สมาชิกทุกกลุ่ม ทั้งกลุ่มสตรี ผู้ค้ารายย่อย ผู้ประกอบการร้านอาหาร ช่างฝีมือ และผู้ผลิตสินค้าท้องถิ่น ทำให้เกิดการหมุนเวียนของทรัพยากรภายในพื้นที่อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ส่งผลให้ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เสมือนระบบสวัสดิการชุมชนที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้เป็นอย่างดี สำหรับในระดับคุณค่าสากล พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับชาติและระดับนานาชาติได้ ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การพัฒนาสินค้าทางวัฒนธรรม และการต่อยอด

สู่อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงประเพณีบุญบั้งไฟเข้ากับอัตลักษณ์ของชุมชนผู้ไทย และผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นและได้รับการยอมรับในวงกว้าง ศักยภาพดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีได้มีคุณค่าเฉพาะในระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ การเผยแพร่อัตลักษณ์ของชุมชน และการสร้างความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจบนพื้นฐานของวัฒนธรรมได้ในอนาคต เมื่อพิจารณาข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่มร่วมกัน พบว่ามีความสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน แม้ผู้ให้ข้อมูลจะมีสถานภาพ บทบาท และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน แต่ต่างยืนยันตรงกันว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน ทั้งในมิติของการสร้างรายได้ การกระจายผลประโยชน์ การสร้างความร่วมมือ และการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจในอนาคต ผลการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) จึงช่วยยืนยันได้ว่า คุณค่าด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงการรับรู้ของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากแต่เป็นคุณค่าที่ดำรงอยู่จริงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพน และเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ประเพณีดังกล่าวยังคงได้รับการสืบทอดและธำรงรักษาไว้จนถึงปัจจุบัน

4.3 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ทำหน้าที่เป็นกลไกทางสังคมที่ดำรงอยู่โดยอาศัยวัฒนธรรมและความเชื่อร่วมกันของชุมชนมากกว่ากฎเกณฑ์ที่บังคับจากภายนอก การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ด้านสังคม ซึ่งครอบคลุมบทบาทของประเพณีในการสร้างความสามัคคี การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน ตลอดจนการลดความขัดแย้งและส่งเสริมการอยู่ร่วมกัน โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 3 ระดับ ดังนี้

คุณค่าในตนเอง คุณค่าในตนเองด้านสังคม หมายถึง คุณค่าที่ประเพณีบุญบั้งไฟมีอยู่ในตัวเองในฐานะกลไกทางสังคมที่ช่วยจัดระเบียบความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน และเป็นระบบที่ส่งเสริมองค์ความรู้ กฎเกณฑ์ และบรรทัดฐานทางสังคมที่ได้รับการยอมรับร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน ประเพณีบุญบั้งไฟจึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราว แต่เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และแนวทางการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูล 1 กล่าวว่า “การจัดงานบุญบั้งไฟมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน ทั้งหัวหน้าช่าง ผู้จัดการ และกลุ่มขบวนแห่ ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ และบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดว่าใครควรทำอะไรใด ถ่ายทอดผ่านประเพณีโดยไม่ต้องเขียนเป็นกฎหมาย” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ภายในประเพณีบุญบั้งไฟมีระบบการจัดการทางสังคมที่ได้รับการยอมรับร่วมกันโดยสมาชิกในชุมชน บทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ถูกกำหนดขึ้นจาก

ประสบการณ์และภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมา ไม่ว่าจะเป็นหัวหน้าช่าง ผู้ควบคุมการทำบั้งไฟ กลุ่มผู้จัดเตรียมขบวนแห่ หรือกลุ่มผู้รับผิดชอบด้านพิธีกรรม ทุกคนต่างตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองและปฏิบัติตามด้วยความสมัครใจ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ระบบบรรทัดฐานดังกล่าวทำหน้าที่เสมือนกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนโดยไม่จำเป็นต้องอาศัยกฎหมายหรืออำนาจจากภายนอก เนื่องจากกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้รับการยอมรับและซึมซับอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า การดำรงอยู่ของประเพณีบุญบั้งไฟช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม (Sense of Belonging) ให้แก่สมาชิกในชุมชน เนื่องจากทุกคนมีส่วนร่วมในการสืบทอดและรักษาประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ ความรู้สึกดังกล่าวส่งผลให้ผู้คนเกิดความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเอง และพร้อมที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์หรือแบบแผนทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดมาโดยไม่รู้สึกว่าถูกบังคับในส่วนของกลุ่มประชาชน ผู้ให้ข้อมูล 12 กล่าวว่า “การทำบั้งไฟมีลำดับขั้น ทั้งหัวหน้าช่าง ลูกมือ และผู้ช่วย ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ระบบการทำงานที่มีระเบียบ และคนที่ตั้งใจทำงานก็จะได้รับความไว้วางใจให้รับผิดชอบงานมากขึ้น” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ทางสังคมที่สำคัญ เด็กและเยาวชนมิได้เรียนรู้เพียงทักษะการทำบั้งไฟเท่านั้น แต่ยังสามารถเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ การเคารพผู้มีประสบการณ์ การทำงานเป็นทีม และการปฏิบัติตามกติกาของส่วนรวม กระบวนการดังกล่าวช่วยหล่อหลอมให้สมาชิกใหม่ของชุมชนเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูล 14 ที่กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟสอนให้เด็กรู้จักบทบาทของตน รู้จักรับผิดชอบ ทำงานเป็นทีม และเคารพผู้อาวุโส โดยไม่ต้องเรียนในห้องเรียน” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นสถาบันการเรียนรู้ทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ (Informal Social Institution) ซึ่งสามารถถ่ายทอดทักษะชีวิตและคุณลักษณะทางสังคมที่สำคัญผ่านการปฏิบัติจริง เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การสังเกต และการลงมือปฏิบัติร่วมกับผู้ใหญ่ในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีพลังและเกิดผลอย่างลึกซึ้งกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎีในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ การที่สมาชิกในชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมบุญบั้งไฟอย่างต่อเนื่องทุกปี ยังส่งผลให้เกิดประสบการณ์ร่วมและความทรงจำร่วมของชุมชน ความทรงจำเหล่านี้กลายเป็นสายใยทางสังคมที่เชื่อมโยงผู้คนต่างวัย ต่างอาชีพ และต่างสถานะทางสังคมเข้าด้วยกัน ผู้วิจัยเห็นว่า ความทรงจำร่วมดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์ร่วมของชุมชน และทำให้สมาชิกเกิดความรู้สึกผูกพันกับบ้านเกิดและสังคมของตนเอง จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าในตนเองด้านสังคมของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนปรากฏผ่านบทบาทของประเพณีในฐานะระบบจัดระเบียบสังคมที่กำหนดบทบาทหน้าที่ ถ่ายทอดบรรทัดฐานทางสังคม ส่งเสริมการเรียนรู้ระหว่างรุ่น และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของสมาชิกในชุมชน ประเพณีจึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม หากแต่เป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญใน

การดำรงรักษาความเป็นระเบียบ ความเข้มแข็ง และความต่อเนื่องของชุมชนผู้ไทยบ้านโพจากอดีตสู่ปัจจุบัน

คุณค่าทางสังคม คุณค่าที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน อันเป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมในกิจกรรมประเพณีบุญบั้งไฟร่วมกัน โดยคุณค่าดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นกับบุคคลเพียงลำพัง แต่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างความไว้วางใจ และการพึ่งพาอาศัยกันของสมาชิกในชุมชน จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ทางสังคม และทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชื่อมโยงผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้เกิดความผูกพันต่อกันอย่างต่อเนื่อง จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูล 4 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟสร้างพื้นที่ให้ผู้คนได้มาพบปะ พูดคุย และแลกเปลี่ยนกันโดยตรง ซึ่งเป็นการพบหน้ากันที่ขาดหายไปในยุคปัจจุบัน” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางวัฒนธรรม แต่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้กลับมาสื่อสารและสร้างปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้ากันโดยตรง (Face-to-Face Interaction) ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่ผู้คนติดต่อสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลมากขึ้น ความสัมพันธ์ทางสังคมในหลายพื้นที่เริ่มมีลักษณะห่างเหินและเปราะบางลง การที่ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงสามารถดึงดูดผู้คนออกจากพื้นที่ส่วนตัวให้มาพบปะ พูดคุย และทำกิจกรรมร่วมกันได้ จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจ ความคุ้นเคย และความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความเข้มแข็งทางสังคม ในด้านการเรียนรู้ข้ามรุ่น ผู้ให้ข้อมูล 13 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟทำให้ตนได้ทำงานร่วมกับคนต่างวัย ได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ และได้ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีให้แก่ผู้สูงอายุ” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นพื้นที่แห่งการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างคนต่างวัยอย่างเป็นธรรมชาติ ผู้สูงอายุได้ถ่ายทอดประสบการณ์ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีให้แก่คนรุ่นใหม่ ขณะที่เยาวชนสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของชุมชนได้ กระบวนการดังกล่าวช่วยลดช่องว่างระหว่างวัย และทำให้สมาชิกแต่ละช่วงวัยตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของกันและกัน นอกจากนี้ การที่เยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนยังช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง ผู้วิจัยเห็นว่า ความรู้สึกดังกล่าวเป็นฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและวัฒนธรรม เพราะทำให้คนรุ่นใหม่ตระหนักถึงคุณค่าของบ้านเกิดและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อไปในอนาคต ในด้านการลดความขัดแย้ง ผู้ให้ข้อมูล 7 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟช่วยคลี่คลายความขัดแย้งในชุมชน เพราะเมื่อทุกคนมีเป้าหมายร่วมกัน ความขัดแย้งเล็กน้อยก็ลดลง และบรรยากาศหลังงานบุญผู้คนมีน้ำใจต่อกันมากขึ้น” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นพื้นที่สร้างความสมานฉันท์ของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ผู้คนที่มีความคิดเห็นแตกต่างกันได้กลับมาร่วมมือกันเพื่อเป้าหมาย

เดียวกัน กระบวนการทำงานร่วมกันดังกล่าวช่วยลดความตึงเครียดและสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ผ่านประสบการณ์ตรง มากกว่าการใช้กฎระเบียบหรืออำนาจในการควบคุม ความร่วมมือที่เกิดขึ้นจึงเป็นความร่วมมือที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมของสมาชิกในชุมชน ในส่วนของบทบาทเครือข่ายทางสังคม ผู้ให้ข้อมูล 8 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟทำให้ผู้หญิงในชุมชนได้รวมกลุ่ม แลกเปลี่ยนความรู้ และช่วยเหลือกันจนเกิดเป็นเครือข่ายสตรีที่เข้มแข็ง” ผู้วิจัยเห็นว่า ความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นจากการทำกิจกรรมร่วมกันในงานบุญมิได้สิ้นสุดลงเมื่อประเพณีจบลง แต่ยังพัฒนาต่อไปเป็นเครือข่ายความช่วยเหลือในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านอาชีพ สวัสดิการ และการดูแลซึ่งกันและกันในยามประสบปัญหา เครือข่ายดังกล่าวจึงถือเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าและช่วยเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ชุมชนในระยะยาว นอกจากนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟยังดึงดูดผู้คนจากหมู่บ้านใกล้เคียง จังหวัดอื่น และนักท่องเที่ยวจากหลากหลายพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งผลให้เกิดการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ข้ามชุมชน ทั้งในด้านการค้า การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และความร่วมมือทางวัฒนธรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ความสัมพันธ์ข้ามชุมชนดังกล่าวเป็นทรัพยากรทางสังคมที่สำคัญ ซึ่งช่วยเพิ่มศักยภาพในการปรับตัวและการพัฒนาของชุมชนบ้านโนนในบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าทางสังคมด้านสังคมของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโนนปรากฏผ่านการสร้างพื้นที่แห่งการพบปะ การเรียนรู้ ข้ามรุ่น การลดความขัดแย้ง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชน ประเพณีจึงมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นตามฤดูกาล แต่เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยธำรงรักษาความเข้มแข็งของความสัมพันธ์ทางสังคม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลของชุมชนผู้ไทยบ้านโนนมาจนถึงปัจจุบัน

คุณค่าสากล คุณค่าทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในประเพณีบุญบั้งไฟและสามารถเชื่อมโยงกับหลักการที่ได้รับการยอมรับร่วมกันในระดับสากล ไม่ว่าจะเป็นหลักความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของประชาชน ความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างผู้คนต่างสังคมและต่างวัฒนธรรม จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโนนมิได้มีบทบาทเพียงในระดับชุมชนท้องถิ่นเท่านั้น หากแต่ยังสะท้อนคุณค่าทางสังคมที่สอดคล้องกับแนวคิดและหลักการสากลที่มนุษยชาติให้ความสำคัญในปัจจุบัน จากการสัมภาษณ์กลุ่มพระภิกษุสงฆ์ ผู้ให้ข้อมูล 5 กล่าวว่า “งานบุญบั้งไฟเปิดโอกาสให้ทุกคนเข้าร่วมได้ ไม่ว่าจะฐานะร่ำรวยหรือยากจน สูงหรือต่ำ ทุกคนมีสิทธิ์ร่วมทำบุญและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีลักษณะเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เปิดกว้างและให้โอกาสแก่สมาชิกทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้แบ่งแยกตามฐานะทางเศรษฐกิจ สถานภาพทางสังคม หรือระดับการศึกษา สมาชิกในชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทตามความสามารถและความสมัครใจของตนเอง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางสังคม

(Social Equality) และหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) ซึ่งเป็นคุณค่าพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล และเป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบัน ในด้านความเสมอภาคทางเพศ ผู้ให้ข้อมูล 9 กล่าวว่า “ผู้หญิงในบ้านโพนมีบทบาทสำคัญในงานบุญบั้งไฟ ทั้งการจัดเตรียมอาหาร การจัดขบวน การฟ้อนรำ การต้อนรับแขก และการประสานงานต่าง ๆ ซึ่งได้รับการยอมรับจากชุมชนอย่างเต็มที่” ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของสตรีในประเพณีบุญบั้งไฟมิได้ถูกจำกัดอยู่เพียงการสนับสนุนกิจกรรมเบื้องหลัง แต่มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในกระบวนการจัดงานและการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ความเสมอภาคที่เกิดขึ้นภายในประเพณีมิได้เกิดจากการบังคับด้วยกฎหมายหรือข้อกำหนดจากภายนอก หากแต่เกิดจากการยอมรับร่วมกันทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีลักษณะยั่งยืนและฝังรากลึกในสังคมมากกว่า ทั้งยังสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางเพศ (Gender Equality) ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ที่มุ่งส่งเสริมบทบาทและศักยภาพของสตรีในทุกระดับของสังคม นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล 2 พบว่า “บุญบั้งไฟของชาวผู้ไทยเป็นส่วนหนึ่งของมรดกทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไทในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และสามารถเป็นช่องทางสร้างความร่วมมือทางวัฒนธรรมระดับภูมิภาคได้” ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไทในหลายประเทศ เช่น ไทย ลาว และบางพื้นที่ในเวียดนามและจีนตอนใต้ ซึ่งต่างมีรากฐานทางวัฒนธรรมและความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน ความเชื่อมโยงดังกล่าวทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟมีศักยภาพในการเป็นสื่อกลางของความร่วมมือทางวัฒนธรรมในระดับภูมิภาค และช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนที่มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูล 3 ที่กล่าวว่า “นักท่องเที่ยวต่างชาติที่ได้สัมผัสงานบุญบั้งไฟมักกลับไปด้วยความประทับใจและมีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมไทยมากขึ้น” คำให้สัมภาษณ์ดังกล่าวสะท้อนว่าประเพณีบุญบั้งไฟมิได้ทำหน้าที่เพียงรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมระหว่างผู้คนจากหลากหลายสังคม นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเรียนรู้วิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของชุมชนผู้ไทยผ่านประสบการณ์ตรง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจและความเคารพต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยเห็นว่า ในบริบทของโลกปัจจุบันที่สังคมต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงกันมากขึ้น ประเพณีบุญบั้งไฟจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสร้างการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) และเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Understanding) ซึ่งถือเป็นคุณค่าที่มีความสำคัญต่อการสร้างสันติภาพและความร่วมมือในระดับนานาชาติ จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าสากลด้านสังคมของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโพนปรากฏผ่านการส่งเสริมความเสมอภาค การมีส่วนร่วมของประชาชน การยอมรับบทบาทของทุกกลุ่มในสังคม การสร้างความ

เข้าใจระหว่างวัฒนธรรม และการเชื่อมโยงเครือข่ายทางวัฒนธรรมในระดับภูมิภาคและนานาชาติ คุณค่าเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้เป็นเพียงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทยบ้านโพนเท่านั้น แต่ยังเป็นทรัพยากรทางสังคมที่สามารถสร้างความเข้าใจ ความเคารพ และความร่วมมือระหว่างผู้คนในสังคมโลกได้อย่างมีนัยสำคัญ

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า ในระดับคุณค่าในตนเอง ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นระบบการจัดระเบียบสังคมที่อาศัยบรรทัดฐานทางวัฒนธรรม ยกย่องคนตามความสามารถ ทำหน้าที่เป็นสถาบันการเรียนรู้ทักษะทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ และสร้างความทรงจำร่วมที่ยึดโยงชุมชน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีสร้างโครงข่ายความสัมพันธ์ทั้งภายในและระหว่างชุมชน รักษาพื้นที่พบปะแบบเผชิญหน้า เชื่อมความสัมพันธ์ข้ามรุ่น และคลี่คลายความขัดแย้งโดยไม่ต้องใช้อำนาจบังคับ และในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนความเสมอภาคที่เกิดจากภายในวัฒนธรรมซึ่งสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนและความเสมอภาคทางเพศ ทั้งยังเชื่อมโยงกับมรดกวัฒนธรรมของกลุ่มชนชาติไท และสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม พบว่ามีความสอดคล้องกัน ซึ่งการตรวจสอบสามเส้ายืนยันว่าคุณค่าด้านสังคมของประเพณีบุญบั้งไฟมีรากฐานอยู่จริงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพน

4.4 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีบทบาทในฐานะกลไกหนึ่งของการปกครองชุมชน ทั้งในด้านการบ่มเพาะผู้นำ การฝึกการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และการสร้างวัฒนธรรมการบริหารที่โปร่งใส การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น ซึ่งครอบคลุมบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการในการส่งเสริมและอนุรักษ์ประเพณี การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการบริหารจัดการชุมชน ตลอดจนการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชน โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 3 ระดับ ดังนี้

คุณค่าในตนเอง คุณค่าที่ประเพณีบุญบั้งไฟมีในฐานะระบบบ่มเพาะผู้นำและฝึกทักษะการบริหารจัดการชุมชนซึ่งฝังอยู่ในโครงสร้างของประเพณีโดยธรรมชาติ ผู้ให้ข้อมูล 7 ระบุจากประสบการณ์ว่า การจัดงานบุญบั้งไฟเป็นโอกาสที่ผู้นำชุมชนได้แสดงความสามารถในการบริหารจัดการ และชาวบ้านจะพิจารณาความสามารถของผู้นำจากผลงานการจัดงานจริงว่าทำได้ดีเพียงใด การประเมินในลักษณะนี้มีความโปร่งใส เพราะทุกคนได้เห็นผลงานด้วยตนเองโดยไม่มีการปิดบังหรือตกแต่งข้อมูลผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ข้อมูลข้างต้นสะท้อนว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีระบบการประเมินผู้นำที่ฝังอยู่ในกระบวนการจัดงานโดยไม่ต้องอาศัยแบบประเมินหรือกระบวนการทางการ เนื่องจากการจัดงานบุญบั้งไฟต้องใช้ทักษะการบริหารหลายด้านพร้อมกัน ทั้งการวางแผนล่วงหน้า การประสานงาน

ระหว่างกลุ่ม การบริหารงบประมาณ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และการรักษาความพึงพอใจของทุกฝ่าย ผู้นำที่ทำงานบุญสำเร็จลุล่วงจึงพิสูจน์ความสามารถของตนได้จากผลงานที่ปรากฏแก่สายตาของชุมชนโดยตรง ซึ่งต่างจากการประเมินผ่านเอกสารหรือรายงานที่ประชาชนทั่วไปอาจเข้าไม่ถึง ระบบการประเมินที่ตั้งอยู่บนผลงานจริงเช่นนี้จึงเป็นคุณค่าในตนเองที่ช่วยคัดกรองและบ่มเพาะผู้นำที่มีความสามารถให้แก่ชุมชนผู้ให้ข้อมูล 5 ระบุว่า วัดทำหน้าที่เป็นสถาบันที่ช่วยสร้างความสมานฉันท์เมื่อเกิดข้อขัดแย้งในการจัดงาน โดยพระสงฆ์ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและให้คำปรึกษา ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ชุมชนบ้านโพมีระบบการจัดการความขัดแย้งที่ค่อนข้างครบวงจร กล่าวคือมีทั้งกลไกป้องกันความขัดแย้งผ่านการวางแผนร่วมกัน และกลไกแก้ไขความขัดแย้งผ่านสถาบันวัดและพระสงฆ์ที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพ การที่วัดทำหน้าที่นี้ได้ย่อมมีประสิทธิภาพเป็นเพราะสถาบันวัดในสังคมชนบทไทยมีทุนทางสังคมสะสมมายาวนาน ผู้คนจึงยอมรับคำแนะนำของพระสงฆ์โดยไม่มีฝ่ายใดรู้สึกเสียหน้าผู้ให้ข้อมูล 5 ระบุว่า การเตรียมงานบุญบั้งไฟต้องวางแผนล่วงหน้าหลายเดือน ซึ่งเป็นการฝึกให้ชุมชนคิดในระยะยาวและวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ อันเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการปกครองท้องถิ่น ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การคิดระยะยาวและการวางแผนล่วงหน้าเป็นคุณลักษณะที่แยกการบริหารที่ต้อออกจากการบริหารที่เน้นเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ในกระบวนการเตรียมงานบุญที่ต้องวางแผนหลายเดือน ชุมชนต้องคาดการณ์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้น จัดสรรทรัพยากรให้เพียงพอ กำหนดผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วน และเตรียมแผนสำรองสำหรับเหตุไม่คาดฝัน การฝึกฝนทักษะเหล่านี้ย่อมสม่ำเสมอทุกปีจึงส่งผลให้ชุมชนมีสมรรถนะในการบริหารจัดการกิจการส่วนรวมที่เข้มแข็งขึ้นตามลำดับ

คุณค่าทางสังคม คุณค่าที่ประเพณีบุญบั้งไฟสร้างขึ้นในระดับกระบวนการการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการปกครองท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูล 1 ระบุว่า งานบุญบั้งไฟเป็นเวทีที่เปิดให้ทุกคนมีเสียง มีการประชุมหมู่บ้าน รับฟังความคิดเห็น และตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งเป็นลักษณะของประชาธิปไตยจากฐานราก และการที่ทุกคนมีส่วนในการตัดสินใจทำให้ผลที่ได้เป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ต่างจากประชาธิปไตยระดับชาติที่มักหยุดอยู่เพียงการออกเสียงเลือกตั้งตามวาระ เพราะเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องและครอบคลุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดสรรทรัพยากร การแบ่งหน้าที่ ไปจนถึงการประเมินผลหลังงาน ทำให้ชาวบ้านมีทั้งสิทธิ์ออกเสียงและความรู้สึกเป็นเจ้าของผลลัพธ์ร่วมกัน อันส่งผลให้กระบวนการทำงานราบรื่นกว่าการบังคับใช้โดยฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผู้ให้ข้อมูล 8 ระบุว่า การประชุมชาวบ้านเพื่อเตรียมงานบุญบั้งไฟเป็นกลไกที่ทุกคนได้พูด ได้รับฟัง และมีสิทธิ์ลงคะแนน จึงเป็นการฝึกทักษะประชาธิปไตยผ่านการปฏิบัติจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ทักษะประชาธิปไตยมิได้เกิดจากการประกาศใช้กฎหมายหรือการจัดการเลือกตั้งเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการที่ประชาชนได้ฝึกการมีส่วนร่วมในชีวิตประจำวันอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพซึ่งมีประเพณีการประชุมร่วมกันเป็นประจำจึงมีทักษะการมีส่วนร่วมที่ฝังลึกในวัฒนธรรม โดยไม่ต้องรอการส่งเสริมจากภายนอกในด้านการตรวจสอบการใช้อำนาจ

ผู้ให้ข้อมูล 9 ระบุว่า กลุ่มสตรีมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการทำงานของผู้นำอย่างสร้างสรรค์ ทำให้การบริหารงานโปร่งใส ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การมีองค์กรภาคประชาชนที่ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้นำโดยมิได้ถูกจัดตั้งจากภายนอกนับเป็นคุณค่าสำคัญในทางการปกครอง เพราะเกิดขึ้นในบริบทของประเพณีที่ทุกคนรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน กลุ่มสตรีที่ร่วมทำงานในงานบุญจึงมีความชอบธรรมในการตั้งคำถามต่อการบริหารงาน และผู้นำก็รับการตั้งคำถามนั้นในฐานะเรื่องปกติ มิใช่การทำทนายอานาจ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูล 6 ที่ระบุว่า การระดมทุนและการจัดสรรทรัพยากรในงานบุญบั้งไฟต้องโปร่งใสและเป็นธรรม ชาวบ้านมีสิทธิ์รับรู้และตั้งคำถามเกี่ยวกับการใช้จ่าย ทำให้ผู้นำต้องรักษามาตรฐานความซื่อสัตย์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ประเพณีบุญบั้งไฟจึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ฝึกฝนหลักธรรมาภิบาลในชุมชน เพราะผู้นำต้องรักษาความซื่อสัตย์และความโปร่งใสในทุกขั้นตอน ทั้งการระดมทุน การใช้จ่าย และการรายงานผล หากบริหารทรัพยากรโดยไม่โปร่งใส ชาวบ้านย่อมจดจำและส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือของผู้นำในระยะยาว วัฒนธรรมธรรมาภิบาลที่เกิดขึ้นนี้ยังขยายผลไปสู่การบริหารงานชุมชนด้านอื่นด้วย

คุณค่าสากล คุณค่าทางการปกครองของประเพณีบุญบั้งไฟที่มีลักษณะสอดคล้องกับหลักการปกครองที่ดีซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ในระดับนี้ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนข้อมูลเชิงประสพการณ์ และผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เทียบเคียงกับแนวคิดการปกครองและเอกสารระดับสากล ผู้ให้ข้อมูล 2 เห็นว่ารูปแบบการที่ชุมชนบริหารจัดการกิจการของตนเองผ่านงานบุญบั้งไฟเป็นสิ่งที่ชาวผู้ไทยบ้านโพนปฏิบัติสืบทอดกันมานาน และผู้ให้ข้อมูล 11 ระบุว่า แต่เดิมาก่อนจัดงานบุญต้องมีการประชุมชาวบ้านทุกครัวเรือน ทุกคนมีสิทธิ์พูดและมีสิทธิ์ลงคะแนน ซึ่งท่านเห็นว่าเป็นรูปแบบการตัดสินใจร่วมของชุมชนที่ควรได้รับการศึกษาและเผยแพร่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ข้อมูลข้างต้นสะท้อนว่าชุมชนบ้านโพนมีระบบการตัดสินใจร่วมกันที่ครอบคลุมและเปิดกว้าง คือทุกครัวเรือนมีสิทธิ์ร่วมแสดงความคิดเห็นและลงคะแนนโดยไม่จำกัดตามฐานะหรือเพศ เมื่อนำมาเทียบเคียงกับแนวทางการพัฒนาในระดับสากลพบว่าในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา แนวคิดการพัฒนาได้ให้ความสำคัญกับการให้ชุมชนบริหารจัดการตนเองมากขึ้น เนื่องจากพบว่าการบริหารจัดการที่เติบโตจากวัฒนธรรมและความเชื่อของชุมชนเองมักมีความยั่งยืนกว่าการนำรูปแบบจากส่วนกลางเข้ามากำกับ ในแง่นี้ ประเพณีบุญบั้งไฟของชาวผู้ไทยบ้านโพนจึงเป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการทรัพยากรร่วมและการตัดสินใจร่วมของชุมชนที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมรองรับ นอกจากนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์เพิ่มเติมว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมและการบริหารที่โปร่งใสซึ่งปรากฏในประเพณีบุญบั้งไฟมีความสอดคล้องกับหลักการที่ปรากฏในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 16 ว่าด้วยการส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและสถาบันที่เข้มแข็ง รวมถึงแนวทางตามปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของชนพื้นเมืองที่รับรองสิทธิของชุมชนในการบริหารจัดการกิจการของตนตามระบบและประเพณีของตนเอง ดังที่ผู้ให้ข้อมูล 7 ได้ให้ข้อมูลในทำนองว่า การที่ชุมชนบ้านโพนยังคงรักษากระบวนการตัดสินใจร่วมและการบริหาร

จัดการงานบุญด้วยตนเองนั้น เป็นการอ้างสิทธิของชุมชนในการกำหนดและจัดการวิถีของตน ทั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าการอ้างอิงกรอบสากลดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์เทียบเคียงเชิงวิชาการ มิใช่การกล่าวอ้างว่าประเพณีบุญบั้งไฟได้รับการรับรองอย่างเป็นทางการจากองค์การระหว่างประเทศแต่อย่างใด

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า ในระดับคุณค่าในตนเอง ประเพณีบุญบั้งไฟบ่มเพาะผู้นำชุมชนผ่านการพิสูจน์ความสามารถด้วยผลงานจริงที่ทุกคนมองเห็น ฝึกทักษะการบริหารจัดการและการวางแผนระยะยาว และมีสถาบันวัดและพระสงฆ์ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพ ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง ฝึกทักษะการมีส่วนร่วมผ่านการปฏิบัติจริง สร้างองค์กรภาคประชาชนที่ตรวจสอบผู้นำอย่างสร้างสรรค์ และสร้างวัฒนธรรมธรรมาภิบาลที่ขยายผลไปสู่การบริหารงานชุมชนด้านอื่น และในระดับคุณค่าสากล ประเพณีเป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการตนเองโดยชุมชนตามวัฒนธรรมของตน ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่เน้นการพึ่งตนเองของชุมชน เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนข้อที่ 16 และแนวทางการรับรองสิทธิของชุมชนในการจัดการกิจการของตน ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม พบว่ามีความสอดคล้องกัน ซึ่งการตรวจสอบสามเส้ายืนยันว่าคุณค่าด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่นของประเพณีบุญบั้งไฟมีรากฐานอยู่จริงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโนน

4.5 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโนน อำเภอคำม่วน จังหวัดกาฬสินธุ์ มีลักษณะเป็นทั้งสิ่งที่ถูกสืบทอดและเป็นกระบวนการสืบทอดวัฒนธรรมในตัวเอง กล่าวคือ ประเพณีนี้มีได้เพียงถูกส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพาหนะนำพาองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ค่านิยม และวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยบ้านโนนส่งผ่านกาลเวลาไปพร้อมกัน การวิเคราะห์ในหัวข้อนี้อาศัยข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบสัมภาษณ์ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งครอบคลุมความสำคัญของประเพณีต่อการอนุรักษ์อัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยบ้านโนน ลักษณะการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำบั้งไฟ การฟ้อนรำ และผ้าไหมแพรวาแก่เยาวชน บทบาทของคนรุ่นใหม่ในการสืบทอด ตลอดจนแนวทางการอนุรักษ์ในอนาคต โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็นคุณค่า 3 ระดับ ดังนี้

คุณค่าในตนเอง คุณค่าของภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งมีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ผู้ให้ข้อมูล 3 ระบุว่า ภูมิปัญญาการทำบั้งไฟมีความซับซ้อน ตั้งแต่การเลือกไม้ไฟ การตวงดินปั้น ไปจนถึงการม้วนหัวจรวด ซึ่งล้วนต้องอาศัยการฝึกฝนและการถ่ายทอด และเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการทดลองและพัฒนาของบรรพบุรุษมายาวนานจนได้ผลจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ความรู้ที่ฝังอยู่ในประเพณีนี้มีใช้ความรู้ที่เพิ่งถูกสร้างขึ้น แต่เป็นความรู้ที่ผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของคนหลายชั่วอายุคน ในแต่ละปีหากวิธีใดไม่ได้ผลก็จะถูกปรับเปลี่ยน หากวิธีใดได้ผลดีก็จะถูกรักษาไว้

กระบวนการนี้มีลักษณะคล้ายการพัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่องที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง เพราะเกิดขึ้นจากบริบทนั่นเอง มีใช้ความรู้ที่นำเข้ามาจากภายนอกแล้วต้องปรับให้เข้ากับท้องถิ่นผู้ให้ข้อมูล 13 ระบุว่า ความรู้เรื่องการทำบั้งไฟเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในมือ ในนิ้ว และในสายตาของช่าง ไม่สามารถถ่ายทอดผ่านตัวอักษรหรือการบรรยายเพียงอย่างเดียว ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติจริง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ความรู้ลักษณะนี้ถ่ายทอดได้เฉพาะจากการที่ครูและลูกศิษย์ทำงานร่วมกัน โดยลูกศิษย์สังเกต ลองทำ ได้รับคำแนะนำ และปรับปรุงซ้ำจนกระทั่งความรู้นั้นซึมลึกเข้าสู่ร่างกายและทำได้โดยอัตโนมัติ ความรู้ประเภทนี้จึงมีความเปราะบาง เพราะหากช่างรุ่นเก่าเสียชีวิตก่อนถ่ายทอดให้ลูกศิษย์ที่ฝึกปฏิบัติจริง ความรู้ก็อาจสูญหายไปได้ แม้จะมีการบันทึกวิธีทำหรือคู่มือไว้มากเพียงใดก็ตาม ประเด็นนี้สอดคล้องกับข้อกังวลของผู้ให้ข้อมูล 14 ที่ระบุว่า สิ่งที่ตนกังวลที่สุดคือวันที่ความรู้เรื่องบั้งไฟสูญหายไปพร้อมกับผู้สูงอายุ จึงพยายามถ่ายทอดให้แก่ทุกคนที่สนใจ และเน้นว่าการสืบทอดที่แท้จริงมิใช่เพียงการสอนวิธีทำบั้งไฟ แต่ต้องถ่ายทอดจิตวิญญาณ ความเชื่อ และความรักในประเพณีไปพร้อมกันนอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูล 4 ระบุว่า นอกจากความรู้เรื่องบั้งไฟแล้ว ยังมีบทเพลง บทกลอน และลำญาที่ขับร้องในงานบุญ ซึ่งเป็นพาหนะของความรู้ ความเชื่อ และค่านิยมที่แฝงอยู่ในภาษาและทำนอง ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า บทเพลงและลำญาที่ขับร้องในงานบุญบั้งไฟบรรจุความรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อเรื่องพญาแถน และค่านิยมของชาวผู้ไทยไว้ในรูปแบบที่จดจำง่าย ทำนองและคำร้องช่วยให้เนื้อหาซึมลึกเข้าสู่จิตใจของผู้ฟังมากกว่าการบรรยายด้วยคำพูดทั่วไป เด็กที่ได้ยินลำญาเหล่านี้ตั้งแต่เล็กจะค่อย ๆ ซึมซับค่านิยมและความเชื่อโดยไม่รู้ตัว ดังนั้นคุณค่าในตนเองด้านการสืบทอดจึงครอบคลุมทั้งความรู้เชิงปฏิบัติของช่างฝีมือและความรู้เชิงวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในวรรณกรรมมุขปาฐะ ซึ่งทั้งสองส่วนต้องการการถ่ายทอดที่ควบคู่ไปกับจิตวิญญาณและความผูกพันต่อประเพณี มิฉะนั้นการสืบทอดก็จะเหลือเพียงรูปแบบที่ปราศจากความหมาย

คุณค่าทางสังคม คุณค่าที่ประเพณีบุญบั้งไฟสร้างขึ้นผ่านกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมในหลายช่องทาง ผู้ให้ข้อมูล 5 ระบุว่า การถ่ายทอดความรู้เรื่องบั้งไฟเกิดขึ้นในครอบครัว ทั้งพ่อสอนลูก ปู่สอนหลาน และช่างอาวุโสสอนช่างรุ่นใหม่ ในลักษณะของระบบการเรียนรู้แบบฝึกงานที่ถ่ายทอดทั้งความรู้ ค่านิยม และความรักในอาชีพไปพร้อมกัน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การสืบทอดผ่านระบบครอบครัวมีลักษณะต่างจากการเรียนในสถาบันการศึกษาทางการ เพราะเกิดขึ้นในบรรยากาศของความผูกพันและความไว้วางใจ ลูกศิษย์จึงรับทั้งความรู้ ความภาคภูมิใจในฝีมือ และความรู้สึกรับผิดชอบต่อการสืบทอดมรดกของบรรพบุรุษไปพร้อมกัน ผู้ให้ข้อมูล 6 ระบุว่า ผู้หญิงบ้านโพนถ่ายทอดสูตรอาหาร เพลงกล่อมลูก บทลำ และเรื่องราวของบุญบั้งไฟให้แก่ลูกหลาน ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า บทบาทของผู้หญิงในฐานะผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมมักถูกมองข้าม แต่มีความสำคัญยิ่ง เพราะภาษา เพลง นิทาน และวิธีคิดที่เด็กได้รับในช่วงปฐมวัยจะหล่อหลอมตัวตนและค่านิยมพื้นฐานที่ติดตัวไปตลอดชีวิต การถ่ายทอดผ่านการร้องเพลงและการเล่าเรื่องในชีวิตประจำวันจึงเป็นรากฐานของการสืบทอดวัฒนธรรมที่ดำเนิน

อยู่ตลอดเวลา มิใช่เฉพาะในช่วงงานบุญ ในด้านช่องทางที่เป็นทางการและช่องทางสมัยใหม่ ผู้ให้ข้อมูล 14 ระบุว่า โรงเรียนจัดให้นักเรียนสัมภาษณ์ผู้สูงอายุในชุมชนเรื่องบุญบั้งไฟแล้วนำมาจัดทำรายงาน ซึ่งเป็นการสืบทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นผ่านกระบวนการศึกษา และผู้ให้ข้อมูล 11 ระบุว่า กลุ่มเยาวชนบัณฑิตวิเทศน์สัมภาษณ์ช่างทำบั้งไฟรุ่นเก่าและบัณฑิตขั้นตอนการทำบั้งไฟเพื่อจัดเก็บเป็นคลังความรู้ดิจิทัล ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า การสืบทอดวัฒนธรรมของชุมชนบ้านโนนมีหลายช่องทางที่ทำงานควบคู่กัน ทั้งช่องทางครอบครัว ช่องทางกลุ่มสตรี ช่องทางสถาบันการศึกษา และช่องทางสื่อดิจิทัลของเยาวชน ความหลากหลายของช่องทางนี้ทำให้ระบบการสืบทอดมีความทนทาน เพราะหากช่องทางหนึ่งอ่อนแอลง ช่องทางอื่นก็ยังคงทำงานต่อไปได้ การที่เยาวชนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลบันทึกองค์ความรู้ของช่างรุ่นเก่ายังสะท้อนว่าคนรุ่นใหม่ได้ปฏิเสธมรดกทางวัฒนธรรม แต่กำลังหาวิธีการรักษาและถ่ายทอดในรูปแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย ผู้ให้ข้อมูล 8 ระบุว่า เมื่อเยาวชนเห็นว่าประเพณีสามารถสร้างรายได้ได้จริง ก็จะยิ่งสนใจสืบทอด การเชื่อมโยงวัฒนธรรมกับเศรษฐกิจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่ ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ปัญหาสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรมโดยทั่วไปคือ การทำให้คนรุ่นใหม่ที่ต้องการเลี้ยงชีพในโลกสมัยใหม่ยังมีแรงจูงใจที่จะสืบทอดมรดก ประเพณีที่สร้างรายได้ให้ผู้สืบทอดได้จริงย่อมมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจมาเสริมแรงจูงใจทางวัฒนธรรม ทำให้การสืบทอดมีความยั่งยืนสูงขึ้น ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโนนซึ่งสร้างรายได้ให้แก่ช่างทำบั้งไฟ ผู้ประกอบการผ้าไหม ผู้ขายอาหาร และผู้ให้บริการต่าง ๆ จึงมีความได้เปรียบในการรักษาความสนใจของคนรุ่นใหม่ให้เรียนรู้และสืบทอดต่อไป

คุณค่าสากล คุณค่าและศักยภาพของประเพณีบุญบั้งไฟในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต ซึ่งอาจได้รับการยอมรับและคุ้มครองในระดับสากล ในระดับนี้ผู้ให้ข้อมูลได้สะท้อนข้อเสนอและความปรารถนา และผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เทียบเคียงกับแนวทางการคุ้มครองมรดกวัฒนธรรม ผู้ให้ข้อมูล 4 เห็นว่า บุญบั้งไฟของบ้านโนนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการบันทึกและเผยแพร่ในระดับนานาชาติ และการได้รับการยอมรับในระดับสากลจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่ภาคภูมิใจและอยากสืบทอด ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า คนรุ่นใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์มักให้คุณค่ากับสิ่งที่ได้รับการยอมรับจากภายนอกชุมชนด้วย ดังนั้นการที่มรดกวัฒนธรรมได้รับการรับรองในวงกว้างอาจช่วยเปลี่ยนทัศนคติของคนรุ่นใหม่ให้เห็นคุณค่าของประเพณีมากขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่า ปัจจุบันประเพณีบุญบั้งไฟยังมิได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ ข้อความในส่วนนี้จึงเป็นการกล่าวถึงศักยภาพและข้อเสนอ มิใช่สถานะที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้ให้ข้อมูลหลายท่านได้เสนอแนวทางการคุ้มครองและเผยแพร่ที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูล 12 เห็นว่า ความรู้เรื่องการทำบั้งไฟของบ้านโนนควรได้รับการคุ้มครองในเชิงทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อรักษาสีลักษณ์ของชุมชนเจ้าของภูมิปัญญา ผู้ให้ข้อมูล 14 เห็นว่า ควรสร้างคลังความรู้ดิจิทัลของบุญบั้งไฟบ้านโนนและเผยแพร่ผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ในวงกว้าง ผู้ให้ข้อมูล 5 เห็นว่า ควรผลักดันให้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทาง

วัฒนธรรมในระดับชาติ เพื่อให้ชุมชนได้รับทรัพยากรและการสนับสนุนในการอนุรักษ์มากขึ้น และผู้ให้ข้อมูล 11 เห็นว่า ควรเชื่อมโยงโรงเรียนในชุมชนกับเครือข่ายความร่วมมือด้านการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ข้อเสนอเหล่านี้สะท้อนสองแนวทางที่เสริมกัน คือการคุ้มครองสิทธิ์ของชุมชนในเชิงกฎหมาย และการเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านเทคโนโลยีและเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งหากดำเนินการควบคู่กันอย่างเป็นระบบ จะช่วยเสริมความยั่งยืนของการสืบทอดและยกระดับการรับรู้คุณค่าของประเพณีทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

จากการวิเคราะห์ข้างต้นสรุปได้ว่า ในระดับคุณค่าในตนเอง ประเพณีบุญบั้งไฟมีภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่ฝังอยู่ในการปฏิบัติ ในบทเพลง และในลำผญา ซึ่งสั่งสมผ่านประสบการณ์มายาวนานและต้องอาศัยการถ่ายทอดผ่านการฝึกปฏิบัติร่วมกัน พร้อมกับการถ่ายทอดจิตวิญญาณและความรักในประเพณีควบคู่ไปด้วย ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีมีระบบการสืบทอดที่หลากหลายและครอบคลุมหลายช่องทาง ทั้งครอบครัว กลุ่มสตรี สถาบันการศึกษา และสื่อดิจิทัลของเยาวชน โดยมีแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยค้ำจุนการสืบทอดในระยะยาว และในระดับคุณค่าสากล ประเพณีบุญบั้งไฟมีศักยภาพในการได้รับการคุ้มครองและการรับรองเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม รวมถึงการพัฒนาเป็นคลังความรู้ดิจิทัลที่เข้าถึงได้ในวงกว้าง แม้ปัจจุบันยังมิได้รับการขึ้นทะเบียนก็ตาม ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาความเห็นของผู้ให้ข้อมูลทั้งสามกลุ่ม พบว่ามีความสอดคล้องกัน ซึ่งการตรวจสอบสามเส้ายืนยันว่าคุณค่าด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมของประเพณีบุญบั้งไฟมีรากฐานอยู่จริงในวิถีชีวิตของชุมชนชาวผู้ไทยบ้านโพน

4.6 สรุป

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน และประชาชนผู้มีส่วนร่วมในประเพณี จำนวน 5 คน ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่มีคุณค่าหลากหลายมิติและปรากฏคุณค่าอย่างเด่นชัดใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม โดยในแต่ละด้านสามารถวิเคราะห์ได้ผ่านคุณค่า 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ซึ่งมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ ดังสรุปต่อไปนี้

ในด้านจิตใจ ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นศูนย์รวมความเชื่อและศรัทธาของชุมชน โดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพญางูและการผสมผสานกับหลักพระพุทธศาสนา ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมประเพณีเกิดความหวัง ขวัญกำลังใจ ความสงบทางจิตใจ และความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเอง นอกจากนี้ ประเพณียังช่วยสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน ก่อให้เกิดความทรงจำร่วม

ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนต่างวัย อีกทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความต้องการทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นลักษณะที่ปรากฏร่วมกันในหลายวัฒนธรรม

ในด้านเศรษฐกิจ ประเพณีบุญบั้งไฟมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชน โดยก่อให้เกิดการจ้างงาน การสร้างรายได้ และการหมุนเวียนเงินภายในชุมชน ตั้งแต่กระบวนการผลิตบั้งไฟ การจำหน่ายวัสดุ อาหาร เครื่องแต่งกาย และผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะผ้าไหมแพรวาซึ่งเป็นอัตลักษณ์สำคัญของบ้านโพน นอกจากนี้ ประเพณียังส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การแบ่งปันทรัพยากร และการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง อีกทั้งยังมีศักยภาพในการต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจจากทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

ในด้านสังคม ประเพณีบุญบั้งไฟทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน ประเพณีเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันวางแผน ดำเนินงาน และแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ การเคารพผู้อาวุโส การทำงานเป็นทีม และการพึ่งพาอาศัยกัน นอกจากนี้ยังช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างรุ่น ลดช่องว่างทางสังคม และสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมต่อชุมชนและวัฒนธรรมของตน

ด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกิจกรรมของชุมชน ตั้งแต่การประชุมวางแผน การแบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบ การตัดสินใจร่วมกัน และการติดตามผลการดำเนินงาน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการบริหารจัดการชุมชน การทำงานแบบมีส่วนร่วม และการพัฒนาศักยภาพผู้นำท้องถิ่น ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน อันนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

ในการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ภาษา การฟ้อนรำ ลำพญา การแต่งกาย และทักษะการทำบั้งไฟจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ การถ่ายทอดดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ทำให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและซึมซับคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างเป็นธรรมชาติ นอกจากนี้ ประเพณียังมีบทบาทในการธำรงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยบ้านโพน และช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาความต่อเนื่องของมรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

คุณค่าเหล่านี้ไม่ได้ดำรงอยู่อย่างแยกส่วนจากกัน แต่เชื่อมโยงและเสริมซึ่งกันและกันอย่างซับซ้อนจนก่อให้เกิดสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็นระบบนิเวศทางวัฒนธรรม ที่สมบูรณ์และยั่งยืน กล่าวคือคุณค่าด้านจิตใจที่ทำให้ชาวบ้านมีศรัทธาและแรงบันดาลใจ เป็นรากฐานที่ทำให้พวกเขายินดีลงทุนเวลาและทรัพยากรในการจัดงานบุญ ซึ่งก็สร้างคุณค่าด้านเศรษฐกิจขึ้นมา และคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่

ทำให้เยาวชนเห็นว่าประเพณีสร้างรายได้จริง ก็เป็นแรงจูงใจที่ทำให้พวกเขาสนใจสืบทอดซึ่งก็สร้างคุณค่าด้านการสืบทอด และกระบวนการวางแผนและทำงานร่วมกันในการจัดงานก็สร้างคุณค่าด้านสังคมและการเมืองการปกครองไปพร้อมกัน วงจรของการเสริมซึ่งกันและกันนี้ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟมีความยั่งยืนในตัวเอง เพราะการเสริมกำลังของคุณค่าทุกด้านทำให้ระบบโดยรวมแข็งแกร่งและสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้

ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นถึงประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไม่ใช่เพียงประเพณีท้องถิ่นที่มีคุณค่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่เป็นตัวอย่างที่มีชีวิตของสิ่งที่สังคมมนุษย์สามารถสร้างขึ้นได้เมื่อผู้คนรวมตัวกันด้วยความเชื่อ ความศรัทธา และความรักในชุมชน มันเป็นทั้งกลไกทางจิตใจที่เยียวยาและเสริมกำลัง เป็นทั้งระบบเศรษฐกิจที่เป็นธรรมและยั่งยืน เป็นทั้งโครงสร้างทางสังคมที่สร้างความสามัคคีและความเสมอภาค เป็นทั้งเวทีประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลจากฐานราก และเป็นทั้งคลังภูมิปัญญาที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ หน้าที่ที่ประเพณีนี้สามารถทำหน้าที่ทั้งหมดนี้พร้อมกันในงานเดียวและในเวลาเดียวกัน คือสิ่งที่พิสูจน์ว่ามันไม่ใช่เพียงประเพณี แต่คือรากฐานของสังคมที่แข็งแกร่งและมีชีวิตชีวา ซึ่งชาวผู้ไทยบ้านโพนได้สร้างและรักษาไว้ด้วยความภาคภูมิใจมาหลายร้อยปีจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์" เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีคุณค่าประเพณี 2) เพื่อศึกษาประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และ 3) เพื่อวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ และการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 แนวคิดทฤษฎีคุณค่าประเพณี

จากการศึกษาพบว่า คุณค่าและประเพณีสามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ซึ่งคุณค่าประเพณีเป็นแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมยอมรับร่วมกันและสืบทอดต่อเนื่องจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม ประเพณีมิได้มีความสำคัญเพียงในฐานะกิจกรรมทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดความเชื่อ ค่านิยม อัตลักษณ์ และภูมิปัญญาของชุมชนให้ดำรงอยู่สืบไป สำหรับประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งเป็นหนึ่งในฮีตสิบสองของชาวอีสานนั้น มีพัฒนาการจากเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับการขอฝนและการบูชาพญาแถน ก่อนที่จะผสมผสานเข้ากับหลักพระพุทธศาสนาและกลายเป็นประเพณีสำคัญที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประเพณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ ศาสนา และสังคมอย่างเป็นองค์รวม จากการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสรุปได้ว่า คุณค่าของประเพณีบุญบั้งไฟสามารถพิจารณาได้ใน 3 ระดับ ได้แก่ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล และปรากฏผ่านคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

5.1.2 ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ หรือที่ชุมชนเรียกว่า “บุญบั้งไฟแพรวา” เป็นประเพณีสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยที่สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน และเป็นส่วนหนึ่งของฮีตสิบสองซึ่งเป็นระบบประเพณีประจำปีของชาวอีสาน ประเพณีดังกล่าวมีรากฐานมาจากเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับพญาแถนและการขอฝนเพื่อความอุดมสมบูรณ์ในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ก่อนที่จะมีการผสมผสานเข้ากับหลักความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

จนกลายเป็นประเพณีที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน ลักษณะเด่นของประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน คือ การผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมของชาวผู้ไทยกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยเฉพาะภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวา ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของตำบลโพน ทำให้การจัดงานบุญบั้งไฟมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น ทั้งในด้านการแต่งกาย การจัดขบวนแห่ การแสดงศิลปวัฒนธรรม และการนำผ้าไหมแพรวามาใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงาน จนได้รับการเรียกขานว่า “บุญบั้งไฟแพรวา” นอกจากนี้ ประเพณีบุญบั้งไฟยังเป็นพื้นที่สำคัญในการแสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยตำบลโพน ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย ดนตรี พื้นบ้าน การฟ้อนรำ ลำผญา และภูมิปัญญาท้องถิ่น อันสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด โดยสรุป ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับพระพุทธศาสนา และได้รับการสืบทอดต่อเนื่องผ่านวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ผู้ไทยจนกลายเป็นอัตลักษณ์สำคัญของชุมชน ทั้งยังเป็นกลไกในการธำรงรักษาวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนให้ดำรงอยู่สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

5.1.3 วิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ จำนวน 5 รูป ผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ จำนวน 5 คน ประชาชนผู้มีส่วนร่วมบุญประเพณีบุญบั้งไฟ จำนวน 5 คน ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นประเพณีที่มีคุณค่าครอบคลุมทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม โดยในแต่ละด้านปรากฏคุณค่าทั้ง 3 ระดับ คือ คุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล ด้านจิตใจ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองในฐานะที่เป็นศูนย์รวมความเชื่อ ความศรัทธา และขวัญกำลังใจของชุมชน ช่วยสร้างความผูกพันกับบรรพบุรุษและอัตลักษณ์ของชาวผู้ไทยบ้านโพน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีเป็นพื้นที่สร้างประสบการณ์ร่วม ความทรงจำร่วม และความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความต้องการทางจิตวิญญาณที่ปรากฏร่วมกันในหลายสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ รายได้ และการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มช่างทำบั้งไฟ ผู้ประกอบการ และผู้ผลิตสินค้าทางวัฒนธรรม ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การแบ่งปันทรัพยากร และการกระจายรายได้ภายในชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีมีศักยภาพในการต่อยอดสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและการสร้างมูลค่าจากทุนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ด้านสังคม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสามัคคี

การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัย ลดช่องว่างทางสังคม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในและภายนอกชุมชน ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนการอยู่ร่วมกันบนพื้นฐานของความเคารพซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วม และการยอมรับความหลากหลายของผู้คนในสังคม ด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นพื้นที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ฝึกทักษะการบริหารจัดการ และสร้างกระบวนการตัดสินใจร่วมกันของประชาชน ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ และการบริหารจัดการกิจกรรมส่วนรวม ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนบทบาทของชุมชนในการจัดการตนเองและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไทยบ้านโพน ทั้งในด้านภาษา การแต่งกาย การฟ้อนรำ ลำพญา และการทำบั้งไฟ ในระดับคุณค่าทางสังคม ประเพณีทำหน้าที่เป็นกลไกในการถ่ายทอดองค์ความรู้จากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ผ่านครอบครัว ชุมชน และสถาบันการศึกษา ส่วนในระดับคุณค่าสากล ประเพณีสะท้อนความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

5.2.1 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ

จากการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจพบว่า คุณค่าประเพณีช่วยสร้างและรักษาคุณค่าด้านจิตใจอย่างเด่นชัด ทั้งในระดับคุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล กล่าวคือ ประเพณีดังกล่าวทำหน้าที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สร้างความศรัทธา ความหวัง ขวัญกำลังใจ และความรู้สึกเชื่อมโยงกับบรรพบุรุษ ตลอดจนสร้างความผูกพันระหว่างสมาชิกในชุมชน และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในด้านจิตวิญญาณ ผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยแนวคิดเรื่องคุณค่าของ สิทธิ บุตรอินทร์ (2554) ที่อธิบายว่า คุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินความหมาย ความสำคัญ และความดีงามของสิ่งต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะคุณค่าส่วนบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ความศรัทธา ความพึงพอใจ และประสบการณ์ภายในจิตใจของบุคคล ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ประเพณีบุญบั้งไฟมิได้เป็นเพียงกิจกรรมทางวัฒนธรรม แต่เป็นพื้นที่ที่ทำให้ชาวบ้านเกิดความรู้สึกมั่นคงทางจิตใจ และสามารถเผชิญกับความไม่แน่นอนของชีวิตและธรรมชาติได้อย่างมีความหวัง โดยเฉพาะในสังคมเกษตรกรรมที่การดำรงชีวิตยังคงพึ่งพาปัจจัยด้านน้ำและสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Kluckhohn (1951) ที่มองว่าคุณค่าเป็นมโนทัศน์เกี่ยวกับสิ่งที่พึงปรารถนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการกำหนดเป้าหมาย

และการดำเนินชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ ความเชื่อเกี่ยวกับบุญบั้งไฟและพญาแถนมิได้เป็นเพียงความเชื่อเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น แต่เป็นกรอบทางความคิดที่ช่วยสร้างความหวัง ความมั่นใจ และแรงจูงใจให้ผู้คนดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพด้วยความมุ่งมั่นมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ พระพิระพงษ์ พิชาลี (2561) เรื่อง อัตลักษณ์ของประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ) ซึ่งพบว่าความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงดำรงอยู่ในชุมชน และพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของประชาชน เมื่อพิจารณาคุณค่าทางสังคมด้านจิตใจ ผลการวิจัยพบว่าการรวมตัวกันของผู้คนในช่วงงานบุญก่อให้เกิดความทรงจำร่วม ความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน และความผูกพันระหว่างสมาชิกในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทุนทางสังคม (Social Capital) ที่อธิบายว่ากิจกรรมทางวัฒนธรรมและพิธีกรรมร่วมกันสามารถสร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และความสามัคคีในชุมชนได้ โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ในระดับคุณค่าสากล ผลการวิจัยพบว่าประเพณีบุญบั้งไฟสะท้อนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในการแสวงหาความหมายของชีวิตและการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นลักษณะร่วมที่ปรากฏในพิธีกรรมของหลายวัฒนธรรมทั่วโลก ทั้งพิธีกรรมขอฝน พิธีกรรมบูชาธรรมชาติ และพิธีกรรมเพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจของชุมชน ดังนั้น แม้ว่าประเพณีบุญบั้งไฟจะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสาน แต่คุณค่าด้านจิตใจที่ปรากฏในประเพณีดังกล่าวกลับเป็นคุณค่าที่มีลักษณะเป็นสากลและสามารถอธิบายได้ในบริบทของมนุษยชาติร่วมกัน กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยยืนยันว่า คุณค่าด้านจิตใจของประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความเชื่อเรื่องพญาแถนหรือพิธีกรรมขอฝนเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจ เสริมสร้างศรัทธา ความหวัง ความสามัคคี และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงได้รับการสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมชาวผู้ไทยบ้านโพนมาจนถึงปัจจุบัน

5.2.2 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์พบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจอย่างชัดเจนทั้งในระดับคุณค่าในตนเอง คุณค่าทางสังคม และคุณค่าสากล กล่าวคือประเพณีสามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และก่อให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจภายในชุมชน ทั้งจากการผลิตบั้งไฟ การจำหน่ายวัสดุอุปกรณ์ การจำหน่ายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ตลอดจนการจำหน่ายผ้าไหมแพรวาและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ การแบ่งปันทรัพยากร และการกระจายรายได้ไปยังสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง อันสะท้อนให้เห็นว่าประเพณีบุญบั้งไฟได้มีคุณค่าเฉพาะในเชิงวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกทางเศรษฐกิจที่สำคัญของชุมชนอีกด้วย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่อธิบายว่า วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

สามารถพัฒนาเป็นทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุมชนได้ เมื่อมีการนำอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมมาสร้างเป็นสินค้า บริการ หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่น ประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโนนจึงมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมตามความเชื่อดั้งเดิม หากแต่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ช่วยสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชนผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดงาน คุณค่าในตนเองด้านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีบุญบั้งไฟก่อให้เกิดการสร้างรายได้โดยตรงแก่ช่างทำบั้งไฟ กลุ่มผู้ผลิตผ้าไหมแพรวา ร้านอาหาร ร้านค้าชุมชน และผู้ประกอบการรายย่อยต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Rokeach (1973) ที่มองว่าคุณค่าเป็นสิ่งที่มนุษย์เห็นว่าพึงปรารถนาและเป็นเป้าหมายของการดำเนินชีวิต กล่าวคือ รายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่เกิดจากประเพณีเป็นผลลัพธ์ที่ชุมชนรับรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้สมาชิกในชุมชนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีต่อไป ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2554) ที่ศึกษาผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อประเพณีบุญบั้งไฟเมืองยโสธร พบว่า แม้ประเพณีบุญบั้งไฟจะมีรากฐานมาจากวิถีเกษตรกรรมและความเชื่อเรื่องการขอฝน แต่ในบริบทปัจจุบันได้พัฒนาไปสู่การเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ ภายในชุมชน และช่วยกระตุ้นการใช้จ่ายของผู้คนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า คุณค่าด้านเศรษฐกิจของประเพณีบุญบั้งไฟไม่ได้อยู่แค่การสร้างรายได้จากการจัดงานประจำปีเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างอาชีพ การพัฒนาทุนมนุษย์ การสร้างทุนทางสังคม การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรม และการต่อยอดสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับที่กว้างขึ้น อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเพณีบุญบั้งไฟยังคงได้รับการสืบทอดอย่างเข้มแข็งในชุมชนชาวผู้ไทยตำบลโนน และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนต่อไป

5.2.3 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม

จากการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคมพบว่า ประเพณีทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางสังคมที่สร้างความสามัคคี เชื่อมสัมพันธ์ข้ามรุ่น และรักษาพื้นที่พบปะแบบเผชิญหน้าอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับ รัชชัย ชัยนันท (2561) ที่พบว่า พิธีกรรมจุดบั้งไฟเผ่งค่านิยมเรื่องสามัคคี ความร่วมแรงร่วมใจของชุมชน และเป็นเวทีสำคัญให้กับเยาวชนในการสืบสานอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน สอดคล้องโดยตรงกับผลการวิจัยที่พบว่าผู้เยาวชนอายุ 22 ปีให้ข้อมูลว่างานบุญบั้งไฟทำให้ได้ทำงานร่วมกับคนต่างวัย ได้เรียนรู้จากผู้ใหญ่ และรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ พระพิระพงษ์ พิชาลี (2562) ที่พบว่า การจัดงานบุญบั้งไฟเป็นจุดศูนย์รวมให้ชุมชนเกิดความสามัคคี บทบาทผู้นำเด่นชัดในฐานะผู้จัดการประสานงานองค์ความรู้ถูกถ่ายทอดต่อเนื่อง และทุกคนมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ต่อให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือเทคโนโลยีจะมากเพียงใด ชาวบ้านยังน้อมรับและประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบท แต่ยังคงถือคติเดิมเป็นหลัก ซึ่งตรงกับสิ่งที่ผู้วิจัยพบในชุมชนบ้านโนนอย่างชัดเจน กล่าวคือแม้

เทคโนโลยีดิจิทัลจะแพร่หลาย แต่เยาวชนบ้านโพนกลับพบว่างานบุญบั้งไฟคือพื้นที่ที่ทำให้ทุกคนได้วางโทรศัพท์และหันมาพบหน้ากันด้วยตนเองอย่างแท้จริง

5.2.4 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่นพบว่า ประเพณีมีกลไกการบ่มเพาะผู้นำ การฝึกทักษะการบริหาร และการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง สอดคล้องกับ สมชาย สุขสวัสดิ์ (2562) ที่พบว่า พิธีกรรมและกิจกรรมในงานบุญบั้งไฟ สอดแทรกคุณค่าความร่วมแรงร่วมใจ เสริมสร้างความสามัคคีและส่งเสริมให้ลูกหลานเข้าวัดทำบุญ การสืบทอดและอนุรักษ์จึงเป็นตัวอย่างของภูมิปัญญาที่ผู้นำชุมชนถ่ายทอดมายังลูกหลาน สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าการจัดงานบุญบั้งไฟที่ผู้ใหญ่วัยบ้านสามารถแสดงความสามารถในการบริหารจัดการชุมชนได้อย่างโปร่งใสและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายนั้น เป็นระบบการพิสูจน์ตัวเองของผู้นำที่ฉลาดและยุติธรรม เพราะทุกคนในชุมชนได้เห็นผลงานด้วยตาตนเอง นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ พระพิระพงษ์ พิชาลี (2562) ที่พบว่า ภาคส่วนสำคัญเช่น เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลร่วมสนับสนุน ซึ่งตรงกับบริบทของบ้านโพนที่เทศบาลตำบลบ้านโพนมีบทบาทสำคัญในการยกระดับประเพณีให้เป็นยุทธศาสตร์ทางวัฒนธรรม ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนชาวบ้านซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงการประชุมหมู่บ้านทุกครัวเรือนก่อนจัดงาน ซึ่งทุกคนมีสิทธิ์พูดและมีสิทธิ์โหวต สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวผู้ไทยบ้านโพนได้ปฏิบัติหลักการประชาธิปไตยจากฐานรากมาหลายร้อยปีแล้ว ก่อนที่แนวคิดเรื่องการเมืองมีส่วนร่วมของประชาชนจะกลายเป็นนโยบายสาธารณะในระดับชาติ

5.2.5 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

จากการวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดพบว่า ระบบการสืบทอดภูมิปัญญาการทำบั้งไฟและวัฒนธรรมผู้ไทยมีหลายช่องทางที่ทำงานควบคู่กัน ทั้งช่องทางครอบครัว กลุ่มสตรี สถาบันการศึกษา และสื่อดิจิทัล สอดคล้องกับ วิภาชน เทศน์ธรรมและคณะ (2566) ที่พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟในระดับสูง มีข้อเสนอในการส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่มีส่วนร่วมสืบสานอย่างยั่งยืน และสื่อที่ผลิตจะต้องบูรณาการประวัติประเพณีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งตรงกับสิ่งที่กลุ่มเยาวชนบ้านโพนกำลังดำเนินการอยู่ นั่นคือการบันทึกวีดีโอสัมภาษณ์ช่างทำบั้งไฟรุ่นเก่าและสร้างคลังความรู้ดิจิทัล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อาทิตย์ คำหงษ์ศา (2560) ที่พบว่า คนตรีผู้ไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีบุญบั้งไฟกำลังประสบปัญหาการสืบทอด เยาวชนรุ่นต่อไปเข้าเรียนในระบบโรงเรียนและขาดการบูรณาการกับชุมชน ทำให้การฝึกฝนและส่งต่อวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านเริ่มขาดช่วง ผลการวิจัยในพื้นที่บ้านโพนพบปัญหาในลักษณะเดียวกัน กล่าวคือช่างทำบั้งไฟรุ่นเก่าล้มหายตายจากไปทีละคน โดยที่ยังไม่ได้ถ่ายทอดความรู้ที่ฝังอยู่ในมือและในสายตาให้กับลูกศิษย์ที่ฝึกปฏิบัติจริงอย่างเพียงพอ ซึ่งตรงกับแนวคิดของ ยศวัตติ์ ตนะติลล (2558) ที่

ชี้ว่า เมื่อประเพณีแปรรูปเป็นสินค้าและการท่องเที่ยว ความเป็นพื้นบ้านและความหมายดั้งเดิมอาจลดลง ขณะที่ รัชชัย ชัยนันท (2561) เน้นว่าควรส่งเสริมการถ่ายทอดพิธีกรรมและองค์ความรู้ต่างๆ ให้กับคนรุ่นใหม่ พร้อมเน้นย้ำคุณค่าเชิงจริยธรรมและจิตสำนึกต่อวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งเป็นประเด็นที่ชุมชนบ้านโพนต้องให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วน

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการอนุรักษ์และถ่ายทอดภูมิปัญญา จากการวิจัยพบว่าความรู้การทำบั้งไฟเป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในร่างกายและประสบการณ์ของช่างฝีมือ ถ่ายทอดได้เฉพาะผ่านการปฏิบัติร่วมกันโดยตรง มีอาจพึ่งพิงสื่อบันทึกใดๆ แทนได้ เพราะการสืบทอดที่แท้จริงต้องถ่ายทอดทั้งทักษะ จิตวิญญาณ และความรักในประเพณีไปพร้อมกัน ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐและเทศบาลตำบลบ้านโพนควรจัดตั้งโครงการค่าตอบแทนพิเศษให้แก่ปราชญ์ชาวบ้านและช่างทำบั้งไฟรุ่นเก่าที่รับถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับเยาวชน เพื่อให้การสืบทอดดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและไม่ขาดสาย ทั้งนี้ควรกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนว่าช่างผู้อาวุโสแต่ละท่านจะต้องถ่ายทอดความรู้ให้ลูกศิษย์ที่ฝึกปฏิบัติจริงอย่างน้อยคนละสองถึงสามคน ก่อนที่สายปฏิบัติการณ์นั้นจะสูญหายไปตลอดกาล

2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจวัฒนธรรม จากการวิจัยพบว่าแรงจูงใจทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญที่ค้ำจุนความยั่งยืนของการสืบทอดวัฒนธรรม เมื่อเยาวชนเห็นว่าประเพณีสร้างรายได้จริง พวกเขาจะยิ่งอยากสืบทอด ผู้นำชุมชนจึงควรส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่ผูกโยงกับประเพณีบุญบั้งไฟอย่างเป็นระบบ ไม่ว่าจะเป็นผ้าไหมแพรวาลายบั้งไฟ ของที่ระลึก อาหารพื้นเมืองผู้ไทยในรูปแบบที่ตลาดยอมรับ รวมถึงการพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้การทำบั้งไฟ การทอผ้า และการขับลำนำภาษาผู้ไทย เพราะนักท่องเที่ยวยุคใหม่ต้องการประสบการณ์แท้จริงมากกว่าการดูการแสดง สิ่งเหล่านี้จะสร้างทั้งรายได้และความภาคภูมิใจให้กับชุมชนไปพร้อมกัน

3) ด้านการสนับสนุนจากสถาบันการศึกษา จากการวิจัยพบว่าครูโรงเรียนในชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมประสานระหว่างการศึกษาในระบบกับมรดกทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาในชุมชนจึงควรบรรจุหน่วยการเรียนรู้เรื่องประเพณีบุญบั้งไฟและวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโพนเข้าไปในหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเป็นทางการ เพื่อให้การถ่ายทอดความรู้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขึ้นอยู่กับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ทั้งนี้มหาวิทยาลัยมหาสารคาม วิทยาลัยเกษตรอิสาน ซึ่งมีพันธกิจในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนบนฐานคุณธรรม ควรพิจารณาจัดตั้งโครงการวิจัยเพื่อรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพนอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นฐานข้อมูลทางวิชาการที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

4) ด้านการผลักดันสู่การรับรองในระดับชาติและนานาชาติ จากการวิจัยพบว่า การได้รับการรับรองจากองค์กรระดับสากลจะสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่ภาคภูมิใจและอยากสืบทอดประเพณีมากขึ้น เพราะสิ่งที่เคยดูเก่าในสายตาคนรุ่นใหม่จะกลับมามีคุณค่าเมื่อได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญระดับโลก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรเร่งดำเนินการขึ้นทะเบียนประเพณีบุญบั้งไฟบ้านโพนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับชาติ และผลักดันให้ได้รับการรับรองจากองค์การยูเนสโกในระดับนานาชาติต่อไป ซึ่งจะเปิดโอกาสให้ชุมชนได้รับทรัพยากรและการสนับสนุนในการอนุรักษ์มากขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) การถ่ายทอดภูมิปัญญาการทำบั้งไฟ ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการถ่ายทอดความรู้ จากประสบการณ์ของช่างทำบั้งไฟสู่คนรุ่นใหม่ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างไปจากเดิม โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ชุมชนและช่างทำบั้งไฟเป็นผู้ออกแบบกระบวนการถ่ายทอด

2) การวิจัยเปรียบเทียบกับชุมชนผู้ไทยอื่น ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบประเพณีบุญบั้งไฟของชาวผู้ไทยบ้านโพนกับชุมชนผู้ไทยในพื้นที่อื่น เช่น อำเภอกุฉินารายณ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ และอำเภอท่าบ่อ จังหวัดหนองคาย เพื่อค้นหาจุดร่วมและเอกลักษณ์เฉพาะของบ้านโพน

3) บทบาทของภาษาผู้ไทยและลำผญา ควรมีการวิจัยเรื่องบทบาทของภาษาผู้ไทยและลำผญาในฐานะสื่อกลางถ่ายทอดคุณค่าและภูมิปัญญาผ่านประเพณีบุญบั้งไฟ ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าบทเพลงและลำผญาเป็นพาหนะสำคัญของความรู้ ความเชื่อ และค่านิยมของชาวผู้ไทย แต่ยังขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็ประโยชน์ทั้งต่อการอนุรักษ์ภาษาผู้ไทยและการเข้าใจโลกทัศน์ของชาวผู้ไทยผ่านวรรณกรรมมุขปาฐะ

บรรณานุกรม

1. หนังสือภาษาไทย

1) หนังสือทั่วไป

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2565). *ประเพณีและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของไทย*.

กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

คมกฤช อยู่เติกเค่ง. (2562). *ความเชื่อ ความศรัทธา และพิธีกรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2531). *คติชนวิทยา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.

दनัย ไชยโยธา. (2538). *ประเพณีและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

ธวัช ปุณโณทก. (2540). *วิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประคอง นิมมานเหมินท์. (2543). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พงษ์ศักดิ์ พรหมโยธา. (2548). *การจัดการวัฒนธรรมท้องถิ่น: ประเพณีบุญบั้งไฟในมิติการเมืองการปกครอง*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.

ศิริพร ณ ถลาง. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์. (2566). *รายงานโครงการสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟแพรวาบ้านโพน*. กาฬสินธุ์: กระทรวงวัฒนธรรม.

สิทธิ์ บุตรอินทร์. (2554). *ปรัชญาชีวิตและสังคม*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สิริวัฒน์ คำวันสา. (2545). *คติความเชื่อและประเพณีชาวอีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุมาลี บำรุง. (2544). *ความเชื่อและพิธีกรรมในประเพณีบุญบั้งไฟ*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สุรพล วิชาดี. (2550). *ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน*. กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

2) บทความในวารสาร

3) วิทยานิพนธ์

กาญจนา ปราบพาล และคณะ. (2561). *กระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้าไหมแพรวาของชาวผู้ไทย ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 13(1), 45-56.

ชูศักดิ์ ศิริพูน. (2560). *พลวัตและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวผู้ไทยในลุ่มแม่น้ำโขง*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 36(4), 112-125.

พรพิมล วงศ์พุทธา และคณะ. (2564). *การจัดการทุนทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 9(2), 234-245.

พระครูสิทธิวิราคม. (2560). *การสืบสานประเพณีบุญบั้งไฟตามวิถีวัฒนธรรมชาวผู้ไทย: กรณีศึกษาอำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 17(3), 89-102.

พระพิระพงษ์ พิชาลี. (2562). *อัตลักษณ์ของประเพณีบุญเดือนหก (บุญบั้งไฟ)*. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 5(2), 1-15.

รัชชัย ขยันทำ. (2561). *บุญบั้งไฟ: พลวัตทางวัฒนธรรมกับการดำรงอยู่ของชุมชนอีสาน*. วารสารศูนย์วัฒนธรรมอีสาน, 20(1), 45-62.

วิภาชน์ เทศน์ธรรม และคณะ. (2566). *การอนุรักษ์และพัฒนาประเพณีบุญบั้งไฟในบริบทสังคมร่วมสมัย*. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 14(2), 78-95.

วิรัตน์ ปราบพาล. (2563). *ผ้าไหมแพรวา: สัญลักษณ์แห่งความเชื่อและวิถีชีวิตชาวผู้ไทยบ้านโพน*. วารสารศิลปวัฒนธรรมอีสาน, 21(1), 15-30.

สมเจตน์ วิลเกษม. (2559). *บั้งไฟ: จากความเชื่อเรื่องการขอฝนสู่พุทธบูชาและคุณค่าทางสังคม*.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 42(1), 67-82.

สุนิสา วัตตุสินธุ์. (2562). *บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการอนุรักษ์ประเพณีบุญบั้งไฟใน
จังหวัดกาฬสินธุ์*. วารสารการบริหารท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 12(3), 45-58.

อมรรัตน์ ภูมิประวดี. (2565). *วิวัฒนาการและเทคโนโลยีชาวบ้านในประเพณีบุญบั้งไฟยุคปัจจุบัน*.
วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อชุมชน, 4(2), 101-115.

3) วิทยานิพนธ์

พระมหาบุญช่วย ปัญญาวิโร. (2542). *บทบาทของพระสงฆ์กับการส่งเสริมประเพณีบุญบั้งไฟ:
กรณีศึกษาจังหวัดยโสธร*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุชุมาภรณ์ สงวนกิตติพันธ์. (2545). *การวิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้านเรื่องผาแดงนางไอ่*. วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุวิทย์ อิศาศวัต. (2549). *ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจชุมชนหมู่บ้านอีสาน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการวิจัย (สกว.).

4) เว็บไซต์

กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2567). *ผ้าไหมแพรวากาฬสินธุ์ (GI)*. สืบค้นจาก
<https://www.ipthailand.go.th>

จังหวัดกาฬสินธุ์. (2567). *ข้อมูลพื้นฐานและแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดกาฬสินธุ์*. สืบค้นจาก
<http://www.kalasin.go.th>.

เทศบาลตำบลโพน. (2567). *ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ผ้าไหมแพรวาตำบลโพน*.
สืบค้นจาก <http://www.banphon.go.th>.

เทศบาลตำบลโพน. (2567). *ประวัติความเป็นมาและอัตลักษณ์ผ้าไหมแพรวาตำบลโพน*.
สืบค้นจาก <http://www.banphon.go.th>.

มิวเซียมไทยแลนด์. (2567). พิพิธภัณฑ์ผู้ไทยบ้านโพธิ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. สืบค้นจาก

<https://www.museumthailand.com>

ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2567). ผู้ไทยบ้านโพธิ์ จังหวัดกาฬสินธุ์. สืบค้นจาก

<https://www.sac.or.th>

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

1. พระมหาสมบัติ คุณะสโก, ดร.

คุณวุฒิ (สาขาวิชา)

Ph.D. (Philosophy)

M.A. Indian Philosophy and Religion)

ศน.บ. (ปรัชญา)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยพุทธศาสตร์และปรัชญา

2. พระครูปลัดทวี อภโย, ผศ.ดร.

คุณวุฒิ (สาขาวิชา)

ร.ด.(รัฐศาสตร์)

ศศ.ม.(สังคมวิทยาการพัฒนา)

ศน.บ.(ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม

3. ดร.แสงอาทิตย์ ไทยมิตร

คุณวุฒิ (สาขาวิชา)

ศษ.ด.(การบริหารการศึกษา)

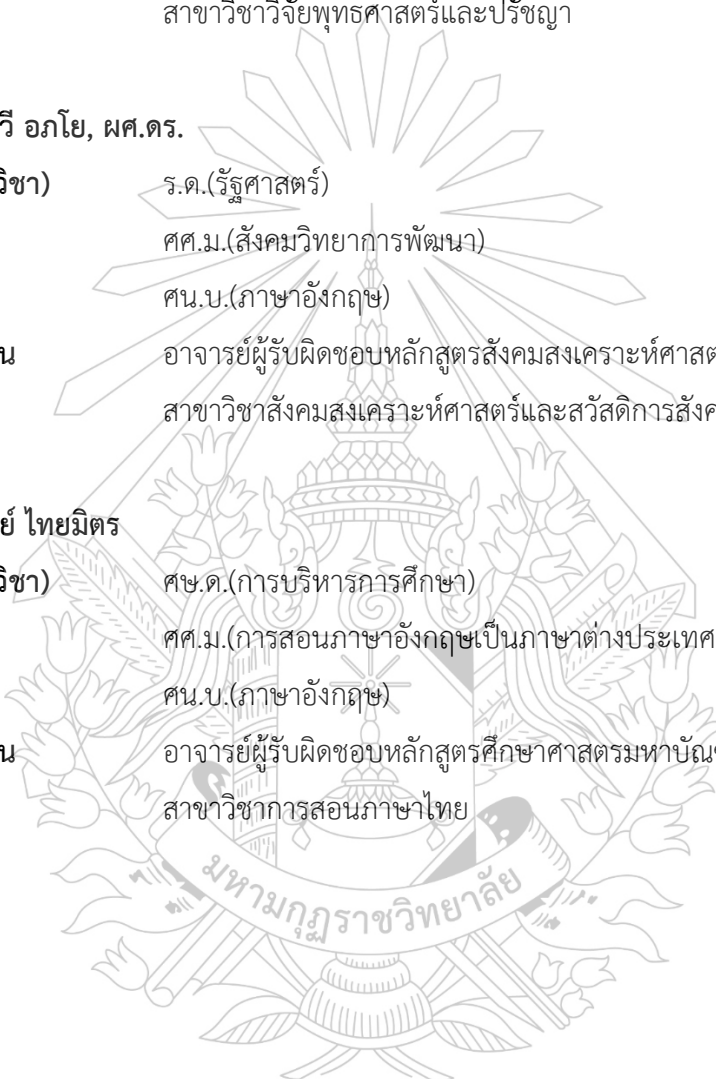
ศศ.ม.(การสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ)

ศน.บ.(ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งปัจจุบัน

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต/ดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนภาษาไทย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑๔๕๙

๓๑ ธันวาคม ๒๕๖๓

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอดำเนินการให้แต่งตั้งผู้ตรวจการปกครองส่วนท้องถิ่น

เรียบ พระมหาสมบัติ คุณเดโก, ดร.

ด้วย นาคชยาฤทธิ์ พรหมนุประเทศ เลขที่ทะเบียนนักศึกษา ๒๓๐๔๑๘๐๖๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๙/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง “ศึกษาวเคราะห์คุณตัจจุประเพณีบุญบั้งไฟตำบลบ้านโหนด อำเภอกาฬสินธุ์” ซึ่งใน
การศึกษครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้
เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการเรียนต่อไป

[Signature]

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ช่วยในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าขอได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเขียนมาเพื่อพิจารณา

เจ้าหญิงนิลพัชร์

2017/2018

(พระสุริยาภิราชม, นพ.ตจ.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑๔๕๕

ที่ อว ๗๔๔/ว๐๔๓๒

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เรียน พระครูปลัด ทวี อภัย,มศ.ดร.

ด้วย นายชาญยุทธ พรหมประเสริฐ เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๓๐๔๓๐๓๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์” ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าจำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

(พระสุวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ฉันดีเป็นผู้พิมพ์

พระครูปลัด ทวี อภัย

มหาวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน โทร. ๐๔๓ ๒๔๑๘๕๙

ที่ อว ๗๕๗๔/ว๐๔๓๒

วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

เจริญพร ดร.แสงอาทิตย์ ไทยมิตร

ด้วย นายชาญยุทธ พรหมประทีป เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๓๐๕๓๐๓๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์” ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้จำเป็นต้องให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและพิจารณาเนื้อหาของเครื่องมือการวิจัยก่อนที่จะนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการศึกษาต่อไป

ในการนี้ เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็น อย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบและพิจารณาเครื่องมือวิจัยของนักศึกษา และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดีเช่นเคย ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

(พระสุวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

จันต์วิจิตรธรรม

(ดร. พลวิจิตรธรรม)

มหาวิทยาลัย

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร ๐๔๓-๒๕๑-๕๔๘, ๐๔๓-๒๕๒-๓๖๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางสาวเทพธิดา ประดิษฐ์ผล

ด้วย นายคชายุทธ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวิจิตรธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระครูวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยินดีให้สัมภาษณ์

เทพธิดา

ประดิษฐ์ผล

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๕๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชายุทธ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๘๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายพนมศิลา ศรีบัว (นายกเทศมนตรีตำบลโพน)

ด้วย นายคชายุทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๓๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยื่นคำขอสัมภาษณ์

นายพนมศิลา

ศรีบัว

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๙๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชายุทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๗๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๖๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางสาว วรวิพรรณ

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

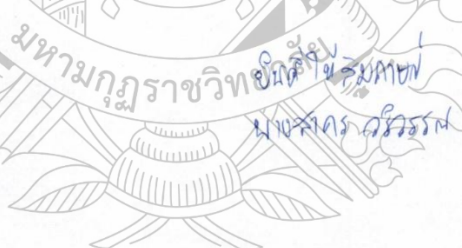
ขอเจริญพร

(พระสุธีธีรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๕๑๔๙

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๖๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางสาวอัมพร พันทะลี

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูภูมิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ในตำแหน่ง

นางสาวอัมพร พันทะลี

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๔

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายทองสุข คมมิขม

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรรณประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ณ วันที่ ๑๙ เมษายน ๒๕๖๙
นายคชาฤทธิ์ คมมิขม

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรรณประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๖๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายประวิทย์ วงศ์เจริญ

ด้วย นายคชาวุธ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีพระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่านทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุวิฑูรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

อ.ประวิทย์ วงศ์เจริญ

นายประวิทย์ วงศ์เจริญ

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาวุธ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๔๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๔, ๐๔๓-๒๔๒-๓๔๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางณัฐร การักษ์ (ปลัดเทศบาลตำบลโพน)

ด้วย นายคชาวุธ พรธนประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๓๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมีพระครูคุณธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรขอพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีธีรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาวุธ พรธนประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๕๔๔๔

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๕-๕๔๘, ๐๔๓-๒๔๖-๓๖๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางเฉลิม คุดโม่ง

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูภูมิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
นางเฉลิม คุดโม่ง
นางเฉลิม คุดโม่ง

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๔

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๘/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางสาวศรี สระทอง

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรรณประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหาวิทยาลัย

มีมติให้ นางสาวศรี สระทอง

ศาสตราจารย์

นางสาว ส.ส. ๓๐๖

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรรณประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๗๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๔๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นางเพ็ญ ผาสุข

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูอุทัยธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยพิต ๗๕๑๔/ว ๐๘๐๘

นาง 1 พอณาสุ

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระณัฐวิทย์ อภิบุณโย

ด้วย นายคชายุทธ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวิริยธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

ยสินี ใสสะอาด
พระณัฐวิทย์ อภิบุณโย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชายุทธ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๕๑๔๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๗๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระเกียรติวงศ์ สิริสาโร

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

ฉันท
พร
พระเกียรติวงศ์ สิริสาโร

(พระสุธีวีรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระครูอิทธิโชติวรคุณ

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี
พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน
ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะ
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุธีธีรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

พระครูอิทธิโชติวรคุณ

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

ที่ อว ๗๔๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
๗/๑๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลโนนเมือง อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๒๔๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๔๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เจริญพร นายพงษ์ศักดิ์ คำแก้ว

ด้วย นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษา
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโนน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี พระครูวิจิตรธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมาก ณ โอกาสนี้

จึงเจริญพรมาเพื่อพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุธีวรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

วินัย นันทนพกุล
นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ
นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ

มหาวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๔๑๔๔๕

ติดต่อประสานงาน : นายคชาฤทธิ์ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๕๑๔๔

ที่ อว ๗๙๑๔/ว ๐๘๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

๙/๓๗ หมู่ที่ ๑๒ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐

โทร ๐๔๓-๒๕๑-๔๔๘, ๐๔๓-๒๕๒-๓๘๖

๒๑ เมษายน ๒๕๖๙

เรื่อง ขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เรียน พระบุญช่วย อธิปญโญ

ด้วย นายคชายุทธ พรธนะประเทศ เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๗๒๐๔๑๐๑๓๒๐๐๗ นักศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา รุ่นที่ ๔/๒๕๖๗ กำลังทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ คำชะโนด อำเภอดงเจริญ จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยมี พระครูวิจิตรธรรมสาร, ผศ.ดร. เป็นที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ได้พิจารณาแล้ว เห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์เป็นอย่างดี จึงขออนุญาตให้นักศึกษาดังกล่าวได้สัมภาษณ์ท่าน ทั้งนี้ผู้สัมภาษณ์จะประสานวัน - เวลาที่ท่านสะดวก ในการให้สัมภาษณ์อีกครั้งหนึ่ง และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณา

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุวิจิตรธรรม, ผศ.ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

ปฏิบัติการแทนอธิการบดี

มหามกุฏราชวิทยาลัย

สำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน ๐๔๓-๒๕๑๔๔๕
ติดต่อประสานงาน : นายคชายุทธ พรธนะประเทศ ๐๖๔-๙๗๔๑๕๑๙

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัด
กาฬสินธุ์

กรabanมัสการ/เรียน.....

นายคชายุทธ พรธนประเทศ นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน กำลังทำวิจัย เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์” เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการวิจัย ซึ่งการทำวิจัยดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับข้อมูลจากท่าน จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ในการตอบคำถามเพื่อการวิจัยในครั้งนี้

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่อง "การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์" ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

แบบสัมภาษณ์ แบ่งรายละเอียดเป็น 7 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ
- ตอนที่ 3 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ
- ตอนที่ 4 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม
- ตอนที่ 5 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น
- ตอนที่ 6 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม
- ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ-นามสกุล (ฉายา)
2. อายุ ปี ตำแหน่ง
3. สถานะในชุมชน
 - ☐ พระภิกษุ / เจ้าอาวาส / ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
 - ☐ ชาวบ้าน / ผู้นำชุมชน / ผู้สูงอายุ / เยาวชน

4. ระยะเวลาที่พำนักหรืออาศัยอยู่ในพื้นที่
5. หน่วยงานหรือกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับประเพณีบุญบั้งไฟ (ถ้ามี)

ตอนที่ 2 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านจิตใจ

- 2.1 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองด้านจิตใจอย่างไร? (เช่น ความเชื่อ ศรัทธา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ความสงบทางจิตใจ)
- 2.2 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าทางสังคมด้านจิตใจอย่างไร? (เช่น ความสามัคคี การรวมกลุ่ม ความผูกพันของคนในชุมชน)
- 2.3 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าสากลด้านจิตใจอย่างไร? (เช่น คุณค่าที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ความเชื่อมโยงกับหลักธรรมสากล ความเป็นมนุษย์ร่วมกัน)

ตอนที่ 3 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านเศรษฐกิจ

- 3.1 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองด้านเศรษฐกิจอย่างไร? (เช่น รายได้จากการท่องเที่ยว การค้า อาชีพที่เกิดขึ้น)
- 3.2 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าทางสังคมด้านเศรษฐกิจอย่างไร? (เช่น การแบ่งปัน ทรัพยากร การช่วยเหลือกันในชุมชน)
- 3.3 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าสากลด้านเศรษฐกิจอย่างไร? (เช่น คุณค่าที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มรดกภูมิปัญญาที่มีคุณค่าระดับนานาชาติ)

ตอนที่ 4 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านสังคม

- 4.1 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองด้านสังคมอย่างไร? (เช่น บรรทัดฐาน กฎระเบียบ และคุณค่าที่ประเพณีกำหนดให้แก่สังคม)
- 4.2 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าทางสังคมอย่างไร? (เช่น การสร้างความสัมพันธ์ การเชื่อมโยงระหว่างชุมชน สถาบันต่างๆ)
- 4.3 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าสากลด้านสังคมอย่างไร? (เช่น คุณค่าที่สะท้อนความเป็นมนุษย์ร่วมกัน ความเสมอภาค การยอมรับในระดับสากล)

ตอนที่ 5 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

5.1 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่นอย่างไร? (เช่น บทบาทของผู้นำ การจัดการ การตัดสินใจร่วมกัน)

5.2 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าทางสังคมด้านการปกครองท้องถิ่นอย่างไร? (เช่น การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การสร้างเครือข่ายชุมชน)

5.3 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าสากลด้านการเมืองและการปกครองท้องถิ่นอย่างไร? (เช่น หลักประชาธิปไตยชุมชน การมีส่วนร่วม สิทธิมนุษยชนที่สะท้อนผ่านประเพณี)

ตอนที่ 6 คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม

6.1 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าในตนเองด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร? (เช่น ภูมิปัญญา องค์ความรู้ที่ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น)

6.2 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าทางสังคมด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร? (เช่น บทบาทของเยาวชน ครอบครัว ชุมชนในการถ่ายทอด)

6.3 ท่านคิดว่าประเพณีบุญบั้งไฟมีคุณค่าสากลด้านการสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร? (เช่น มรดกทางวัฒนธรรมที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล ความเชื่อมโยงกับอารยธรรมมนุษย์)

ตอนที่ 7 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

7.1 ท่านมีข้อเสนอแนะในการอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลบ้านโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างไร?

7.2 อื่น ๆ

ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ให้การสัมภาษณ์ในครั้งนี้

()

ผู้สัมภาษณ์

AF 04-03

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
 เลขที่ 91 ถนนเทศบาล 1 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000 โทรศัพท์ 0 7321 2863 ต่อ 131
 E-mail: scphyl.irb@yala.ac.th Website: http://www.yala.ac.th/IRB-SCPHYL/

หนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ชื่อโครงการวิจัย	ศึกษาวิเคราะห์คุณค่าประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์		
รหัสจริยธรรมการวิจัย	SCPHYLIRB-2569/278		
ผู้วิจัยหลัก	นายศุภชัย พรหมประเทศ		
สังกัด	มหาวิทยาลัยมหาสารคามวิทยาเขตร้อยเอ็ด		
วิธีการพิจารณา	Expedited		
วันที่ส่ง	28 กุมภาพันธ์ 2569	วันที่พิจารณา	20 มีนาคม 2569
วันที่รับรอง	03 เมษายน 2569	วันหมดอายุ	03 เมษายน 2570

เอกสารที่รับรอง

1. โครงการวิจัยเพื่อขอรับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. เอกสารชี้แจงข้อมูลอาสาสมัครวิจัย
4. เอกสารแสดงความยินยอมโดยได้รับการบอกกล่าว
5. ประวัตินักวิจัย/คณะนักวิจัย

คณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา
 ได้พิจารณาโครงการวิจัยแล้ว ตามแนวทางหลักจริยธรรมการวิจัยในคนที่เป็นมาตรฐานสากล ตามระเบียบแนวทาง
 และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

หมายเหตุ:

1. กำหนดส่งรายงานความก้าวหน้า ฉบับปรับปรุง 2569 แบบฟอร์ม AF 03-19
2. กำหนดส่งรายงานสืบค้นโครงการ ฉบับปรับปรุง 2570 แบบฟอร์ม AF 03-20
3. หากมีการเปลี่ยนแปลงการดำเนินการวิจัยหลังได้รับการ
 รับรอง นักวิจัยต้องแจ้งปรับปรุงรายละเอียด แบบฟอร์ม AF 06-02
4. หากดำเนินการวิจัยแล้วเสร็จภายในระยะเวลาการรับรอง
 ให้นักวิจัยส่งคืนรายงานผลวิจัย แบบฟอร์ม AF 03-18

(นายอวิรุทธิ์ สิงห์คุณ)

(นศ.ดร.ภาณุรัฐ วีระจร)

เลขาธิการคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์
 การวิจัยในมนุษย์

(หนังสือรับรองนี้มีขึ้นบนตราสัญลักษณ์วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดยะลา)

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ นายคชายุทธ พรธนประเทศ

วัน เดือน ปี เกิด 5 พฤศจิกายน 2543

สถานที่เกิด จังหวัดขอนแก่น

ประวัติการศึกษา ศิลปศาสตรบัณฑิต (การจัดการโรงแรมและไมซ์)

ที่อยู่ปัจจุบัน 112/4 ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000

ผลงานตีพิมพ์ Click or tap here to enter text.

รางวัลที่ได้รับ Click or tap here to enter text.

